

Kandidatafhandling

Revisors rolle

*-Analyse af regnskabsbrugernes holdninger til
revisors rolle og ubegrænsede erstatningsansvar*

Cand.merc.aud.-studiet

Copenhagen Business School 2010

Institut for Regnskab og Revision (RR)

Studerende: Karsten Kristensen
Vejleder: Anni Haraszuk
Antal normalsider: 79,6
Antal anslag: 181.071

Dato for aflevering: 16. maj 2011

Indholdsfortegnelse

1	Executive summary	4
2	Indledning	6
2.1	Motivation	6
2.2	Problemformulering	8
2.3	Afgrænsninger	9
2.4	Målgruppe	10
2.5	Formål med afhandlingen	10
2.6	Metode og undersøgelsesdesign	11
2.6.1	Problemstilling	12
2.6.2	Synsvinkel	12
2.7	Empirigrundlaget	12
2.8	Notationer	14
2.9	Strukturen i afhandlingen	14
2.10	Afhandlingens teoretiske forankring	16
3	Revisors rolle og regulering	17
3.1	Historisk tilbageblik	17
3.2	Hvordan er revisors rolle i dag?	19
3.3	Udviklingen i revisors rolle i dag i forhold til tidligere	20
3.4	Hvordan reguleres bestemmelserne i dag?	21
3.4.1	Det offentlige tilsyn	21
3.4.2	Branche-interne reguleringer	24
3.4.3	God revisorskik	25
3.4.4	Ændringer i grundlaget for tilsyn	26
3.4.5	Erstatningssager	27
3.5	Delkonklusion	27
4	Hvad er årsagen til diskussionen omkring revisors rolle og ansvar?	28
4.1	Forventningskløften – Eksperterne	28
4.2	Forventningskløften – Myndighederne	30
4.3	Forventningskløften – Revisionsbranchen	31
4.4	Delkonklusion	32
5	Forslag og henstilling fra EU	33
5.1	Hvorfor indføre et loft over revisorerens erstatningsansvar?	33
5.2	Revisionsbranchens synspunkt	34
5.2.1	Udviklingen i behovet	34
5.2.2	Stort antal sager imod revisorer	35
5.2.3	Konkurrencepåvirkningen	37
5.2.4	Revision – en lovpligtig ydelse	39
5.2.5	Enighed i branchen	43
5.3	Myndighedernes synspunkt	45
5.4	Eksperternes synspunkter	46
5.5	Brugerundersøgelse	47
5.6	Delkonklusion	48

6	EU-Kommissionens påvirkning	49
6.1	Grønbogen – Revisionspolitik: Læren af krisen, 2010	51
6.2	Delkonklusion	53
7	Regnskabsbrugernes syn på EU-Kommissionens Grønbog.....	54
7.1	Revisionsbranchens synspunkter	55
7.2	Investorerens synspunkter	57
7.3	Virksomhedsledernes synspunkter.....	63
7.4	Myndighedernes synspunkter.....	64
7.5	Delkonklusion	66
8	Den teoretiske tilgang	66
8.1	Principal-Agent teorien	67
8.2	Analyse af de involverede parter synspunkter på baggrund af agent teorien.....	71
8.2.1	Definition af parterne	71
8.2.2	Parternes holdninger i forhold til agent teorien.....	73
8.3	Revisionskulturen.....	79
8.4	Delkonklusion	80
9	Konklusion	82
10	Perspektivering.....	84
11	Litteraturliste	86
12	Bilag	88
12.1	Ordforklaring og forkortelser	88
12.2	Den uafhængige revisors påtegning (RS700)	89
12.3	Modtagne høringssvar	90
12.3.1	Høringssvar – Dansk Erhverv	90
12.3.2	Høringssvar – Dansk Aktionærforening	95
12.3.3	Høringssvar – Danmarks Rederiforening.....	103
12.3.4	Høringssvar – FSR – Foreningen af Statsautoriserede Revisorer.....	105
12.3.5	Grundnotat og høringssvar– Folketinget.....	130
12.3.5.1	Høringssvar – Folketinget.....	135

1 Executive summary

The Master Thesis contains a survey of the auditor's role, seen both from a historical aspect, but also as to the present role. The investigation design of the thesis has been planned after the main issue of the thesis, namely to give a clear view of the content in the debate concerning the future role of the auditor and from the accountant users's point of view of possible changes.

Introductory the thesis is built up with a brief of the factors, which are regulative towards adjustments in the line of business. After that a debate about the different initiatives as a result of the present development will follow. Among other things the debate will take a starting point based on the European debate and the proposals, which lately have been given from the European Commission, consisting of recommendation and the Green Papers. The content of especially the Green Paper "*Audit Policy: Lessons from the Crisis*" is the pivot of the thesis.

The content and the arguments presented in the Green Paper is being analysed. The debate is made from the argumentation of the Green Paper and the economic consideration that underlie this. The analysis also focus on the debate of the Danish auditors unlimited responsibility today as to action for the damages and also involves the accountant user in this debate.

After this an analysis of the comprehension of the accountant users and about their attitude to the elements in the debate will follow. In the review a number of the Danish organisations are involved, which in total cover the accountant line of business, managing directors and company owners. The debate takes a starting point in the statements and attitudes from the organisations as to the debating point of the European Commission.

The answers are analysed in context and are followed up by a theoretic approach to the debate. In helping to interpret the saying of the stakeholders the audit theory about the Principal-Agent has been used as the analysis method. This to clarify the interests of the individual stakeholders and the conflicts this induce as to an objective analysis.

The analysis result in a discussion about the culture with accountants, which has an impact on the Danish accountant market today and also the participants who take action in this.

Karsten Kristensen
Copenhagen Business School
Cand.merc.aud-studiet

Revisors rolle
Analyse af regnskabsbrugernes holdninger til revisors
rolle og ubegrænsede erstatningsansvar

2 Indledning

2.1 Motivation

I 2007 blev Danmark ramt af en økonomisk afmatning. En afmatning der ikke blot ramte Danmark, men det meste af den vestlige verden. Den massive vækst der havde præget økonomierne op igennem det nye årtusinde, blev tvunget til fuldt stop. Over de seneste årtier har den økonomiske situation svinget op og ned med perioder med høj- og lavkonjunktur, men ikke med samme kraft som oplevet fra 2007 og frem. Afmatningen udviklede sig til en reel krise tilstand, hvor både mange virksomheder, banker og private personer er blevet berørt. Krisen er ifølge eksperterne ikke set værre siden den voldsomme økonomiske krise i 1930'erne i forbindelse med de store bankkrak på Wallstreet¹.

I forbindelse med krisen har der blandt andet været fokus på de informationer virksomhederne oplyser omverden om. En lang række interessenter, herunder banker, investorer og kreditorer mv. har med stort fokus rettet sig imod udmeldingerne og rapporteringerne fra virksomhederne, da en lang række af deres dispositioner baseres på baggrund af blandt andet disse informationer. Mange af virksomhederne har oplevet et forøget pres til at skulle opnå bestemte resultater og nøgletal, for at kunne opretholde deres engagementer i forhold til blandt andet finansiering og kreditter. I flere tilfælde har virksomhederne, der ikke har været i stand til at indfri investorernes forventninger og måtte lukke. Dette er både sket hurtigt, og med stor forundring for investorerne. Dette har været med til at rejse en debat omkring blandt andet revisorerens samfundsmæssige rolle og betydning.

I perioden omkring krisen er det blevet tydeligere, i hvor stort omfang virksomhedernes rapporteringer og udmeldinger kan have effekt på deres fremtid. Debatten omkring dette er derfor blusset op, og som en naturlig udvikling, har revisorerens involvering i denne rapportering ligeledes været genstand for debat. Debatten har ligeledes strakt sig ud til den brede danske befolkning. Specielt diskussionen omkring revisorerens rolle, fik vind i sejlene i forbindelse med en af de store erhvervsskandaler, der har ramt den danske økonomi. Grunden hertil har været, at erhvervsskandaler som IT Factory, Roskilde Bank og senest Amagerbanken, direkte har berørt mange danskere med finansielle tab til følge. Det ses i den offentlige debat, at det har været svært for revisorerne at fremlægge faglige betragtninger, der

¹ ” Finanskrisen: 1930'erne og nu” - TV2 - <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-16531367:finanskrise-1930erne-og-nu.html>

har kunne retfærdiggøre disse hændelser, hos den del af befolkning, der ikke har indgående kendskab til de nuværende regler og reguleringer for revisorerne arbejde. Det har for denne gruppe været svært at acceptere, at højtuddannede konsulenter, ikke har været i stand til, eller har kontrolleret virksomhederne for fejl, svindel eller lignende.²

I samme tidsperiode de store erhvervsskandaler rullede i Danmark, blev der fra EU henstillet til, at medlemslandene burde indføre en begrænsning af revisors erstatningsretlige ansvar. I Danmark er dette dog stadig ikke implementeret. Dette tiltag var med til at give et indspark i debatten omkring revisors rolle og betydning. I oktober 2010, udsendte EU-Kommissionen en Grønbog med titlen "Læren af krisen". Med dette debatoplæg søger EU-Kommissionen at skabe en bred debat blandt mange interessenter til området. En af bagtankerne med debatoplægget er endvidere, at inddrage disse interessenter i debatten, om at nå frem til de bedste løsninger eller reguleringer, for at sikre en god stabilitet på de finansielle markeder.

² " Revisorer opdager aldrig fup" – Erhvervsbladet – 23. november 2009

2.2 Problemformulering

Med udgangspunkt i det indledende afsnit lyder kandidatafhandlingens overordnede problemstilling som følger:

Hvordan vil et loft over revisorerens erstatningsansvar påvirke revisors rolle og hvordan opfatter interessenterne en sådan ændring?

Som grundlag for besvarelsen af ovenstående hovedspørgsmål, vil det være nødvendigt at opdele afhandlingens behandling i en række underspørgsmål. Denne række underspørgsmål skal gøre det muligt at analysere de relevante facetter i problemstillingen.

- Hvorfor overvejes det at indføre et loft over revisorerens erstatningsansvar?

Det ønskes med dette spørgsmål at klarlægge diskussionen omkring fordele og ulemper for at lægge loft over revisors erstatnings ansvar. I denne forbindelse ønskes det undersøgt, hvorfor de danske myndigheder har afvist/udskudt dette EU-initiativ.

- Hvordan vil regnskabsbrugerne opfatte denne ændring, og hvordan ser interessenterne revisors rolle?

Det ønskes at lave en analyse af, hvordan regnskabsbrugerne vil opfatte et loft over revisors ansvar. Med begrebet ”regnskabsbrugerne” ønskes analysen at udsprede sig til interessenter med modsatrettede interesseområder, herunder banker, investorer, kreditorer mv. Det ønskes ligeledes at inddrage paralleller til blandt andet agent-teorien, for at kunne vurdere udsagnene fra de enkelte interessenter, og deres indbyrdes forhold, og rolle i forhold til hinanden.

Undersøgelsen tager udspring i den af EU-Kommissionen udgivne Grønbog, for at samle interessenternes holdninger til den aktuelle debat.

- Hvordan er parternes holdninger, påvirket af de interesser de individuelt har i forhold til rolle, ansvar og udbytte?

Med dette ønskes at fokusere på de modtagne svar, set ud fra en teoretisk synsvinkel, for at analysere indholdet af disse svar. Svarene vil i denne forbindelse blive sammenholdt med principal-agent teoriens beskrivelse af de enkelte parterers interesser, og vurderet i forhold hertil.

2.3 Afgrænsninger

Afhandlingens fokus vil være på den danske situation og effekten hos danske regnskabsbrugere. I forbindelse med gennemgangen inddrages erfaringer og argumentationer fra andre EU-lande. Disse informationer og diskussioner inddrages i det omfang, dette findes anvendeligt, uden at afhandlingens fokus fjernes fra danske forhold. Der fokuseres i forbindelse med perspektivering, argumentation mv. alene på de europæiske lande og medlemslandene i EU, da disse lande på mange områder antages at være ens, og da disse lande på mange lovgivningsmæssige punkter er underlagt de samme regulerende faktorer.

Afhandlingen vil ikke omhandle behandlingen af revisors ansvar i forbindelse med besvigelssager. Med afhandlingen ønskes det, at behandle revisorerens almindelige arbejdsområder og de udfordringer branchen som helhed står overfor vedrørende revisionsydelser og de risici der i dag opleves. En del af debatten omkring revisors rolle og arbejde vil dog henføres til offentlighedens syn herpå.

I forbindelse med behandlingen af emnet omkring risikoen knyttet til revisors arbejde, er diskussionen om ledelsens ansvar og revisors ansvar udeladt. Diskussionen omkring ansvarsbyrden omkring blandt andet tilsyn og overvågning af virksomhedernes processer mv. er afgrænset væk, for at fokusere på afhandlingens kerneområde, nemlig revisors samfundsmæssige rolle.

Tidsmæssigt er afhandlingens fokus nutiden. Indledningsvist kræver emnet dog en hvis historisk gennemgang da dette er grundlaget for den nuværende situation. På baggrund af interessenanalysen og interessenternes udsagn fokuseres ligeledes på fremtidige konsekvenser, af de i problemformuleringen opstillede dilemmaer.

2.4 Målgruppe

Kandidatafhandlingen henvender sig primært til godkendte revisorer samt til studerende på cand.merc.aud-studiet. Ved at læse afhandlingen kan læserne få indblik i, hvordan de forskellige aktører på markedet agerer, samt hvad der præger den aktuelle markedssituation. Herudover gives ligeledes et indblik i den regulering der sker på området.

Afhandlingen forventes ligeledes anvendt som bidrag til den offentlige debat omkring revisors rolle, og som en del af diskussionen omkring overvejelserne af indførelsen af et loft for revisors erstatningsansvar. Med afhandlingen er det ligeledes tiltænkt, at interessenter og involverede parter kan danne sig et overblik over de tanker og overvejelser der ligger bag de andre parter holdninger og udtalelser.

2.5 Formål med afhandlingen

Kandidatafhandlingens formål er at klarlægge forholdene i den bestående debat omkring dels det at indføre et loft over revisorerens erstatningsretlige ansvar, og dels den debat omkring revisionens rolle og betydning for regnskabsbrugere. Afhandlingen tager udgangspunkt i den bestående debat, og argumentation, og vil bidrage med at fremhæve diskussionens argumenter. Derudover har afhandlingen til formål, ud fra en teoretisk tilgang, at analysere de forhold og elementer, der indgår i debatten. Det ønskes, som det fremgår af problemformuleringens spørgsmål under punkt 2.2 at analysere regnskabsbrugernes holdninger og synspunkter, sammenholdt med debatten og revisionsteorien omkring blandt andet revisors samfundsmæssige rolle.

Afhandlingens faglige formål er, ud fra en teoretisk tilgang af de definerede roller i blandt andet agent teorien, at undersøge forholdene omkring hvad en ændring af de nuværende regler omkring revisorerens erstatningsansvar vil betyde. Dermed ønskes det ligeledes, at analysere og vurdere konsekvenserne, set ud fra de involverede parter i teorien og "konflikten". I forbindelse med problemhåndteringen og analysen, vil de involverede parter udsagn og holdninger bliver sat i forhold til de i agent-teorien fastslåede roller.

Som beskrevet er udvalgt tre parter i forbindelse med afhandlingens løsning. Disse består som tidligere beskrevet af revisionsbranchen, virksomhedslederne og virksomhedsejerne. Udover

disse parter, inddrages myndighedernes holdninger ligeledes, hvor dette findes relevant. Parterers udsagn kobles sammen med revisionsteorien, omkring blandt andet principal-agent teorien og analyseres blandt andet i forhold til forventningerne set ud fra teoriens udsagn. I revisionsteorien er netop konflikten imellem virksomhederne og ejerne/aktionærene, der skaber behovet for revisorerne. Det ønskes at sammenholde udsagnene fra parterne med teorien, og analysere forholdet imellem disse, og indvirkningen på revisors samfundsmæssige rolle. Det forventes ligeledes, at der i den forbindelse inddrages andre teorier til yderligere beskrivelse af revisors rolle. Blandt andet inddrages tanker og teorien omkring konflikten kaldet ”public duty vs. client advocacy”, altså om revisorerens fokus i dag er mere rettet imod at varetage deres selvstændige revisionsvirksomheder, frem for at varetage rollen som ”offentlighedens uafhængige tillidsrepræsentant”.

2.6 Metode og undersøgelsesdesign

Projektets formål er af afgørende betydning for undersøgelsesdesignet, og den metode der anvendes til i problemløsningen³. Ud over at beskrive måde, hvorpå undersøgelsen sammensættes i forbindelse med problemløsningen er undersøgelsesdesignet ligeledes med til at definere problemformuleringens indhold og ressourcer. Når problemformuleringen opstilles er der allerede en del overvejelser omkring, hvilken type opgave der er tale om, og hvilket design denne følger. Denne kandidatafhandling er opbygget med først en beskrivende, der kort lægger de problemstillinger, der i dag opleves. Herefter bliver afhandlingens formål i højere grad at være en analyserende og forklarende problemløsning⁴. Det beskrivende formål leder videre til det diagnosticerende formål⁵, idet der identificeres problemstillinger i forbindelse med debatten omkring revisors rolle, og regnskabsbrugernes syn på denne. I forbindelse med afhandlingens interressentanalyse og analyse af regnskabsbrugernes holdninger og interesser anvendes endvidere en forklarende problemløsning. Dette sker blandt andet som et led i analysens teoretiske forankring, i forbindelse med anvendelsen og vurderingen af Principal-Agent teorien, i forhold til den indsamlede data fra interessenterne. Udfaldet af kandidatafhandlingens undersøgelse, og informationsindsamling sammenholdes med den

³ Den skinbarlige virkelighed, Ib Andersen, side 103

⁴ Den skinbarlige virkelighed, Ib Andersen, side 20

⁵ Den skinbarlige virkelighed, Ib Andersen, side 23

kendte og beskrevne teori, og udsagnene vurderes ud fra denne indgangsvinkel, set i forhold til de forskellige interessenters interessekonflikter.

På baggrund af denne tilgang til problemløsningen er afhandlingen metodisk opbygget på baggrund af et casestudie⁶. Afhandlingen belyser fænomenet og debatten imellem interessenterne, og analyserer disse holdninger i forhold til kendte økonomiske teorier. Informationerne er inddraget ved et bredt udsnit af kilder, både fra interessenterne selv, og fra den offentlige debat, omkring emnet.

2.6.1 Problemstilling

Ved formulering af problemstillingen er der taget udgangspunkt i ét hovedspørgsmål, som dernæst opdeles i en række underspørgsmål. Dette sikre at problemanalysen giver et godt indblik i stoffet, og medvirker til en hensigtsmæssig opbygning af afhandlingen, som ses under afsnit 2.9.

2.6.2 Synsvinkel

Igennem afhandlingen er anlagt en deskriptiv og analytisk synsvinkel. Der er på baggrund af de enkelte interessenters udmeldinger, foretaget en analyse af disse synspunkter i forhold til de kendte revisionsteoretiske metoder. Dette er gjort for at inddrage læser i den faktuelle problemstilling, og i den bestående debat omkring emnet, set i forhold til den teoretiske forankring.

2.7 Empirigrundlaget

Det empiriske grundlag for afhandlingen, er indsamlet fra en lang række forskellige kilder. Der er hvor det har været relevant indhentet uddrag af love og bekendtgørelser, samt henvist til revisionsstandarder mv. Behandlingen af den teoretiske del af afhandlingen er indhentet ved hjælp af lærebøger anvendt i forbindelse med cand.merc.aud-studiet, og ved brug af andre relevante faglitterære kilder. Disse kilder og dette datagrundlag anses som afhandlingens primære kvalitative data⁷. Kilder af denne type anses i afhandlingen for at have høj grad af

⁶ Den skinbarlige virkelighed, Ib Andersen, side 119-115

⁷ Den skindbarlige virkelighed, Ib Andersen, siden 150-151

pålidelighed og troværdighed og tillægges derfor stor værdi i forbindelse med problemløsningen.

Til understøttelse af diskussionen og problemløsningen af forholdene beskrevet i afhandlingens problemformulering er der indhentet data fra sekundære kilder. Denne sekundære kvalitative data, omfatter ligeledes uddrag af lærebøger, samt artikler bragt i hovedsagligt danske anerkendte aviser og tidsskrifter, samt kendte internetsites. Der er hovedsagligt anvendt kilder der på forhånd er kendte, for at kunne vurdere udsagn i forhold til afsenderen, og derved kunne anlægge den rette kritiske indgangsvinkel.

Ved inddragelse af avisartikler og øvrige internetsider er der risiko for, at kilderne er ”forstyrret” af eksempelvis mediet der bringer artiklen, grundet en bagvedliggende politisk overbevisning. Dette gør, at der er behov for en forøget skepsis i forhold til disse kilder, og troværdigheden er mindsket. For at minimere denne risiko, er der søgt informationer fra forskellige forfattere og udgivere, så enkeltstående holdninger ikke tillægges afgørende værdi.

Udsagn fra blandt andet revisorforeningen FSR, samt artikler skrevet og trykt i faglige tidsskrifter inden for revisionsverdenen, tillægges ligeledes høj værdi. Disse forfatters faglig troværdighed anses for at være høj, da det formodes at disse besidder den grundlæggende teoretiske viden indenfor området, hvilket minere risikoen for fejlfortolkninger.

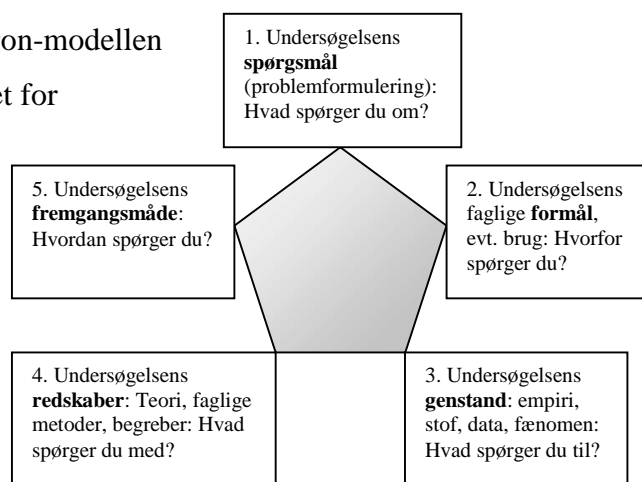
I forbindelse med afhandlingens problemløsning, er der endvidere anvendt hørings svar fra en lang række af debattens parter. Disse svar er udarbejdet af de enkelte organisationer, og er alle bygget op omkring betænkningerne i EU-Kommissionens Grønbog *Revisionspolitik – Læren af krisen*, af oktober 2010. Disse er inddraget i undersøgelsen for at klarlægge og detaljere udsagnene fra de involverede parter, og for at disse parters citater og holdninger refereres direkte, for at undgå misforståelser i forbindelse med formidlingen igennem et medie. Informationerne fra de indhentede hørings svar og debatter, er i afhandlingen ligeledes sammenholdt med afsenderen/kilden for at vurdere udsagnenes validitet og troværdighed. Disse er endvidere brugt i forbindelse med den analytiske tilgang til debatten set ud fra en teoretisk synsvinkel.

2.8 Notationer

I afhandlingens fodnoter angives de anvendte kilder i forhold til de pågældende oplysninger og kildens oprindelse. Informationer og kilder fra internettet er gengivet ved den eksakte URL adresse. Yderligere er det i litteraturfortegnelsen gengivet, hvilke websites, der er anvendt i forbindelse med informationssøgningen. Henvisninger til bilag er ligeledes angivet i fodnoterne. Bilag er vedlagt til sidst i afhandlingen.

2.9 Strukturen i afhandlingen

Afhandlingen er opbygget på baggrund af Pentagon-modellen vist i figur 1. De fem elementer danner grundlaget for problemformuleringen og for afhandlingens opbygning. Der er i forbindelse med problemløsningen fokuseret på denne konsensus, for at sikre en korrekt håndtering af de problemstillinger afhandlingen baseres på. Modellen bruges ligeledes som et værktøj til sikring af, at processens endelige produkt indeholder de korrekte bestanddele og indholdskriterier.

figur 1 – Pentagon – ”Den gode opgave” - 3. udgave.

Afhandlingens opbygning er struktureret som vist i figur 2. Strukturen i afhandlingen er opbygget omkring forløbet i problemformuleringens opstillede spørgsmål mv. Som led i løsningen af det definerede problem er de tre underspørgsmål besvaret i kronologisk rækkefølge igennem afhandlingen.

Problemløsningen indledes med en gennemgang af et historisk tilbageblik over revisionens oprindelse, og udvikling over tid. Dernæst foretages en gennemgang af revisors rolle, som denne ser ud i dag. Dette gøres, for at indføre læsere i den problemstilling der tegnes i problemformuleringen. Herefter følger en kort gennemgang af de kræfter der i dag er regulerende i forhold til revisors virke.

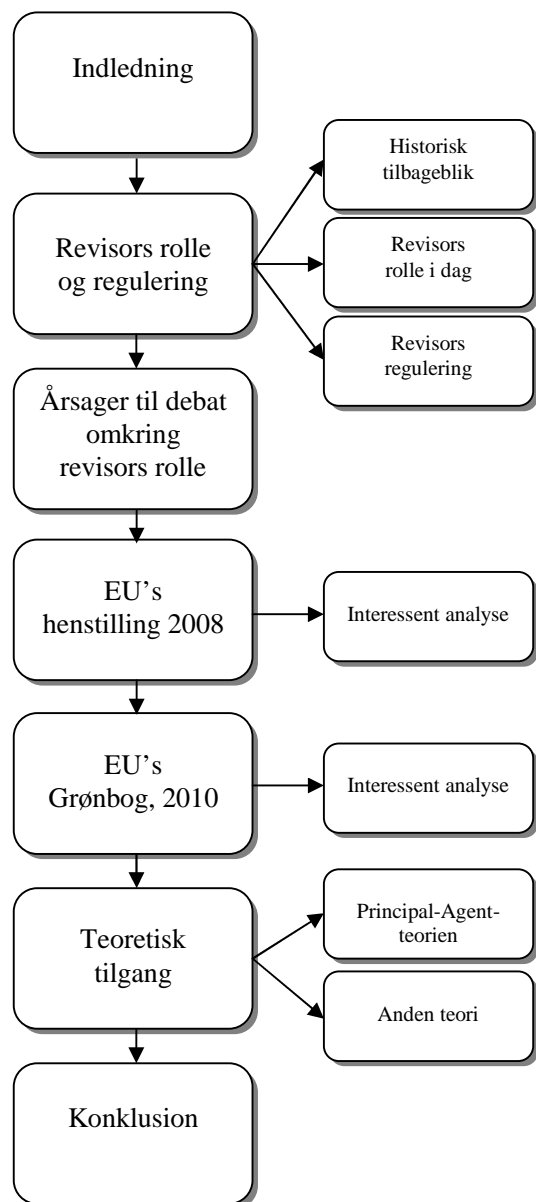
Efter den indledende gennemgang, der er med til at sætte scenen og fastlægge udgangspunktet for diskussionen og problemstillingen, behandles første underspørgsmål, nemlig diskussionen omkring, hvorfor der overvejes indførelse af loft over revisorerne ansvar, og hvad der er årsagen til at denne debat er opbragt. Herefter følger en analyse af interessenterne input og holdninger i forhold til debatten.

Debatten omkring EU-Kommissionens Grøn bog af oktober 2010, er ligeledes en vigtig del af afhandlingens analytiske formål. Gennemgangen af indholdet, og den efterfølgende interessentanalyse er med til at besvare problemformuleringens omkring hvordan regnskabsbrugere påvirkes af disse tanker, og hvordan de opfatter disse ændringer i forhold til påvirkningen af revisors rolle.

Efter gennemgangen af EU-Kommissionens Grøn bog gennemgås kort den teoretiske tilgang til debatten, og de forskellige regnskabsbrugeres interessekonflikter. Dette tager udgangspunkt i

Principal-Agent teorien. Teorien sammenholdes med de to interessentanalyser, og anvendes til at analyseres og vurdere, hvordan regnskabsbrugere og de øvrige parter er påvirket af deres egne interesser.

Hele denne gennemgang, og delkonklusionerne fra ovenstående underpunkter bidrager til besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål, nemlig: ***"Hvordan vil et loft over revisorerne erstatningsansvar påvirke revisors rolle og hvordan opfatter interessenterne en sådan ændring?"***

figur 2 – Strukturoversigt

2.10 Afhandlingens teoretiske forankring

I forbindelse med problemløsningen vil afhandlingen fokusere på den bestående teori inden for revision. Problemløsningen vil tage udgangspunkt i principal-agent-teorien som analyse af forholdet imellem de forskellige interessenter. I forbindelse med behandlingen vil teoriernes idealer blive sammenholdt med observationerne i undersøgelsen. Denne sammenkobling vil ske i forhold til kendte teorier, i den udstrækning disse supplerer hinanden, og er mulige at sammenhold med de faktiske observationer.

Afhandlingen er opbygget og skrevet ud fra den hermeneutiske cirkel, hvor den erhvervede viden er anvendt til at komme dybere ned i problemstillingen⁸. Datamaterialet, som er benyttet i forbindelse med interessentanalysen er indhentet fra meningsfulde enheder⁹, hvilket betyder, at disse aktører, er ”*menings- og betydningsbærere*”. Dette kommer blandt andet til udtryk via de handlinger aktørerne foretager, de både mundtlige og skriftlige udmeldinger, samt igennem det adfærdsmønster og de normer og værdier aktøren ”lever efter”. Igennem afhandlingens problemløsning søges en forklaring på, hvordan de sociale relationer imellem grupperingerne og processer har indflydelse på interessenternes opfattelse af revisors rolle. Revisors rolle har som det ses af analysen bevæget sig i forhold til et historisk syn. Det er denne proces der gør hermeneutikken oplagt som metodevalg, idet hermeneutikken netop er kendetegnet ved at være forankret i historiske begivenheder. Afhandlingen vil også omhandle beskrivelsen af en fælles forståelsesramme, som allerede er defineret i den bestående revisionslitteratur. Dette sikre en fælles viden og forståelse af afhandlingens tilgang og observationer, og sikre ensartet forståelse af afhandlingens indhold for læser og forfatter. Dette vil efterfølgende blive genstand for den teoretiske analyse og konklusioner på baggrund heraf.

Kandidatafhandlingens opbygning efter den hermeneutiske metodik involverer begreberne induktion og deduktion. Afhandlingen søger både forklaring i forhold til observationer i forhold til den kendte teori, men også svar set ud fra overordnede sammenhænge. Begge principper er derfor brugt i problemløsningen.

⁸ Den skindbarlige virkelighed, Ib Andersen, siden 198

⁹ Den skindbarlige virkelighed, Ib Andersen, siden 204

3 Revisors rolle og regulering

3.1 Historisk tilbageblik

Hvad er meningen med revision og revisorer? Dette er et relevant sted at indlede denne afhandling omkring en ændring i revisorerens rolle, og betydning i det samfund vi lever i. Revision kom til Danmark i slutningen af 1800-tallet, og er forandret meget igennem tiden og frem til i dag. Revisionen blev indført på som følge af en række store erhvervsskandaler. En af de største, og meste kendte skandaler fra denne tid, var den daværende justitsminister Peter Adler Alberti¹⁰, der blev afsløret som værende storsvindler som følge af et omfattende underslæb med statens midler for over 0,5 mio. kr.¹¹. Denne sag var med til at skabe en omfattende debat omkring de forskellige foranstaltninger til sikkerhed af at en lignende episode skulle gentage sig. Datidens politikere fik som følge heraf øje for at indføre sikkerhedsforanstaltninger, og indførte ved lov i 1909 Danmarks første revisorlov¹². Revisorernes opgave på dette tidspunkt var, at føre tilsyn med følgende:

”En Fagrevisors Opgaver ere forskellige: Han skal kritisk kunne gennemgaa et Regnskab hos en Forretningsdrivende, hos Enkeltperson eller Interessentskab; han skal ikke saa meget bedømme den talmæssige Rigtighed og den rent tekniske Side af Bogføringen som han kritisk skal kunne vurdere en Status, værdsætte ved bogholderimæssige Hjælpe midler de opgivne Aktiver og bedømme, hvor hans Dom skal suppleres med et særligt fagkyndigt Skøn, f. Eks. over Lagerets eller udestaaende Fordringers Værd, baade for en Forretning i god Gang og for en Forretning i likvidation, ligesom han af Bøgerne skal kunne bedømme Forretningsførelsens Forsvarlighed og paavise dens Mangler. Yderligere bør hans Uddannelse være saaledes, at han kan fungere som Likvidator, Skifte- og Boforvalter, lede Afvikling og Sanering af Enkeltmands eller Interessentskabers Forretninger. Men Dygtighed er ikke nok; yderligere bør en kritisk Revisor være uafhængig og nyde anseelse”
Citat – Revisorloven af 1909¹³

Revisorernes rolle var med disse regler med en meget kontrollerende tilgang. Tiltaget skulle sikre, at yderligere skandaler ikke ville finde sted fremadrettet. Allerede på dette tidlige tidspunkt var der fokus på revisorerens rolle som sikkerhedsforanstaltning for samfundets forvaltning og investeringer. Der var ligeledes allerede den gang fokus på, at revisorerens uafhængighed overfor opgavernes involverede parter var og er af allerhøjeste vigtighed, for at sikre samfundets interesse. Revisionens omfang var dog yderst omfattende på dette tidspunkt. Denne foregik i stort omfang og ofte med ”fuld revision” af alle transaktioner, der blev

¹⁰ Peter Adler Alberti - http://da.wikipedia.org/wiki/Peter_Adler_Alberti

¹¹ Omregnet til nutidskroner svare dette til ca. 800-900 mio. dkk. (indeks år 2010)

¹² ”Indsigt i revisorloven” – KPMG 2010 – side 15-18

¹³ Uddrag af betænkningerne – Erhvervs- og selskabsstyrelsen - www.eogs.dk/graphics/publikationer/revisorbetaenkning.pdf

kontrolleret og stemplet af revisionen. Dette blev dog voldsomt omfangsrigt i takt med at virksomhedernes størrelse udvidede sig, og en stikprøve-tilgang blev indført i årene omkring 1960.

Igennem tiden siden den første revisorlov fra 1909, har en lang række hændelser påvirket loven, og dermed revisorerne arbejds- og ansvarsområder. Der har været over 30 lovændringer af revisorloven i dens levetid. Disse hændelser har i langt de fleste tilfælde, været efter oplevelsen af større erhvervsskandaler. Som eksempel herpå kan blandt andet nævnes ”Nordisk Fjer” med flere. Revisorlovens omfang og indskærpelser er over tiden ligeledes blevet påvirket af en lang række forhold, som følge af også udenlandske skandaler. EU-samarbejdet har ligeledes indflydelse på, i hvilken retning lovgivningen er drejet, og ligeledes i dag påvirkes.

Skandalerne og trends i udviklingen i virksomhedernes måde at styre eller navigere på har ligeledes været med til at forme den måde hvorpå revisorerne har rettet deres fokus, og på hvordan revision har udviklet sig igennem tiden. Som herover nævnt tog revision udspring i fuld kontrol af alle transaktioner. Bilag blev stemplet som dokumentation for gennemgangen og kontrollen af den uafhængige og uvildige part. Op gennem tiden blev tilgangen ændret. Der blev mange år efter indførelsen af revision indført stikprøvevise gennemgange, og senere igen revision ud fra virksomhedernes interne kontrolfunktioner. Dette var udviklingen i Danmark op gennem 1950’erne og 1960’erne. Senere gik udviklingen i retningen af, at en mere risikorettet tilgang i tilknytning til den systemanalytiske revision. Man taler her om de forskellige generationer indenfor revision. I dag er revision hovedsagligt baseret på kontrol af de kontrolforanstaltninger virksomhedernes ledelsesorganer har pligt til at implementere og vedligeholde, ifølge de selskabsretlige regler. Der er hertil knyttet tanker fra de tidligere generationers revisionsmetodikker, der i dag er samlet under én samlet tilgang.

Sideløbende med udviklingen har instrukserne for revision ligeledes udviklet sig over tiden. Der er fundet en fælles referenceramme i revisionsstandarderne, der skaber grundlaget for den korrekte eller en ensartet tilgang til revision.

3.2 Hvordan er revisors rolle i dag?

Ud fra lovgivningen er revisors rolle direkte defineret. Revisorernes opgaver består i at kontrollere og validere de regnskabsoplysninger mv. virksomhederne udmelder til offentligheden. Rollen består i at være ”offentlighedens tillidsrepræsentant”, således at tredjemand kan agere og handle med tillid til de oplysninger der frigives. Det er revisorernes opgave med denne validering, at give blandt andet investorerne på kapitalmarkederne mulighed for at handle ud fra korrekte oplysninger.

Igennem tiden har revisorernes opgaver spredt sig til ikke alene at omfatte de taloplysninger regnskaber og andre præstationsudmeldinger virksomhederne udmelder. Der er over tid kommet større og større fokus på en lang række andre oplysninger, omkring blandt andet fremtidsforventninger, miljøhensyn, videnressourcer mv.¹⁴. Disse informationer, kan for investorerne have lige så stor værdi som de historiske finansielle informationer, da det ofte er oplysninger der kan give analytikeren mulighed for at vurdere den fremtidige indtjening, og derigennem værdi. Informationerne er ligeledes kendetegnet ved, at være svære at fastslå da de ikke er direkte målbare i samme grad som det finansielle regnskabs poster.

Virksomhederne der lader deres regnskaber mv. revidere anvender i høj grad også deres årsrapporter som reklame-, og oplysningsværktøjer blandt andet for at formidle deres informationer til mange interessenter. Denne udvikling har været med til at ændre på sammensætningen af revisorernes arbejde.

Under finanskrisen fra 2007 og frem, har mange danske og internationale virksomheder oplevet svære tider. Mange virksomheder har endda været nødt til lukke deres aktiviteter, eller helt lukke virksomheden ned¹⁵. I forlængelse heraf har krisen og disse nedlukninger øget fokus på revisorerne, da banker, investorer og kreditorer og andre interessenter blandt andet har baseret deres beslutninger på de udarbejdede regnskabserklæringer mv. De interessenter og parter, der har oplevet tab har blandt andet rettet deres blikke imod de førømtalte regnskabserklæringer, og stillet sig tvivlende overfor indholdet af disse, eller sågar værdien af

¹⁴ ”Det uoverskuelige ansvar” – Revisoranalysen 2010 – Berlingske nyhedsmagasin 12-18. februar 2010

¹⁵ ”Fortsat højt antal af konkurser efter voldsom krise” – DI - september 2010

<http://di.dk/Opinion/Konjunktur/Pages/Fortsathoejtantalafkonkursereftervoldsomkrise.aspx>

disse¹⁶. Revisorerne har som det ses mødt et pres for mange sider. Et pres der har været med til at sætte revisors rolle på dagsordenen i den offentlige debat.

I oktober 2010 er diskussionen omkring revisors nærværende og fremtidige rolle endnu en gang sat på dagsordenen. EU-Kommissionen har med deres Grønbog åbnet op for debatten, og inddrager derfor de mange interessenters holdninger, for at forme rammerne for den fremtidige rolle¹⁷. Der lægges med dette oplæg op til diskussion af den nuværende sammensætning af private og offentlige tilsynsinstanter, samt diskussion omkring den tillid revisorerne og revisionspåtegningerne tillægges, hos de forskellige interessenter. Debatten har ligeledes til hensigt, at belyse revisorerens rolle, set i forbindelse med den omfattende finanskrisen der har præget verdensøkonomien de senere år.

3.3 Udviklingen i revisors rolle i dag i forhold til tidligere

Som det ses af punkt 3.1 omkring den historiske udvikling af revision og revisorerens rolle, har omfanget for disse, og reguleringen for revisorerne været tilpasset og ændret en lang række gange gennem tiden. Revisorerens rolle er blevet tilpasset de aktuelle og nødvendige forandringer og udfordringer samfundet har stået og står overfor. Denne regulering af revisorerens rolle og opgaver er tilpasset udfordringerne i samfundet, for at afdække risici. Dette har specielt været aktuelt som mulighed for afdækning af risici for økonomiske skandaler, eller som følgevirkning af oplevede skandaler.

Revisorerens rolle startede i Danmark, som beskrevet under punkt 3.1, som en følgevirkning efter den enorme og omfattende skandale i 1908, der byggede på misbrug af statens midler, og underslæb. Disse voldsomme besvigelser var det første der fik indført kontrolforanstaltninger, for at sikre at lignende tiltag ikke skulle gentage sig. Dette definerede revisorerens rolle. Over tiden er dette blevet ændret. Der er i dag et stort fokus på revisorerens erklæringer og udformningen af disse. Revisorerens rolle har udviklet sig fra at være kontrol af alle transaktioner, som dette startede med at være i begyndelse af 1900-tallet, til at have fokus på virksomhedernes implementerede interne kontroller, samt egne foranstaltninger som

¹⁶ ”Hvad er revisoren værd?” – Business.dk – September 2010

<http://lindaovergaard.blogs.business.dk/2010/09/11/hvad-er-revisoren-v%c3%a6rd/>

¹⁷ Pressemeldelsen fra EU-Kommissionen i forbindelse med udgivelsen af Grønbogen:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1325&format=HTML&aged=1&language=DA&guiLanguage=en>

imødegåelse af eventuelle besvigelser. Der er i dag et større grad af rollefordeling imellem ledelsens ansvar og revisorerens ansvar. Dette er defineret i ”den uafhængige revisors påtegning” efter revisionsstandard 700¹⁸. Af standarden for revisionspåtegningen efter RS700 ses det, at revisor baserer sin revision på informationerne udleveret og valideret af ledelsen, samt på de af ledelsen iværksatte kontroller.

Der er sket en stor udvikling i revisors rolle hen over tiden. Rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant er blevet mere nuanceret, og bestemmelserne og reguleringerne er tilpasset efter tidens gang, og de historiske begivenheder.

3.4 Hvordan reguleres bestemmelserne i dag?

Revisorernes opgaver består, som det kort er beskrevet under punkt 3.2, i at kontrollere og validere de regnskabsoplysninger mv. virksomhederne udmelder til interessenterne og den brede offentlighed. Rollen består i at være ”offentlighedens tillidsrepræsentant”, således at tredjemand kan agere og handle med tillid til de oplysninger der frigives.

I forbindelse med afgørelser omkring de erstatningsretlige forhold er der en række instanser, der involveres. Forud for eventuelle erstatningssager gælder, at der på baggrund af et økonomisk tab mv. søges efter erstatning hos nogle af de involverede parter. I de situationer, hvor det er revisorerne, der direkte eller indirekte stilles til ansvar for tab, er der en række instanser, der involveres.

For at få et overblik over de bestående instanser følger herude en kort gennemgang af disse parter roller, og beføjelser i forbindelse med opfølgningen på revisorerens udførte arbejde.

3.4.1 Det offentlige tilsyn

Det offentlige samfund har en række foranstaltninger der knytter sig direkte til revisorerne og deres virke. Dette haves blandt andet for at tilsikre, at rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant overholdes på bedste vis, og til at sikre, at alle forhold og regler overholdes i forbindelse med revisorerens udarbejdelse af erklæringsopgaver.

¹⁸ Standarden for ”Den uafhængige revisors påtegning” er vedlagt som bilag, se punkt 12.2

Opbygningen af kontrolorganerne omkring de offentlige kontrollerende instanser for revisionsbranchen i Danmark består af en række uafhængige instanser. Nedenstående oversigtsmodel viser sammenhængen imellem disse, og deres specifikke arbejdsområder.

figur 3 - E&S – ”Det offentlige tilsyn med revisorer og revisionsvirksomheder” – Redegørelse 2008-2009

De kontrollerende organer i samfundets kontrol med revisorer (som det ses af *figur 3*) er fordelt imellem ovenstående. Hver af disse instanser har hvert deres fokusområde, og arbejdsopgaver. Herunder følger en kort skitsering af fordelingen imellem disse opgaver instanserne imellem.

Erhvervs- og Selskabsstyrelsens (E&S) rolle i forhold til revisorerne er, at føre register over alle godkendte revisorer i Danmark. E&S påser ligeledes, at alle lovpligtige forsikringer er korrekte tegnet, og at revisorerne overholder reguleringerne i revisorloven omkring revisorerne regler, samt at uafhængighedsbestemmelserne overholdes. E&S kan ligeledes iværksætte og gennemføre undersøgelser af de enkelte revisors arbejde til sikring af at dette er udført efter de bestående regler. Dette kan både være med den baggrund at undersøge revisorerne udførte pligter, men også på foranledning af udenlandske tilsynsmyndighed, hvis dette forespørges. Sidstnævnte kan være aktuelt, hvis udenlandske myndigheder ønsker at undersøge multinationale forhold, der kan være i strid med reglerne.

Revisornævnet er det indbyggede disciplinærsystem. Revisornævnet er et uafhængigt organ, vis formand er en udnævnt dommer, hvilket skal sikre fuld uafhængighed. Det er folketinget der fastsætter beføjelserne for instansen¹⁹ og det er derfor folketinget, der bestemmer hvilke opgaver nævnet skal påtage sig, samt hvordan nævnets tilgang hertil skal lægges. Nævnets primære opgave er, at behandle de klager, der indgives over godkendte revisorer og/eller revisorvirksomheder, der ikke har efterlevet de forpligtelser der påhviler disse i forbindelse

¹⁹ ”Bekendtgørelse om Revisornævnet” - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=120482

med løsning af opgaver omfattet af revisorlovens bestemmelser. Det er altså revisornævnet, der på baggrund af de indbragte sager afgør, hvorvidt de pågældende revisorer, har handlet i overensstemmelse med reglerne, og ikke har tilsidesat deres pligter. Det er alene personer (fysiske eller juridiske) der har et ”retsligt forhold” i forbindelse med sagens omfang der kan indbringe sager for revisornævnet. Dette er blandt andet indført, for at sikre, at sagerne der føres beror på faktiske problemstillinger, og for at begrænse antallet af sager til de sager, hvor tvister iblandt de involverede parter er til stede.

Revisornævnets beføjelser i forbindelse med klagesager er evnen til at kunne udstille advarsler og bøder til den pågældende revisor eller revisionsvirksomhed, samt sætte begrænsninger for de pågældende revisorers autorisation eller helt inddrage denne. Nævnet er derfor ikke bemyndiget til, at kunne afgøre erstatningsretlige sager, i forhold til tab og erstatning. Dog anvendes nævnet i forhold til vurderingen og afgørelse af om revisorerne har udført deres arbejde i overensstemmelse med de pågældende regler og standarder²⁰.

*Revisortilsynets*²¹ opgave er at sikre, at der foretages offentlig kvalitetskontrol med revisorerne og de enkelte revisionsvirksomheder. Det kontrolleres, at de formelle krav til virksomhedernes egen samt eksterne kvalitetsstyring er korrekt behandlet i forhold til udførelse af erklæringsopgaverne. Herudover er det tilsynets rolle at kontrollere at revisorerne uafhængighed er tilstrækkeligt dokumenteret og opretholdes i forbindelse med de opgaver der udføres. Der er pligt til at alle godkendte revisorer underkaster sig reglerne vedrørende denne kvalitetskontrol. Selve kontrollen udføres minimum hvert 6. år, medmindre revisionsvirksomheden reviderer særligt betydningsfulde virksomheder, hvor kontrollen skal foretages med maksimalt 3 års mellemrum.

Selve kontrollen af revisorerne og revisionsvirksomhederne foretages efter princippet der kaldes ”Peer-review” (også kaldet *fagfællebedømmelse*). Kvalitetskontrollanterne består på denne måde af uvildige og uafhængige fungerende revisorer fra andre revisionshuse. Reglerne omkring kontrollens omfang er styret af reglerne i revisorloven²². Danmark er blandt de sidste

²⁰ ”6.2.3.2. Disciplinærnævne for Revisorer/Revisornævnet” – Økonomi- og Erhvervsministeriet -

www.oem.dk/resources/oem/static/publikationer/html/raadgiver/defa0029.htm

²¹ ”Bekendtgørelse om kvalitetskontrol og Revisortilsynets virksomhed” - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=123041

²² Jf. RetningslinjeRetningslinjer for gennemførelse af kvalitetskontrol – Revisortilsynet

lande, der anvender denne form for kontrollanter. I flere andre lande er metoden afløst af en ren offentlig og uafhængig instans der varetager den fulde kontrol.

Revisorkommisionens rolle er at bistå E&S med at varetage mange af de administrative opgaver, der knytter sig til at føre optegnelser over alle godkendte revisorer. Herudover har kommissionen til opgave at varetage de eksamener, der knytter sig til uddannelsen til både registreret- men også til statsautoriseret revisor²³.

3.4.2 Branche-interne reguleringer

Revisionsbranchen har igennem årene ligeledes selv kommet med en lang række kvalitetskrav. Disse regler er styrende for de handlinger revisor bør udføre i forbindelse med revisionsydelse. Den internationale instans, der sætter dagsorden omkring udarbejdelse af standarder er IFAC (International Federation of Accountants). Det er blandt andet disse standarder, der er med til at definere revisors arbejdsområder og opgaver i forbindelse med udarbejdelse af erklæringer omfattet af revisorloven. FSR sidder med i IFAC, og bidrager til udfærdigelsen af disse standarder. FSR's rolle består ligeledes via det revisionstekniske udvalg i at forme de danske retningslinjer for revision, nemlig revisionsstandarderne. (RS'erne).

FSR varetager ligeledes den rolle, at fungere som branchens samlede reference. Dette er blandt andet i forbindelse med kommentering og høring af blandt andet nye lovforslag, ændringer mv.

Blandt andet har den internationale revisorforening (International Federation of Accountants - IFAC) udarbejdet en række revisionsstandarder, der blandt andet er med til at beskrive og forme en del af "God revisorskik". Disse regler er i høj grad med til at sætte dagsorden for de procedurer og forretningsgange revisorerne er underlagt. Det er blandt andet ud fra disse standarder at krav omkring blandt andet intern risikoafklaring, politikker for kvalitetssikring samt efterfølgende kontrolaktiviteter af afsluttede sager, som opfølgning på at "God revisorskik" følges.

I FSR er der et organ, der varetager behandlingen af blandt andet tvister omkring sager vedrørende revisors udførte arbejde. Dette organ er resposumudvalget, og dette udvalg består

²³ "Bek. om forretningsorden for Revisorkommisionen" – <http://eogslw.lovportaler.dk/showdoc.aspx?docId=Bek20080665-full>

af en række erfarende statsautoriserede revisorer. Udvalget bruges oftest som ekspertpanel i forbindelse med afgørelser af tvister i konkrete sager. Det skal dog siges, at selve udvalget ikke har dømmende beføjelser, og derfor ikke er en del af systemet omkring diciplinærsystemet omkring revisorerne.

3.4.3 God revisorskik

Ud over de internationale og nationale revisionsstandarder er der ydermere en række forhold omfattet af ”god revisorskik”. Det er naturligt nok, at der er en række lokale eller nationale forhold, der ikke bringes ind i de internationale retningslinjer for revision. Denne gode revisorskik er ikke nærmere defineret i lovgivningen eller i standarderne, men er defineret som:

”God revisorskik” er ikke nærmere defineret i loven, men dækker over de af revisorer kendte og anerkendte arbejdshandlinger, der skal foretages i det konkrete tilfælde”²⁴.

At revisor er i stand til at efterleve kravene omfattet af ”god revisionsskik” er af meget stor betydning. Grunden hertil er, blandt andet, at der er stor forskel på de enkelte revisionskunders opbygning og organisatoriske sammensætning, hvorfor det ikke vil være muligt at lave en udtømmende liste, omkring de kontrolhandlinger revisor skal påse eller teste førend en erklæring kan udfærdiges. En sådan løsning vil også være forbundet med en betydelig arbejdsmængde, samt omfattende en hel del, for den enkelte revisionskunde, uhensigtsmæssige handlinger.

Af Erhvervsministeriets vejledning fremgår det endvidere, at forholdene omkring interne kvalitetsforanstaltninger internt i branchen, og internt i de enkelte virksomheder, ligeledes er omfattet af ”god revisorskik”.

FSR har tidligere (indtil 2008) foretaget regelmæssigt kontroleftersyn hos medlemsvirksomhederne, for at sikre at alle forhold omkring kvalitetsstyring, uafhængighedsbestemmelser mv. blev overholdt, samt at de pågældende revisorer generelt

²⁴ ”Rådgiveransvar” – Kapitel 3, Gældende retsregler og praksis – Erhvervsministeriet - <http://www.oem.dk/publikationer/html/raadgiver/defa0014.htm> - Punkt B.1.

agerede i overensstemmelse med ”god revisorskik”. Dette er dog ændret, som følge af de skærpede regler omkring kvalitetssikring og kvalitetskontrol udført af de offentlige instanser.

God revisorskik omfatter dog ikke alene krav til *hvordan* opgaverne udføres, men i høj grad også overvejelserne omkring *hvilke* opgaver revisorerne kan og bør påtage sig, for eksempel i forbindelse med rådgivnings- og assistanceopgaver. Revisorerne skal være opmærksomme på, hvilke regelsæt de er underlagt i forbindelse med udførelsen af den enkelte opgave, hvilket kan være afgørende for den risiko revisoren er udsat for / det ansvar der påhviler. Eksempelvis gælder det, at visse assistance- og rådgivningsopgaver kan være omfattet af ansvarsbestemmelserne i revisorloven.

3.4.4 Ændringer i grundlaget for tilsyn

Der sker løbende regulering af grundlaget for det offentlige tilsyn. Danmarks lovgivende forsamling er grundet medlemskabet i EU forpligtet til, på en lang række områder at implementere tiltag fra EU-Kommissionen. For eksempel ved vedtagelsen og implementeringen af det 8. *selskabsdirektiv*²⁵, der trådte i kraft i juni 2006 og blev implementeret i 2008, har det været tydeligt at pligterne er forøget²⁶. Dette direktiv satte ud over de daværende regler krav til, en række forhold omkring blandt andet obligatorisk efteruddannelse af statsautoriserede revisorer, krav til større gennemsigtighed, krav til etablering af offentligt tilsyn med alle godkendte revisorer mv.²⁷. Disse specificeringer og skærpselser af lovens omfang regulerede reglerne i revisorloven.

Igennem de senere år har der været en række tilretninger af blandt andet revisionsstandarderne. Der har globalt set, ligeledes været fokus på den generelle afmatning der cirka fra 2007 og frem har præget både den danske, men også den internationale økonomi. Det at revidere, og udtrykke høj grad af sikkerhed i krisetider tog stort fokus, grundet de mange risikofaktorer der blev tilspidset under netop denne situation.

²⁵ ”8. direktiv” – E&S - www.eogs.dk/graphics/publikationer/Revisorerlovgivningen_internationalt/html/toc.htm

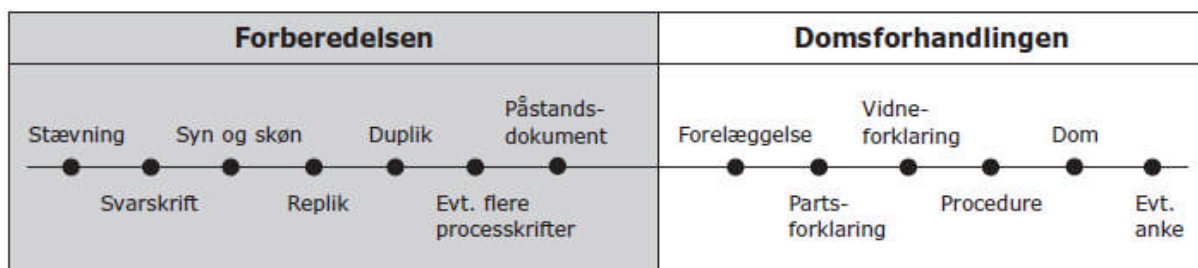
²⁶ ”Strengere kontrol af revisorer” – Børsen – 26. maj 2006 - www.grccontrollers.com/files/press/Borsen_0506.pdf

²⁷ Det offentlige tilsyn - E&S - <http://www.eogs.dk/graphics/Revisorer/RedegoerelseTilsynRevisorerRevisionsvirksomheder.pdf>

3.4.5 Erstatningssager

Som det fremgår af ovenstående punkt 3.4.1, er det ikke muligt at føre en erstatningssag om erstatning for tab via de offentlige instanser knyttet direkte til revisorerne. Hvis det ønskes at melde et sagsanlæg imod revisorerne, skal dette søgsmål rettes til revisorerne via de almindelige domstole, som en almindelig retsakt, i forbindelse med for eksempel erstatningssager.

Sagen skal derfor følge den almindelige procedure og forløb for retssager. Denne proces er vist i figur 4.

figur 4 – Sådan forløber et retssag – Ret & Raad - 2004

Til forskel fra ”almindelige” civile retssager, kan der i forbindelse med retssager omkring erstatningsspørgsmål imod revisorer inddrages de i punkt 3.4.1 nævnte instanser som syn og skøns-mænd i konkrete sager. Her involveres Revisornævnet og inddrager deres syn på det af revisor udførte arbejde. Her vurderes det blandt andet om de involverede revisorer har udført deres pligter efter de gældende revisionsstandarder, samt efter reglerne omkring ”god revisorskik”. Revisorer er, som økonomiske fagfolk, underlagt reglerne omkring professionsansvar, og grad af skyld vurderes ikke i forhold til almindelig bonus pater vurdering, men efter personer indenfor samme fagfelt eller profession. Herefter er der op til den civile domstol at vurdere og eventuelt dømme sagens parter. Forløbet omkring retssagers konkrete forløb vil ikke blive yderligere uddybet i afhandlingen.

3.5 Delkonklusion

Som det fremgår af gennemgangen i afsnit 3 har revisors rolle over tid været forskellig. Det ses at der har været en udvikling igennem over tid, og at revision er blevet tilpasset de forhold og udfordringer man har været udsat for. Som det ses af det historiske tilbageblik af afsnit 3.1 har der over tid været en række tilpasninger i revisionen, både på grund af en række skandaler, men også i kraft af udvikling og ændringer i behovet. Ydermere er revisors rolle i dag kortlagt.

Dette er gjort, for at skabe klarhed over de forudsætninger problemformuleringen bygger på, og for at have et fælles udgangspunkt overfor undersøgelsens indhold. I det indledende afsnit er der ligeledes fokuseret på at fastlægge de rammer, der er regulerende for revisorerne. Det ses, at der er en række foranstaltninger involveret, og at disse er involveret for at sikre at revisorerne lever op til deres rolle, således at der kan være tillid til informationerne, der er blåstemplet af de godkendte revisorer.

4 Hvad er årsagen til diskussionen omkring revisors rolle og ansvar?

I debatten omkring revisors rolle og ansvar er der stor variation af de forskellige interessenters syn på dette spørgsmål. Årsagen hertil er, at de forskellige interessenters interesser giver respondenterne forskellige udgangspunkter for vurderingen af indholdet i sagerne/forholdene. Dette bakkes op af en teoretisk forklaring på denne forskellige fortolkning. I revisionsteorien omtales begrebet ”Forventningskløften”²⁸. Udtrykket i sig selv beskriver problematikken ganske fint, idet der opstår en kløft imellem forventningerne hos de involverede parter. Udtrykket dækker over den manglende overensstemmelse imellem to parter fortolkning eller forventning til den samme ting. Forventningskløften opstår når en aftale indgås imellem to parter, men der er ikke overensstemmelse imellem, forventningerne til aftalens indhold og/eller udfald.

En hyppigt diskuteret og fremhævet forventningskløft er at finde netop indenfor revision. I forbindelse med revision består forventningskløften ofte i, at regnskabsbrugere og ”den brede offentlighed”²⁹ ikke har den fulde forståelse for eller indsigt i, de handlinger revisor udfører, omfanget af handlinger der udføres samt måske hvorfor disse udføres³⁰.

4.1 Forventningskløften – Eksperterne

I den seneste tid på både den internationale, men også den danske scene er der set mange konkurser. En række, også større virksomheder, har måtte lide den største pris af alle; nemlig

²⁸ Fænomenet er også kendt under udtrykket ”*the Audit Expectations Gap*”.

²⁹ Se ordforklaringen af udtrykket i bilaget, se side 52 i afhandlingen.

³⁰ ”Vi skal have lukket forventningskløften” Børsen - FSR -

http://fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/FSR%20mener_/Debat/Borsen_forventningskloften.aspx

konkurs og lukning, efter selv mange år i de respektive brancher. Flere af disse kollapser er i flere tilfælde kommet som lyn fra en klar himmel. Virksomhederne har umiddelbart været drevet efter sunde principper, og har på baggrund heraf modtaget blanke revisionspåtegninger fra de godkendte revisorer. I flere tilfælde er konkurserne indtræf kun ganske kort tid efter, at revisorerne har sat deres blæk på de blanke revisionspåtegninger. Dette har naturligvis medført en stigende kritik af revisors udførte arbejde³¹. Der har været sat og sættes i stigende grad spørgsmålstejn ved, om revisors underskrift på revisionspåtegning giver den validitet og sikkerhed, der forventes af mange regnskabsbrugere. Revisionseksperten udtaler i denne forbindelse, at:

"... branchen bør tage ved lære af det, der er sket, for der er behov for en langt mere kritisk tilgang til tingene"
Teddy Wivel, uafhængig rådgiver og ekspert i revision

*"Som revisor bør man stille sig selv spørgsmålet, om man har gjort sit arbejde godt nok, for der har været nogle yderst spegede forløb, bl.a. i forbindelse med de mange bankkrak"*³¹
Lars Bo Langsted, professor erhvervsjura Aalborg Universitet

Også andre i dansk erhvervsliv stiller spørgsmålstejn ved revisors troværdighed og revisors rolle. I et debatindlæg³² fremhæver erhvervsredaktør Linda Overgaard, debatten omkring revisors rolle, og fremtræden. Hun fremhæver, at specielt i kølvandet på finanskrisen er det af alt afgørende betydning, at revisorerne fremstår som fagligt kvalificerede personer, med en håndfast tilgang til erhvervet. Det er vigtigt netop i disse tider, at revisor fremstår som offentlighedens tillidsrepræsentant³³ som motivet herfor beskriver det. Redaktøren fremhæver en tendens, hvor revisorer kan komme til at fremstå som smarte typer, der sælger revision som var det elastik i metermål. Hun fremhæver ligeledes, at det for den almindelige borger vil være svært at forstå, hvordan højt uddannede og kvalificerede revisorer har kunne blåstemple og godkende regnskaber med væsentlige fejl.

Det er dog ikke alle der deler eksperternes kritiske tilgang til revisors rolle, og fremtræden. På FSR's årsmøde udtrykte Finansminister Claus Hjort Frederiksen at

"Krisen har vist betydningen af det, revisorerne laver til daglig. Det er ikke ligegyldigt, hvilke regler og standarder revisorer reviderer efter. Og det er ikke ligegyldigt, at revisorer over for omverdenen står som

³¹ "Hård kritik af danske revisorer" – JP 19. oktober 2010 - <http://epn.dk/samfund/article2218375.ece?>

³² "Hvad er revisoren egentligt værd?" – Berlingske Tidende – 11. september 2010

³³ Ifølge revisorlovens § 16, stk. 1.

garanter for, at fx virksomhedernes regnskaber er retvisende”³⁴. Med udtalelsen fremhæver Finansministeren ligeledes, at det af allerstørste vigtighed for virksomheder, banker og samfundet som helhed, at der kan være tillid til de tal og regnskabsoplysninger der offentliggøres. Det diskuteres ligeledes i denne forbindelse, hvorvidt det var en nødvendighed at ændre eller justere den referenceramme og de standarder revisorerne i dag retter deres revisioner efter.

4.2 Forventningskløften – Myndighederne

EU har i mange henseender en afgørende indflydelse på de tiltag og bestemmelser der påvirker og pålægger de danske lovgivere. Dette foregår dels via direkte love, der udfoldes over alle medlemslandene i unionen, men også igennem den debat der føres på europæisk plan. Igennem den seneste tid har blandt andet revisors rolle og betydning været genstand for debat. Tilbage i 1996 udgav kommissionen Grønbogen ”Den lovpligtige revisors rolle, stilling og ansvar i Den Europæiske Union”. Med den debat Grønbogen skabte blev det klart, at de eksisterende regler på dette tidspunkt ikke var dækkende og fremstod ufuldstændige³⁵. I kølvandet på denne debat fulgte blandt andet reguleringer af kravene til revisors uafhængighed samt de etiske retningslinjer omkring revisors arbejde³⁶. Senere blev en del af disse tiltag samt essensen af debatten medtaget og indarbejdet i det 8. regnskabsdirektiv af 2006³⁷.

I den nye Grønbog af oktober 2010 stiller EU-Kommissionen sig endnu en gang spørgende overfor det bestående system og regler der omkredser revisorerne i deres arbejde. I denne nye betænkning fremhæves det, endnu en gang utryghed omkring revisors uafhængighed. Der rejses tvivl omkring revisors evne til at opretholde uafhængigheden, når de virksomheder der revideres i sidste ende er dem der betaler honorarerne, der skaber revisorerens indkomster. Med Grønbogens 5 spørgsmål gøres det meget konkret, at kommissionen ligeledes oplever forventningskløften imellem de udførte ydelser og den almene forventning og indsigt³⁸.

³⁴ ”Krisen har vist betydningen af revision” – FSR –

<http://fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder%20og%20pressemeldelser/Aktuelle/Claus%20Hjort.aspx>

³⁵ Grønbog 1996 – Den lovpligtige revisors rolle, stilling og ansvar - i den Europæiske Union

³⁶ 8. selskabsdirektiv af 2006, 4. kapitel

³⁷ ”Revisorlovgivningen – i et internationalt perspektiv” – Erhvervs- og selskabsstyrelsen – oktober 2006

www.eogs.dk/graphics/publikationer/Revisorerlovgivningen_internationalt/pdf/1478Revisorlovgivning.pdf

³⁸ Grønbog 2010 - Revisionspolitik: Læren af krisen

”Bør revisionsmetoden forklares bedre for brugerne med henblik på at mindske forskelle i forventningerne og præcisere revisionens rolle?”.

4.3 Forventningskløften – Revisionsbranchen

I brancheforeningen for de statsautoriserede revisorer, (FSR) deler man ikke ovenstående holdninger og bekymringer. Foreningens administrerende direktør, Charlotte Jepsen, kommenterer ovenstående kritik med følgende: ”I langt de fleste tilfælde har revisor fulgt de gængse standarder og regler. Men vi ser på en periode med markante prisfald på fx ejendomme og aktier. Og så må vi konstatere, at der er en forventningskløft mellem, hvad den brede befolkning forventer af en revisor, og hvad revisor rent faktisk skal gøre”³⁹.

Hun udtrykker endvidere, at det naturligvis er utilfredsstillende, at disse dårlige sager forekommer, og er af den opfattelse at én sag er én for meget. Hun ser dog ikke problemet værende så omfattende, som eksperterne mv. udråber dette til at være. Hun nævner, at ”... det er ude af enhver form for proportion, hvis ganske få sager skal kunne føre til et generelt imagedryk for en hel profession, som underskriver flere hundrede tusinde erklæringer hvert år til brugernes store tilfredshed”.

Slutteligt udtaler Charlotte Jepsen: ”Medierne forudsætter uden videre, at revisor bliver dømt for mangelfuld og utilstrækkelig revision”.

Netop denne sidste udtalelse viser med største tydelighed den forventningskløft der er i samfundet. Mange regnskabsbrugere af de reviderede regnskaber ser revisionspåtegningen som et kvalitetsstempel, og som at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. I de tilfælde hvor virksomhederne som beskrevet bliver erklæret konkurs, er det for mange regnskabsbrugere en uforståelighed at revisor kan have udført sit arbejde efter alle kunstens regler kun ganske kort tid forinden, og have erklæret sig omkring rigtigheden af regnskabernes indhold.

I den offentlige debat påpeges det endvidere, at FSR, og dermed branchen er meget åben overfor at debattere de redskaber og rammer revisorerne i dag arbejder under, således at revisionen i fremtiden løser den rolle, hvortil denne er tiltænkt^{40,41}.

³⁹ ”FSR svarer på kritik af revisorer” – FSR - 19. oktober 2010 -

<http://fsr.dk/sitecore/content/Home/Nyheder%20og%20presse/Nyheder%20og%20pressemeddelelser/Aktuelle/fsr%20svarer%20paa%20kritik>

⁴⁰ ”Revision skaber værdi” – Berlingske Tidende - 20. september 2010

Revisorerne har ligeledes været med til at styrke mange virksomheder, specielt under finanskrisen. I debatindlægget fra Anders Bisgaard (formand for revisionsteknisk udvalg, FSR) og Emilie Wedell-Wedellsborg (erhvervspolitisk konsulent, Dansk Erhverv) har revisorerne ydet en stor bistand til en lang række virksomheder, i forbindelse med forhandling blandt andet med virksomhedernes bank- og kreditforbindelser⁴². De to eksperter tillægger validiteten og troværdigheden i de reviderede årsrapporter og i revisors arbejde denne høje værdi.

På baggrund af en undersøgelse foretaget blandt FSR's medlemmer ses det, at over halvdelen af de adspurgte revisorer, har ydet assistance til deres kunder med henblik på at opretholde virksomhedernes finansieringsforhold. Dette understreger, at behovet herfor har været omfattende⁴³. Af undersøgelsen bekræfter en stor del af de adspurgte ligeledes, at deres opmærksomhed på situationen i verdensøkonomien ligeledes har været med til at øge deres professionelle skepsis, og deres tilgang til revisionen.

Ud fra branchens egen tilgang til problemstillingerne ses det tydeligt, at de godkendte revisorer i forbindelse med udførelsen af deres arbejde har haft fokus på netop at minimere risikoen for fejl og for fejlinformationer. Det vurderes også i branchen, at revisorerne har været med til at korrigere eller påpege rigtig mange fejl i det forgangne regnskabsår⁴⁴. Dette ses ud fra branchens synspunkt som værende med til at dæmme op for den forøgede risiko, der kan knyttes til disse tiders hårdt pressede økonomiske situation.

4.4 Delkonklusion

Begrebet forventningskløften er med til at beskrive den forskel, der er ved de forskellige regnskabsbrugers opfattelse af revision. Man kan sige at dette er et udtryk for når forventningerne ikke indfries, uanset om parternes forventninger er begrundede, forventelige eller ej. Når der tales omkring forventningskløften i forhold til revision, og revisors rolle, er det tydeligt at se at der ikke er samme opfattelse eller holdning til revisors rolle iblandt alle de involverede parter. Uanset om forventningerne er berettigede, også i forhold til den regulering

⁴¹ "EU Audit Policy" Autumn 2010 - http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/info-letter/2010_10_en.pdf

⁴² "Krisen understreger revisorernes værdi" – Erhvervsbladet – 8. juli 2010

⁴³ "Finanskrisen sætter revisorer på landkortet" – FSR – Medlemsundersøgelse april 2009

⁴⁴ "Fusk og fejl i regnskaber griber om sig" – Berlingske Tidende – 12. oktober 2010

revisorerne er underlagt, er det skadeligt, hvis forventningerne i stort omfang ikke indfries. Dette kan være med til at skabe mistillid til både revisionsbranchen, men også overfor de informationer revisorerne påtegner, hvilket kan være meget skadeligt for de finansielle markeder. Forventningskløften er derfor skadelig både for revisorerne og for samfundet, og er en af årsagerne til, at revisors rolle, ansvar er kommet på dagsordenen i den offentlige debat.

5 Forslag og henstilling fra EU

Tilbage i juni 2008 kom der fra EU-Kommissionen en henstilling til alle EU's medlemslande. Henstillingen omfattede en række betænkninger og holdninger til, hvordan medlemslandene skulle tilpasse deres individuelle reguleringer, for at støtte op omkring et stærkt og funktionelt samarbejde imellem revisorerne og revisionskunderne. I henstillingen ”*Kommissionens Henstilling af 5/VI/2008 - om begrænsning af lovpligtige revisors og revisionsfirmaers civile ansvar*”⁴⁵ beskriver EU-Kommissionen at det er en nødvendighed, at der er en effektiv konkurrence på markedet for revisionsydelser, herunder særligt de lovpligtige, for at samfundet vil være i stand til at kunne opretholde bæredygtige kapitalmarkeder. I EU-Kommissionens henstilling eller anbefaling til medlemsstaterne beskrives risikoen, hvis der ikke foretages noget imod denne risiko. Risikoen, som EU-Kommissionen beskriver den i denne publikation, er at revisionsvirksomhederne anser risikoen forbundet med for eksempel multinationale revisionsopgaver for at være for omfattende, og derved ikke tilbyder assistance med at udarbejde de nødvendige erklæringer. Dette vil medføre, at konkurrencen, der i dag allerede er meget begrænset⁴⁶, vil blive yderligere begrænset. Dette vil kunne medføre usikkerhed omkring uafhængigheden, og uvildigheden hos revisionsvirksomheden, og dermed føre til utryghed på kapitalmarkederne.

De forskellige elementer og synspunkter vil blive analyseret i de efterfølgende afsnit.

5.1 Hvorfor indføre et loft over revisorerens erstatningsansvar?

Der er mange tanker omkring begrundelserne for, hvorfor man bør indføre et loft over revisorerens erstatningsansvar, eller hvorvidt dette ikke skal foretages. Der er mange interessenter i denne problemstilling. Disse har forskellig tilgang til denne problemstilling, og

⁴⁵ EU Kommissionens henstilling - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:162:0039:0040:DA:PDF>

⁴⁶ Dette behandles yderligere under punkt 5.2.3

har forskellige interesser. I de efterfølgende afsnit vil udvalgte tilgange og synspunkter fra interessentgrupperne blive skitseret og analyseret. Interessenternes interessekonflikter vil blive medtaget i analysen, for at give det mest nuancerede billede af problemstillingen.

5.2 Revisionsbranchens synspunkt

5.2.1 Udviklingen i behovet

I revisionsbranchen har man igennem de senere år stået overfor en række forskellige udfordringer. Revisorernes arbejdsområder er spredt over en lang række forskellige opgaver, og er gået mere væk fra alene at fokusere på de finansielle oplysninger og de enkelte transaktioner. Det er ligeledes blevet svære at identificere og validere de regnskabsposter og oplysninger virksomhederne i dag stiller revisorerne overfor. Flere og flere regnskabsposter er, i de internationale regnskabsregler, omfattet af større grad af regnskabsmæssige skøn i forbindelse med, at blandt andet dagværdier anvendes som målinger mv. Skøn er på mange måder en ikke målbar størrelse, der i mange situationer kan få en helt afgørende rolle og have stor regnskabsmæssig påvirkning. Revisorerne bliver derfor stillet overfor mange situationer, hvor beregninger af dette ikke direkte målbare skøn kan have enorme konsekvenser for blandt andet regnskaber mv. I forbindelse med revisors arbejde omkring vurdering af aktiver, der ikke handles på et kontrolleret marked, og hvor egentlige dagsværdier ikke kan direkte fastsættes, betyder forudsætningerne og skønnene der lægges til grund for vurderingerne rigtig meget. Forudsætningerne bliver i disse og andre situationer i stor grad baseret på en blanding af faktisk historisk viden, blandet med skøn omkring for eksempel forventninger til fremtidige hændelser⁴⁷.

Efter en række af de store globale erhvervsskandaler er der stillet krav til, hvordan revisorerne skal behandle disse ikke direkte målbare eller kontrollerbare oplysninger. Der er dog mange facetter og forudsætninger, der spiller ind i de enkelte eksempler, hvorfor det er yderst vanskeligt at udfærdige standarder, der tager højde for alle disse usikkerheder.

Der er igennem den seneste årrække ligeledes stillet større og større krav til revisors behandling af en lang række oplysninger omkring virksomhederne. Dette kan for eksempel være virksomhedens videnkompetencer, miljøforhold eller corporate governance oplysninger

⁴⁷ Revisoranalysen 2010 – Berlingske Nyhedsmagasin 12-18 februar 2010

mv. Dette er en række oplysninger, der ligeledes er baseret på en række ikke direkte målbare størrelser. Dette kan ligeledes være udfordrende for revisorerne, at validere.

Ud over de omtalte mere ”bløde” oplysninger, lægges der i blandt andet regnskaber i høj grad stor vægt på blandt andet virksomhedernes egne forventninger til den fremtidige udvikling. Igen er oplysningerne behæftet med en stor grad af skøn og usikkerhed. Dette gælder mange af de informationer, der i dag indgår i ledelsesberetningen i virksomhedernes årsrapporter. Informationerne er med til at skabe og definere den præmis og de forudsætninger, analytikere og eventuelle fremtidige investorer skal lægge deres lid til, og basere deres investeringer og forventninger på. Informationerne kan derfor have enorme følgevirkninger, hvis disse imod forventning viser sig at være upålidelige.

Elementer omkring blandt andet risikostyring og forretningshåndtering er i dag en fast integreret del af revisioner i USA. Med de såkaldte Sarbanes-Oxley regler (SOX404) er de amerikanske revisorer blevet pålagt i deres revisionspåtegning at udtale sig omkring pålideligheden af de interne forretningsgange i den pågældende virksomhed. Dette er endnu ikke blevet et krav i de europæiske eller danske reguleringer.

Som gennemgangen herover viser skal revisorer i langt større grad end tidligere validere og attestere oplysninger, der er behæftet med væsentlige usikkerheder og skøn. Mange interessenter benytter ligeledes disse informationer i forbindelse med overvejelserne og måske som grundlag for deres økonomiske dispositioner. Dette gør, at fokuset på revisors udtalelse omkring informationerne vil blive tillagt stor vægt og betydning.

5.2.2 Stort antal sager imod revisorer

Igennem de seneste år er der set en række eksempler på store erhvervskrak. Store, både danske men også, internationale virksomheder er i flere tilfælde vendt fra at være succeshistorier den ene dag, til at være krakkede den næste dag. I flere tilfælde var det ikke muligt for omverdenen at se denne tendens, hvorfor tabene ikke kunne afværges. Aktionærer, kreditorer, banker og andre interessenter (stakeholders) har måtte sande enorme tab. Konkurserne følges derfor nøje, af både sagens parter, men ofte også af den brede offentlighed, der søger efter at finde årsagen til kollapsedet.

Virksomhederne har ifølge de gældende selskabsretlige regler pligt til at etablere retningslinjer, forretningsgange og kontrolforanstaltninger der sikre, at virksomhedernes rapportering til omverdenen, både finansiel og anden form for rapportering, baseres på et validt grundlag⁴⁸. Virksomhedernes ledelser og bestyrelser eller tilsynsråd er de organer, der er tættest på virksomhedernes dagligdag. Disse instanser har, sammen med generalforsamlingen, beføjelser til at træffe beslutninger på vegne af selskaberne på både godt og skidt. Alligevel opleves ofte flere situationer, hvor revisor ender med at stå for skud når erstatningen for tab skal findes⁴⁹.

Ifølge revisorbranchens brancheorganisation, FSR, kan en del af årsagen til denne trend/tendens allokeres til bestemmelserne i revisorloven. Godkendte revisorer er ifølge revisorlovens § 3, stk. 1, pkt. 6, forpligtet til at være forsikret imod ”... økonomiske krav, som måtte blive rejst i forbindelse med udførelsen af opgaver...”. Forsikringen skal træde ind, og dække eventuelle krav opstået på baggrund af udarbejdede erklæringer i overensstemmelse med revisorloven. Netop denne lovpligtige forsikring, har ifølge nogle eksperter skabt en tendens til, at revisorerne derved næsten udtømmelige lommer, ofte står for skud når ansvaret eller skylden skal placeres i en konkret sag⁴⁹. Fænomenet er også kendt under betegnelsen ”Deep pocket syndromet”⁵⁰. Oversat henviser udtrykket til den forsikring revisorerne har. Forsikringen har en næsten udtømmelig formue, da der ikke er begrænsning for, hvor stor en dækning denne forsikring skal dække, hvis revisorerne findes skyldige i pligtforsømmelse i forbindelse med deres værg.

Fænomenet med at revisorer i større grad drages til ansvar for store erhvervsskandaler, er ikke alene noget der opleves i Danmark. Dette er en tendens, der ses over det meste af verden. I 2001 kostede konkursen og den efterfølgende sag vedrørende det amerikanske energiselskab ”Enron” et af verdens daværende største revisionshus ”Arthur Andersen” rigtig dyrt. Revisionselskabet måtte lukke deres kontorer ned over hele verden og betalte derved den ultimative pris for deres forseelser. Også lignende eksempler i Europa og Danmark, dog i mindre målestok, har været virkeligheden inden for de senere år. Hos de danske revisionshuse

⁴⁸ Selskabsloven §§ 115 – 117.

⁴⁹ ”Hvem skal nu betale?” – FSR -

www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Aktuelle%20temaer/~link.aspx?_id=A26722D4A11B4A6583832FEFBBF1B51BD&_z=z

⁵⁰ ”Consultation on auditors’ liability” Directorate General for Internal Market and Service - 2007

er oplevet store søgsmål på helt op imod 1 mia. kroner⁵¹. Eventuelle søgsmål og erstatninger af denne størrelse vil jf. revisorforeningen FSR have en stor afsmittende effekt på mange faktorer, såfremt omfanget af disse tiltager yderligere.

De store søgsmål taler deres tydelige sprog, om den risiko, der knytter sig til revisionsvirksomhedernes virke. En af årsagerne til at der over de seneste år er oplevet en stigning i disse enorme søgsmål antages af FSR⁵² ligeledes at være sammenhængende med, at omkostningerne til at føre disse sager er blevet væsentligt nedbragt. I 2005 blev retsafgiften begrænset, hvorfor det i dag er en meget lille byrde for et eventuelt konkursbo mv. at rejse disse sager, sammenlignet med tidligere. Det antages derfor af revisorforeningen, at mange kuratorer, med afsæt i netop disse nye regler, vælger at rejse erstatningssager imod revisorerne da dette i bedste fald vil åbne op for en ubegrænset forsikringsdækning (også kaldet ”Deep-pocket”). Omvendt medfører en eventuel tabt sag for sagsøger, kun meget få og begrænsede omkostninger, der i en eventuel konkurssituation i de fleste tilfælde vil være af uvæsentlig karakter og omfang. Det er denne tilgang til at igangsætte erstatningssager der jf. FSR har skabt dette fænomen og, som er med til at beskrive en af problemstillingens vigtigste elementer.

Reglerne omkring retsafgiften blev ændret med den bagtanke, at øge retssikkerheden i samfundet⁵³, men har ud fra revisorforeningens synspunkt haft denne negative konsekvens.

5.2.3 Konkurrencepåvirkningen

Under punkt 5.2.2 er omtalte stigning i antallet af erstatningssager imod revisorer. En af de følger virkninger FSR forudser som værende konsekvensen, hvis tendensen omkring det øgede antal retssager imod revisorerne fortsætter eller øges er en påvirkning af konkurrencen på revisionsmarkedet. Revisionsbranchen i Danmark er kendetegnet ved at der er enkelte store revisionsvirksomheder og en masse små revisionsvirksomheder. De store virksomheder er dem, der i dagligt tale omtales som Big-four. Big-four er alle globale spillere på revisions- og

⁵¹ ”Tiden er inde til at begrænse revisors erstatningsansvar” – FSR -

www.fsr.dk/Nyheder/2009/09/20/nyheder/FSR%20mener_/Ledere/2009/09/20/Revision%20-%20Regnskabsvaesen/2010/Nr%206%20Tiden%20er%20inde%20til%20at%20begrænse%20revisors%20erstatningsansvar.aspx?sc_lang=da

⁵² FSR's årsberetning 2009 Afsnit 3 ”Proportionalitet ingen garanti for ret og rimelighed”

⁵³ Justitsministeriet 2004 - [www.jm.dk/pressemeddelelse.html?&no_cache=1&tx_ttnews\[year\]=2004&tx_ttnews\[month\]=12&tx_ttnews\[tt_news\]=186&tx_ttnews\[backPid\]=45](http://www.jm.dk/pressemeddelelse.html?&no_cache=1&tx_ttnews[year]=2004&tx_ttnews[month]=12&tx_ttnews[tt_news]=186&tx_ttnews[backPid]=45)

rådgivningsmarkedet, og består af Deloitte, KPMG, PwC og Ernst & Young⁵⁴. De fire største revisionshuse havde i 2009 en samlet estimeret markedsandel på ca. 80 %⁵⁵ i Danmark, fordelt på alle kundesegmenter.

Konkurrencen i revisionsbranchen er kendetegnet ved, at der er enkelte eller få store spillere og en masse mindre og små virksomheder. FSR udtrykker deres bekymring for at det ubegrænsede erstatningsansvar vil kunne være med til at ændre denne sammensætning i revisorbranchen. FSR ser en risiko for, at hvis udviklingen omkring stigende antal sager fortætter og tager til i styrke og omfang vil dette udvikle sig i negativ retning set i forhold til den frie konkurrence. Et af de vigtigste argumenter bag denne vurdering beror på tanker omkring den risiko revisionsvirksomhederne på sigt vil være villige til at påtage sig. Hvis risikoen for sagsanlæg af enorm størrelse tiltager i antal, forudser FSR at revisionsvirksomhederne vil trække sig fra at byde på store opgaver set ud fra en risikovurdering af deres egen eksponering. Som tidligere nævnt i afhandlingen kostede et af disse sagsanlæg et af revisionsverdenens største virksomheder "Arthur Andersen" livet tilbage i 2001. Et scenarie mange er bange for er at det samme skulle gentage sig for en af de tilbageværende store selskaber i Big-four. Hvis et kollaps af én af disse skulle gentage sig, vil markedsandelene hos de tilbageværende være af en størrelse der vil true den fri prissætning mv.

FSR fremhæver endvidere, at en stigning i antallet af erstatningssager vil have en afsmittende effekt på andre forhold. Revisorerne er jf. revisorloven § 3, stk. 1, punkt 6, forpligtet til at være *"forsikret mod økonomiske krav, som måtte blive rejst i forbindelse med udførelsen af opgaver efter § 1, stk. 2 og 3"*. FSR forudser, at hvis antallet af sager imod revisorerne stiger, vil prissætningen på denne type lovpligtige ansvarsforsikringer ligeledes udvikle sig i opadgående retning. For en række af de mindre revisionsvirksomheder, der ledes af selvstændige ejere ol. forudser FSR at en stigning i præmier mv., sammenholdt med den forøgede risiko der knyttes til løsningen af de respektive opgaver på sigt kan være med til at disse fravælger at løse en række opgaver eller helt undlader at drive revisionsvirksomhed. Dette vil ligeledes kunne være med til at påvirke konkurrencen negativt. FSR ser dette som en risiko eller et problem der

⁵⁴ "Big-four" er defineret ud fra følgende artikel - [http://en.wikipedia.org/wiki/Big_Four_\(audit_firms\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Big_Four_(audit_firms))

⁵⁵ Revisoranalysen 2010 – Berlingske Nyhedsmagasin 12-18. februar 2010

lægger sig tæt op ad en af de essentielle forudsætninger, der knytter sig til revisors arbejde, nemlig at udføre det påkrævede arbejde, der knytter sig til den lovbestemte revisionspligt.

5.2.4 Revision – en lovpligtig ydelse

Selskabsloven har fastsat en række kriterier, der fastlægger hvilke virksomheder, der er pligtige til at lade deres årsregnskaber mv. revidere. Fastsættelsen af disse regler og grænseværdier er politisk besluttet. Pligten til at underlægge sig revision, og lade sine historiske regnskabsoplysninger revidere er en interessant og investor beskyttelse. Opgaven er at lade en uafhængig og uvildig part validere regnskabsoplysningerne til sikkerhed for det interessenter og investorer, der har indgået forretning med eller investeret i selskabet. Denne validering har til hensigt at sikre, at interessenternes beslutninger træffes på et fast grundlag. Når revisor påtegner årsregnskaber erklærer denne sig om en lang række forhold. Disse forhold er lovbestemt efter reglerne i erklæringsbekendtgørelsen⁵⁶, og sikre overblik over, hvilket arbejde revisor har udført, efter hvilken begrebsramme regnskabet er aflagt i overensstemmelse med, samt at regnskabet er aflagt efter de gældende regler. Reglerne i erklæringsbekendtgørelsen sikre, at konklusioner på revision af regnskaber udarbejdes efter en fælles standard, således at evt. usikkerheder omkring rapporteringsformen er elimineret, så regnskabsbrugere kan fastslå revisionskonklusionen.

Som omtalt under punkt 5.2.3 knytter der sig en risiko til konkurrencepåvirkningen indenfor revisionsbranchen. Det frygtes fra brancheorganisationen FSR⁵⁷, at de risici, der knytter sig til afgivelsen af erklæringer overstiger en del mindre revisionsvirksomheders risikovillighed hvorfor disse på sigt vil fravælge at udføre disse ydelser. Det frygtes, at specielt opgaver med højere risici for revisor vil være svære at finde parter til at løse. I tilknytning hertil kan dette give bekymring omkring denne lovpligtige ydelse, som revision er i disse tilfælde. I det tilfælde at en del af branchen vælger eller fravælger opgaver ud fra egne interesser kan dette ligeledes få konsekvenser for prissætningen og udvalget af kompetente aktører. Denne udvikling vil være en uheldig afledning af en i forvejen tilspidset situation.

⁵⁶ Erklæringsbekendtgørelsen §§3-8.

⁵⁷ FSR's årsberetning 2009

Som kort omtalt under afsnit 3.2 er der mange interessenter, der benytter virksomhedernes regnskaber og regnskabsoplysninger til mange forskellige formål. Samhandelspartnere anvender disse i forbindelse mv. blandt andet kreditvurderinger, betalingsaftaler mv. og investorer med flere anvender disse til at udarbejde forecasts og analyser til brug for at optimere deres investeringer og porteføljesammensætninger. Årsregnskaber og anden historisk rapportering af realiseret indtjening mv. anvendes til analyseformål og forkalkulationer og lignende. De bagudrettede tal fortæller dog ikke om forventninger til fremtiden, eventuelle forpligtelser der måtte ligge omkring virksomheden, men som ikke har fundet basis for indregning, samt eventuelle efterfølgende begivenheder der påvirker virksomheden, der er indtruffet efter balancedagen.

Når et selskabs årsregnskabs i dag revideres baseres revisionen på en lang række forudsætninger og forhold, der ikke direkte er at læse ud af de finansielle oplysninger eller tal i regnskabet. Over tiden er kravene til regnskaberne og til revisionen af disse ændret til i større grad at omfatte disse mere fremadrettede informationer⁵⁸. Disse informationer gør det meget nemmere for interessenterne at bruge informationerne til deres analyser. Omvendt er opgaven blevet vanskeligere for de revisorer, der skal validere disse oplysninger. Mange oplysninger omkring selskabernes forventninger til de fremadrettede resultater og udvikling med videre er vanskelige at revidere, da disse i meget høj grad baserer sig på ledelsens regnskabsmæssige skøn. For at opnå overbevisning omkring validiteten af disse oplysninger er revisorerne nødt til at forholde sig til ledelsens evne til budgettering, værdiansættelser mv. ud fra bagudrettede observationer, samt på virksomhedens interne forretningsgange til sikring af validiteten af regnskabs eller budgetoplysningerne. Dette er dog vanskeligt at forholde sig overfor, da revisorerne skal kunne udtrykke høj grad af sikkerhed vedrørende disse oplysninger⁵⁹. Oplysningerne som nævnt herover er mange placeret i virksomhedernes ledelsesberetninger. I 2008 blev reglerne omkring revision af ledelsesberetningen ændret, således at denne ikke længere revideres på linje med årsregnskabet og årsrapportens øvrige bestanddele⁶⁰. Revisorerne skal i dag give en ”udtalelse omkring ledelsesberetningen” baseret på, hvorvidt denne er i overensstemmelse med årsregnskabet. Det er for regnskabslæsere dog umiddelbart vanskeligt at skille denne gennemgang ad fra den tidligere revision.

⁵⁸ Blandt andet ved indførelsen af det 8. regnskabsdirektiv

⁵⁹ ”Revisorernes uoverskuelige ansvar” – Business.dk – 12.februar 2010.

⁶⁰ ”Lovforslag om ændring af årsregnskabsloven” - Erhvervs- & Selskabsstyrelsen www.eogs.dk/sw21512.asp?nodeId=14692

Interne kontroller

Der er i Danmark, og i Europa ikke krav om at revisorerne skal give konklusioner omkring hvorledes selskabets interne forretningsgang er implementeret, samt hvordan disse operere. Dette er til gengæld blevet et krav i USA. Der har været øget fokus på virksomhedernes kontrolmiljø. Efter det tidligere omtalte erhvervskrak vedrørende energiselskabet Enron blev dette et krav for SEC selskaber⁶¹. Dette blev implementeret som en del af de amerikanske retningslinjer for revision tilbage i 2002. EU selskaber, der er underlagt ledelse fra amerikanske SEC-selskaber skal derfor følge de samme regler for rapportering. Rapporteringen går blandt andet ud på at ledelsen skal udtale sig omkring de implementerede interne kontroller, samt forholde sig til hvorvidt disse var tilstrækkeligt implementeret.

Der er i EU lavet et lignende tiltag. Dette tiltag ligger meget tæt op ad SOX 404, og hedder "EuroSox". EuroSox blev vedtaget af EU's 4. og 7. Regnskabs Direktiv af 14. juli 2006. Af dette direktiv fremgår det af ledelsen i børsnoterede selskaber i EU har ansvaret for at udarbejde blandt andet:

- *"En beskrivelse af hovedelementerne i eventuelt eksisterende risikostyringssystemer og interne kontrolforanstaltninger i relation til regnskabsaflæggelsesproceduren."*⁶²

Denne tilretning af den danske lovgivning blev foretaget 3. juni 2008, for danske børsnoterede selskaber⁶³, og statslige aktieselskaber⁶⁴.

Denne beskrivelse skal gøre det nemmere for brugerne af regnskabet at danne sig det komplette billede af virksomheden, og ikke blot af de økonomisk historiske opnåede resultater. Risikoelementet og styringen heraf, er ligeledes en væsentlig information, når mulige investorer skal vurdere virksomhedens, samlede risiko. I samme bestemmelse står endvidere, at:

⁶¹ Selskaber noteret på den amerikanske fondsbørs

⁶² "Hvad er EuroSox® og hvor udbredt er begrebet egentligt er i Europa" punkt 3 – www.eurosox.dk

⁶³ Årsregnskabsloven § 107B, stk. 1, punkt 6.

⁶⁴ Årsregnskabsloven § 107B, stk. 2.

- *Dette medfører en skærpet oplysningspligt, men ikke en certificerings pligt fra ledelsens side (eller revisorerne) ud over den der allerede er indeholdt i ledelsens udtalelse om "det retvisende billede"⁶⁵.*

Revisor skal derfor ikke udtale sig omkring indholdet af disse beskrivelser af risikostyringen samt kontrolmiljøet, udover det, der vil være i strid med den generelle bestemmelse omkring "det retvisende billede". Dette vurderes derfor af revisor på et meget overordnet plan. På netop dette område adskiller EuroSox sig en del fra SOX404, da denne kræver en revisorerklæring vedrørende revisors gennemgang, og vurdering af effektiviteten af de interne kontroller. Om dette vil blive ændret fremadrettet er dog uvist, da dette baserer sig på politiske beslutninger mv.

Interessentkredsen

Det er umiddelbart svært at fastslå hvem interessentkredsen omkring en given virksomhed omfatter. Interessentkredsen udtrykkes gerne med ordret "stakeholder". Udtrykket stakeholders⁶⁶ dækker over en bred gruppe af virksomhedens forretningsforbindelser, over interesseorganisationer samt til nærmiljøet omkring virksomheden. Stakeholders er en gruppe der både selv kan have indflydelse på virksomheden, men som også kan være påvirket af virksomheden. Interessekredsen for en virksomhed er derfor ikke nem at definere eller afgrænse.

Som det fremgår heraf er der mange interessenter, der kan have interesse i en virksomheds forhold. Reviderede regnskaber bliver som alt andet information fra virksomhederne benyttet som informationskilde for hver af disse grupper, til hver deres formål. Informationerne er gået fra alene at fokusere på de finansielle indkomstmålinger, til i større grad at være informationskilder, om mange andre forhold end de direkte finansielle⁶⁷. Netop den omtalte afgrænsning og den ændrede brug af regnskaberne er med til at forøge fokus omkring revisors arbejde i forbindelse med validering mv. af disse oplysninger. Reguleringen i regnskabskravene har været med til at underbygge denne udvikling, grundet det forøgede krav

⁶⁵ "Hvad er EuroSox® og hvor udbredt er begrebet egentligt er i Europa" punkt 8 – www.eurosox.dk

⁶⁶ Stakeholder er defineret ud fra følgende opslag: [http://en.wikipedia.org/wiki/Stakeholder_\(corporate\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Stakeholder_(corporate))

⁶⁷ "Regnskab, regulering og information" – J. Christensen, J. Larsen og M. Nielsen -

<http://cjas.dk/index.php/loge/article/viewFile/190/210>

omkring virksomhedernes oplysninger omkring fremadrettede forhold i tillæg til de bagudrettede historiske finansielle oplysninger.

Mange interessenter herunder investorer benytter sig af disse fremadrettede informationer til at basere deres dispositioner efter. Disse dispositioner kan spænde bredt, alt efter hvilken interessentgruppe der er tale om. FSR deler denne opfattelse omkring udviklingen i regnskaberne anvendelse⁶⁸. FSR er af den opfattelse, at brugen af regnskaberne af de mange forskellige interessenter som herover anført, er med til at skabe et ”uoverskueligt ansvar” for disse revisorer. FSR mener at dette vil få omsiggribende konsekvenser, hvis der ikke foretages tilretninger af de gældende regler. Som beskrevet under punkt 3.4.1 er det i dag alene personer, der har et retligt forhold til den pågældende virksomhed, der kan indføre sager for revisornævnet. Dette har til hensigt at begrænse de indkommende sager, til de sager, hvor der er en problemstilling imellem to kendte parter. Dette gør sig dog ikke gældende omkring almindelige erstatningssager, der måtte føres i de civile retsinstanser. Sager imod revisorer mv. kan derfor føres på baggrund af en relativ begrænset tilknytning til virksomheden mv. Dette kan for eksempel være tilfældet for aktionærer og andre, der ved realisation af store tab kan gøre krav imod revisorerne og andre for deres tab. Dette er med til at forøge den risiko, der knytter sig til revisorerne regnskabspåtegninger, da disse i høj grad tillægges stor vægt og værdi.

5.2.5 Enighed i branchen

Der er ud fra ovenstående udmeldinger ingen tvivl om, i hvilken retning revisionsbranchen gerne ser, at udviklingen går hen ad. Det er dog ikke kun den danske revisorstand der er af den opfattelse, at den erhvervsmæssige risiko, der knytter sig til arbejdet med revision og afgivelse af regnskabsmæssige erklæringer, bør begrænses af en beskyttende overliggende grænse. Denne holdning deles af en række tilsvarende organisationer rundt omkring i Europa. Både foreningen NRF⁶⁹ – ”Nordisk Revisor Forbund” – og FEE⁷⁰ – ”Federation of European Accountants” – deler den opfattelse, at revisorerne ubegrænsede ansvar ikke bør bestå således som reglerne har været hidtil, men bør begrænses. I flere medlemslande i de to organisationer

⁶⁸ ”Revisorerne uoverskuelige ansvar” – Business 12. februar 2010 – www.business.dk/node/4149637/print

⁶⁹ NRF er en skandinavisk sammenslutning af revisorforeningerne i Sverige (FAR), Norge (DnR), Finland (KHT/CGR), Island (FLE) og Danmark (FSR).

⁷⁰ FEE er en fælles organisation for europæiske revisorer og repræsenterer samlet ca. 500.000 revisorer i Europa.

er denne begrænsning allerede indført, således at revisorerne maksimalt kan komme til at hæfte for et lovbestemt beløb. Dette er fastsat enkeltvis i de enkelte lande. FEE har i forlængelse af EU-Kommissionens anbefaling⁷¹ omkring nedsættelsen af ansvarsbyrden anbefalet alle medlemslandene i EU, at følge disse anbefalinger⁷² for at understøtte revisorbranchens rolle og betydning i samfundet. Det er en række af de samme argumenter, der er anvendt i denne argumentation sammenholdt med de argumenter danske FSR fremfører og begrundet deres holdninger med.

FEE har til de europæiske medlemslande udsendt anbefalinger om, at overvejelserne og anbefalingerne fra EU-Kommissionen bør følges til glæde for alle parter. Dette begrundes blandt andet med, at en begrænsning i ansvaret vil kunne være med til at genskabe tilliden i markedet, og for at sikre at revisorvirksomhederne i Europa fortsat kan bidrage med deres viden og kompetencer, og ikke fortrækker sig fra erklæringsmarkedet. FEE's formand, og medlem af IFAC⁷³, Jacques Potdevin, lagde i sin kommentar til EU-Kommissionens anbefaling vægt på, at dette er den rigtige vej at gå. Det er jf. Jacques Potdevin vigtigt at revisorerne holdes ansvarlige for den lovpligtige revision de udfører, men alene med et ansvarsomfang som følge af egne handlinger, og ikke handlinger udført af andre parter. Han mener, at dette ikke alene er uretfærdigt, men kan også føre til disse tidligere omtalte enorme retskrav. Han udtrykker ligeledes, at formen for begrænsningerne skal tilpasses de enkelte medlemslandes retssystemer med videre på en måde, der sikre at implementeringen imødekommer de forskelle, der er i de forskellige medlemslande.

Der er allerede i flere europæiske lande indført en række tiltag, der begrænser revisorerne erstatningsansvar. Dette omfatter blandt andet Østrig, Belgien, Tyskland, Grækenland, Slovenien og Storbritannien. Jacques Potdevin påpeger, at der i disse lande ikke er noget, der antyder at indførelsen af ansvarsbegrænsning har en negativ effekt på revisionskvaliteten. Det var på baggrund af en EU-undersøgelse, der netop konkluderede dette, at EU-Kommissionen kom med deres anbefaling. Medlemslandene bør derfor ud fra FEE formandens synspunkt

⁷¹ EU's henstilling af 8. juni 2008 - http://ec.europa.eu/danmark/documents/alle_emner/okonomisk/080606_auditors-liability-2.pdf

⁷² FEE's henstilling til EU landene - 10.juni 2008 -

www.fee.be/fileupload/upload/Recommendation%20on%20Auditors%20Liability1062008201748.pdf

⁷³ IFAC er den globale organisation for revisorerhvervet - www.ifac.org/

indføre disse tiltag hurtigst muligt for at sikre stabiliteten i revisionsmarkedet. Dette var synspunktet allerede i 2008⁷².

5.3 Myndighedernes synspunkt

De danske myndigheder, der tilrettelægger retningslinjerne for de danske kontrolforanstaltninger og disciplinærnævnsystemet er som beskrevet under punkt 3.4 Erhvervs- og selskabsstyrelsen. Det er Erhvervs- og selskabsstyrelsen, der er med til at tage stilling til de nye initiativer, der kommer fra blandt andet det europæiske samarbejde, det vil sige herunder EU-Kommissionen med flere. Erhvervs- og selskabsstyrelsen, der arbejder under ledelse af de danske folketing, har til opgave i disse situationer at sørge for at nye tiltag implementeres i Danmark, efter de fælles vedtagne bestemmelser i EU-samarbejdet. Det er også Erhvervs- og selskabsstyrelsens opgave at sikre at de foretagne ændringer af de eksisterende regler implementeres hos de godkendte revisorer. Der foretages derfor løbende kontrolaktiviteter af disse revisorer og evaluering af det udførte arbejde til sikring af at nye regler implementeres og efterleves⁷⁴.

I 2008 bragte EU-Kommissionen en anbefaling som herover nævnt, omkring indførelsen af et loft over revisorernes ansvarsbestemmelser og omfanget af erstatninger. I forlængelse af disse anbefalinger vurderede Erhvervs- og selskabsstyrelsen disse i forhold til de danske forhold og kom med baggrund heri med deres syn på dette nye forslag, Udmeldingen fra myndighederne var klar. Da anbefalingen blev fremsat i EU, var holdningen, at man i Danmark ikke ville følge denne anbefaling⁷⁵. Man vil ikke favorisere et enkelt liberalt erhverv, ved at lave en aktiv begrænsning af eventuelle følgevirkninger af erhvervsskandaler.

Udmeldingen omkring at man ikke agtede at følge disse EU-anbefalinger blev mødt med stor undren i revisionsbranchen i Danmark. Man var meget uforstående overfor denne udmelding og flere af argumenterne som beskrevet i punkt 5.2 blev fremført for at påvirke myndighedernes holdninger, men alt dette uden virkning. Erhvervs- og selskabsstyrelsens vicedirektør, Niels Henrik Englev henviser til, at denne form for ansvarsbegrænsning alene

⁷⁴ Erhvervs- og selskabsstyrelsen – EU Bestemmelser gør at Erhvervs- og Selskabsstyrelsen skal føre tilsyn med at kvaliteten opretholdes - www.eogs.dk/sw62071.asp

⁷⁵ ”Revisorerstatninger uden loft” – Jyllands Posten – http://spn.dk/mobil_vm/article2054570.ece?aid=1368282

skal anvendes i ekstreme tilfælde, hvor mange mennesker kan være i direkte fare for eventuelle fejls konsekvenser, og stiller sig derfor meget uforstående overfor sagens anliggender.

Efter disse udmeldinger tilbage i 2008, er emnet ikke blevet behandlet yderligere hos erhvervs- og selskabsstyrelsen.

Holdningen fra de danske myndigheder og Erhvervs- og selskabsstyrelsen deles dog ikke med myndighederne i landene omkring Danmark. Nabolande som blandt andet Tyskland og Sverige har i forlængelse af forslaget indført loft for revisorerens erstatningsansvar. Dette er gjort på baggrund af tankerne om at beskytte de fungerende kapitalmarkeder, som forslaget fra EU-Kommissionen ligeledes bygger på.

5.4 Eksperternes synspunkter

Iblandt Danmarks førende eksperter inden for revisionsteori og ansvarsbestemmelserne er Lars Bo Langsted, Professor på juridisk institut på Aalborg Universitet. I en artikel bragt i Jyllands Posten i 2010 beskriver professoren sin undren over den danske behandling af EU-Kommissionens henstilling fra 2008⁷⁶. Langsted beskriver i artiklen, sin undren over at netop dette forslag møder modstand hos de danske lovgivere. Han beskriver at Danmark generelt har historie for at være meget proaktive med at indføre og implementere nye tiltag, regler og love fra EU. Men ikke i dette tilfælde. Der har, som Langsted nævner det, været ”larmende tavshed” fra Erhvervs- og selskabsstyrelsen fra 2008 og frem til nu i netop denne sag, og han vurderer, at der ikke blot er tale om almindelig betænkningstid.

”Det er muligt, at man har drøftet henstillingen på de interne linjer, men man har tilsyneladende omhyggeligt undgået at igangsætte tiltag til implementering af henstillingen – ja, man har øjensynligt end intet ønske om at initiere en diskussion af fornuften i kommissionens henstilling.”

– Citat Jyllands Posten, 28. maj 2010 ”Mindre ansvar til revisorer”

Med den direkte udtalelse stiller eksperter sig tvivlende overfor hensigterne bag de danske myndigheders udmeldinger.

I sin artikel påpeger Langsted ligeledes, at revisorerens ansvar over de senere år, er vokset til et voldsomt omfang, grundt de udvidede krav til oplysningerne i virksomhedernes årsrapporter. Han skitserer at interessenterne omfatter både investorer, kreditorer og finansieringsinstitutter.

⁷⁶ ”Mindre ansvar til revisorerne” – Jyllands Posten 28. maj 2010 - www.langsted.dk/artikler/JP_28.05.2010.pdf

Han påpeger at ganske få fejltagelser eller undladelser i revisorerne udførte arbejde kan medføre et ansvar eller medansvar som ovennævnte måtte lide i forbindelse med at interessenterne har baseret deres forretningsmæssige dispositioner på de udarbejdede årsrapporter mv. Debatten om hvorvidt dette er ”ret og rimeligt” vendes ligeledes i ekspertens overvejelser. Han peger på, at revisorer der kan blive mødt med store erstatningskrav i million- eller milliardklassen vil stille sig tvivlende overfor, hvorvidt de ønsker at løse sådanne opgaver. Dette vil ifølge eksperten medføre et mindre udbud af revisionsvirksomheder, medførende lavere konkurrence. Den forringede konkurrence vil jf. Langsted være skadelig for kapitalmarkedet, ligesom EU-Kommissionen forudser det.

Lars Bo Langsted afslutter sit indlæg med at drage paralleller til de europæiske lande, Danmark tit ynder at sammenligne sig selv med. Der er i nabolande som Sverige, Tyskland og Belgien indført ansvarsbegrænsninger i forskellige former. Han henstiller til at debatten herom udvides i Danmark, men henblik på at få en klar udmelding om hvorvidt man ønsker at indføre en ansvarsbegrænsning og i så fald i hvilken form, eller om man ønsker at være henstillingen fra EU overhørig.

5.5 Brugerundersøgelse

Konsekvenser for de fremtidige handlinger og hændelser kan være svære at kortlægge og vurdere. Det er umiddelbart svært at præcisere konsekvenserne, samt vurdere de forskellige interessenters forudsætninger for vurderingen af deres udsagn. EU-Kommissionen har i 2008 anbefalet, at der indføres begrænsninger for revisorerne erstatningsansvar, altså et loft i forhold til revisorerne erstatningsansvar. Forud for denne anbefaling⁷⁷, blev der i 2007 lavet en omfattende høring på tværs af en lang række europæiske interesseorganisationer. I forbindelse med undersøgelsen blev op imod 85 europæiske organisationer, brancheforeninger og virksomheder adspurgt omkring deres syn på de nu kendte risici⁷⁸. Det er både revisionshusene selv, og branche- og interesseorganisationer der har givet deres input til denne problemstilling, og de udfordringer finansmarkederne kan komme til at stå overfor. Undersøgelsen kan derved tillægges stor værdi, da denne baserer sig på et bredt udsnit af de påvirkede parter, og derved samler de samlede konklusioner på tværs af eventuelle

⁷⁷ ”Kommissionens henstilling” - www.fsr.dk/~media/6D730E0214D6423787C0BBADBCE74AAB.ashx

⁷⁸ ”Høring om revisorerne erstatningsansvar” - http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/summary_report_en.pdf

interessekonflikter disse parter måtte have set ud fra de forskellige grupperinger disse repræsenterer.

I undersøgelsen er en række af de ovenfor gennemgåede argumentationer anført. Der er en række af de adspurgte respondenter, der ytre bekymring for, hvad der vil ske, hvis én af de 4 tilbageværende i ”Big-four” skulle lide samme skæbne som Arthur Andersen gjorde det i 2001, samt hvilke konsekvenser dette vil kunne få for revisionsmarkedet som vi kender det i dag.

Af undersøgelsen ses at mange udtrykker usikkerhed og bekymring omkring at revisorernes hæftelse er ubegrænset, og vil kunne medføre helt ubegrænsede erstatningssummer, der vil kunne koste selv de største revisionsvirksomheder deres eksistens. En del respondenter frygter at et kollaps af en af de store revisionsvirksomheder vil kunne føre til en forrykning og en forværelse af den konkurrence situation der er på revisionsmarkedet i dag.

5.6 Delkonklusion

Der er i 2008 fra EU-Kommissionens side udstedt en anbefaling eller en henstilling til EU medlemslandene, omkring overvejelserne om at lave en lovreguleret begrænsning i forhold til de godkendte revisorers erstatningsansvar. Forslaget fra EU-Kommissionen om at begrænse revisorernes ansvarshæftelse er foreslået med den hensigt, at beskytte de fungerende kapitalmarkeder imod usikkerhed i større grad, end egentlig beskyttelse af revisorstanden. Beskyttelsen af kapitalmarkedet ligger blandt andet i tilliden til revisorerne i form af en effektiv konkurrence imellem revisorerne og mulighederne for at kunne vælge imellem revisionsvirksomhederne. Herudover ligger beskyttelsen i, at revisorerne vil være villige til at påtage sig erklæringsopgaver, trods at disse måtte vedrøre sager eller forhold af stor betydning, og af stor økonomisk betydning for mange interessenter. Ydermere peger EU-Kommissionen med dette forslag på den voksende tendens i forbindelse med konkurssager, hvor revisorerne i større omfang end tidligere sagsøges. Dette også kendt under navnet ”Deep-pocket-syndromet”, da revisorernes lovpligtige ansvarsforsikringer i større omfang er blevet populære ”mål” for konkursboer.

Det er tydeligt at se på diskussionen og debatten, at ikke alle involverede parter deler samme opfattelse, hvad angår dette forslag. Revisionsbranchen og eksperterne er fortalere for disse nye tiltag. Med mange argumenter tales for indførelsen af forslaget. De danske myndigheder,

med Erhvervs- og selskabsstyrelsen i spidsen, er dog knap så begejstrede for forslaget, og har fra henstillingen fra EU-Kommissionen i 2008 og indtil nu ikke foretaget handlinger, der imødegår dette i den danske lovgivning.

6 EU-Kommissionens påvirkning

Som det fremgår af gennemgangen i afsnit 5 havde EU-Kommissionen allerede tilbage i 2008 fokus på definitionen af revisorerens rolle i den nuværende situation, blandt andet set i forhold til den risiko der knytter sig til det at afgive revisionserklæringer med sikkerhed.

I oktober 2010 udgav EU-Kommissionen en ny Grønbog. Når EU-Kommissionen udgiver disse grønbøger er det med det formål at rejse en eksisterende eller stifte en ny debat omkring et givent emne eller en sag. I dette tilfælde er Grønbogen "Læring af krisen" udgivet for at sætte fokus på revisors fremtidige rolle og betydning og de tilpasninger, der vil være nødvendige for at kunne imødekomme rollen mv. Grønbogen er opbygget med en række beskrivende forhold, der leder til en lang række spørgsmål. Det er tiltænkt, at disse spørgsmål skal danne rammerne for diskussionen af emnet og derved være med til at give interessenterne mulighed for at bidrage med de enkelte organisationers eller parterers synspunkter. Dette skal sikre, at der skabes en bred debat med det formål at kortlægge forholdene der berører interessenterne, og for at være i stand til at skabe de bedste løsninger på udfordringerne fremadrettet.

Indledningsvist fastlægges EU-Kommissionens grundlæggende synspunkter angående revisorerens betydning for den finansielle stabilitet. Over de senere år har store dele af den vestlige verden, som tidligere beskrevet, været voldsomt økonomisk presset, som følge af den omfattende finansielle krise, der har ramt de finansielle markeder. Over de senere år er der iværksat en række foranstaltninger for at imødekomme investorerne og interessenternes behov, og for at dæmme op for krisens omfang og følger. Kommissionen er af den opfattelse, at der i denne proces ikke er lavet en samlet global indsats men i større grad lokal koncentreret indsats imod de påtrængende behov for at stabilisere bankerne og kapitalmarkederne generelt. Det er ønsket med denne Grønbog, at kunne få en global løsning og samlet forståelse for de forhold, der kan være med til at sikre fremtiden imod lignende globale afmatninger. I den forbindelse påpeger EU-Kommissionen, at revisorerne varetager en vigtig rolle i denne forbindelse. Trods

flere kritiske overvejelser omkring revision og revisors rolle^{79,80} er det kommissionens holdning, at valideringen af informationerne fra virksomhederne, af uvildige og uafhængige instanser er en af de fundamentale sikkerhedsforanstaltninger, der er med til at sikre investorer og opretholde kreditorbeskyttelsen.

Forholdene omkring markedet for revisionsvirksomheder debatteres ligeledes i Grønbogen. Der er bekymring for, hvilke konsekvenser det vil kunne få for tiltroen og tilliden til revisorerne, hvis en af de store revisionsvirksomheder skulle forsvinde. Der er utryghed for at en af Big-four virksomhederne forsvinder og opluges af de tre resterende aktører, som tilfældet var i 2001 med Arthur Andersen, vil konkurrencen være for lille med utryghed omkring uafhængigheden til følge. For at kunne komme denne risiko til livs foreslår EU-Kommissionen at der på europæisk plan indføres et "EU-pas" – således at revisorer godkendes til at udføre revisionsydelser i alle EU-medlemslandene, og ikke kun i det lokale land, som dette er tilfældet i dag.

Der stilles spørgsmål ved den kommunikation der i dag er omkring revisioner⁸¹. Med dette tænkes blandt andet på forklaring af, hvordan revisorerne har valideret de enkelte regnskabsoplysninger. Dette vurderes af EU-Kommissionen blandt andet at være vigtigt i forhold til balanceposter, der belært af krisen, har været genstand for større usikkerheder. I denne forbindelse overvejes det, at vende blikket tilbage imod den tidligere balanceorienterede revisionsmetode, frem for den nuværende metode der fokuserer på det interne kontrolsystem og de implementerede ledelseskontroller. EU-Kommissionen anser dette for at kunne skabe en større sikkerhed for regnskabsbrugere og investorerne i forhold til at vurdere den enkelte virksomheds regnskabsinformationer. Det understreges i dette afsnit ligeledes, at ansvaret angående de finansielle regnskabsoplysninger påhviler virksomhedslederne, men at revisorerens involvering, og anvendelse af professionel skepsis er altafgørende for at kapitalmarkederne kan have tillid til de offentliggjorte informationer.

⁷⁹ "Should statutory audit be dropped and assurance needs left to the market?" Stephen Haddrill, ICAS Aileen Beattie memorial event – 28. april 2010.

⁸⁰ "Value of audit" - Maastricht Accounting, Auditing and Information Management Research Centre - www.maastrichtuniversity.nl/web/Main/Sitewide/News1/NewReportFromMARCValueOfAudit.htm

⁸¹ Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen – Afsnit 2.1

Grønbogen er også opmærksom på at diskutere de ændringer der over tiden er foretaget i de internationale revisionsstandarder⁸². Det er disse standarder, der sætter rammen for de forhold revisorerne agerer efter og de forhold, der undersøges i forbindelse med udførelsen af revision.

6.1 Grønbogen – Revisionspolitik: Læren af krisen, 2010

EU-Kommissionen har i oktober 2010 udgivet et høringsdokument omkring netop udfordringerne på det indre marked vedrørende blandt andet revisors rolle, lovgivningen omkring revisionsbestemmelserne mv. set i lyset af den finanskrisen, der har præget de seneste år. Høringsdokumentet er udgivet som en såkaldt ”Grønbog”. Grønbøgerne er kendetegnet ved at fungere som diskussionsgrundlag for at starte en høring omkring det pågældende emne.

I Grønbogen ”Consultation on audit policy - Lessons from the Crisis” (Revisionspolitik: Læren af krisen)⁸³ fremføres det, at grunden til denne fornyede debat i høj grad er affødt af den finansielle krise, der har påvirket den globale verdensøkonomi fra cirka 2007 og frem. En af hovedhjørnestenene i Grønbogen er spørgsmålet omkring, hvorvidt revisionens rolle, omfang og udførelse har været både hensigtsmæssig og tilstrækkelig. I rapporten påpeges det endvidere, at der påhviler de ”praktiserende revisorer” en samfundsmæssig vigtig opgave i, at opretholde tilliden til de påtegnede årsrapporter i form af revisionspåtegningerne. Det anføres derfor, at revisorerens uafhængighed er af afgørende betydning for om denne tillid opretholdes. EU-Kommissionen sætter med deres betænkning en tyk streg under, at værdien af revisors erklæring, muligheden for gennemsigtige regnskaber samt tiltroen til revisors uafhængighed, er selve grundlaget for, at der kan være finansiell stabilitet og sunde virksomheder.

Diskussionen i den offentlige debat fokuserer ligeledes på forhold omkring revisors arbejde og revisors rolle. I Grønbogen bringes dette ligeledes til debat, i forbindelse med debatten omkring forventningskløften, der opleves blandt en række brugere af reviderede årsregnskaber. Forventningskløften omhandler i denne forbindelse den uoverensstemmelse imellem det arbejde den brede befolkning forventer at revisor udfører, og så de pligter der jf. de gældende revisionsstandarder hidrører revisors pligter. Kommissionen påpeger i rapporten ligeledes, at der i en lang række sager er observeret blanke revisionspåtegninger hos en række

⁸² Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen – Afsnit 2.2

⁸³ Grønbog – ”Revisionspolitik: Læren af krisen” – EU -

http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/audit/green_paper_audit_da.pdf

virksomheder, der efterfølgende har vist sig som værende svage på den økonomiske og finansielle front. Dette medfører naturligvis en række kritiske debatspørgsmål om, hvorvidt de gældende regnskabsregler og revisionsstandarder er fyldestgørende, eller om ændringer eller justeringer af disse er påkrævet.

Diskussionerne går ligeledes på at revisors rolle skal placeres og defineres. Der er, som det fremgår af afhandlingens indledende afsnit, sket en ændring i rollen revisorerne udfører, samt de ting der fokuseres på. Der er over tiden kommet et mere fremsynet fokus, omkring blandt andet det reviderede selskabs evne til at overleve i den kommende periode (Going concern) samt fokus på kreditorernes sikkerhed i den enkelte virksomhed. Dette er med til at flytte på den rollebeskrivelse og de standarder som revisorerne arbejder efter, og er med til at rykke på regnskabsbrugernes opfattelse af revisorerens afgivne erklæringer.

I en anden del af den af EU-Kommissionen udstedte Grønbog diskuteres en række forhold omkring dels revisorerens organisering i virksomhedstyper, og dels revisorerens aflønning. Herudover diskuteres revisionsvirksomhedernes udbud af øvrige ydelser end alene revision, samt hvilke overvejelser og bekymringer dette kan medføre i forhold til opretholdelsen af revisorerens uafhængighed. Revisorerens uafhængighed debatteres ligeledes i forbindelse med forslag omkring obligatoriske rotationsplaner i forbindelse med serviceringen af revisionskunderne. Ydermere skabes debatten omkring en øget gennemsigtighed med revisionsvirksomhedernes forretninger/virksomheder for at skabe større åbenhed overfor interessenter mv. Ét af de løsningsforslag, der fremlægges til høring og debat er indførelsen af et eksternt organ, hvis rolle skal bestå i at udpege/uddele revisionsopgaverne til revisorerne, samt være styrende, ud fra et beløbsmæssigt loft, for at fordele og fastsætte revisionshonorarernes størrelse for de enkelte opgaver.

I Grønbogens fjedre afsnit behandles de offentlige tilsynsmyndigheders rolle og tilgang til revisionsopgaverne. Der lægges op til, at der i større grad skal være et samarbejde med ensrettede værdinormer, således at interessekonflikter mv. undgås i størst muligt omfang, da disse ikke er til gavn for nogen af de involverede parter. Der opstilles forslag om, at der på EU-plan oprettes en fælles tilsynsmyndighed, dette ligeledes set i forlængelse af forslaget omkring at udvide revisorerens beføjelser til at strække ud over nationale grænser. Det er jf. EU-Kommissionens udspil meningen, at dette tilsyn skal være med til at debattere og påvirke

aktuelle problemstillinger, så revisorerne er bedre rustet til at udføre deres revision med større sikkerhed, til gavn for alle interessenter. Organet skal derfor ikke være dikterende, men i større grad en kommunikerende enhed, for at opnå generel større sikkerhed i de udarbejdede erklæringer.

Der er ligeledes som en del af Grønbogen et afsnit omhandlende problemstillingerne omkring konkurrencesituationen iblandt de i dag etablerede revisorer. I forbindelse med anbefalingerne fra 2008, omkring indførelse af loft over revisorerne erstatningsansvar, som beskrevet under punkt 5.2.3, blev betænkelighederne omkring konkurrencesituationen på revisionsmarkedet vendt. Disse overvejelser er ligeledes med i debatten omkring 2010-Grønbogen fra EU-Kommissionen. Der udtrykkes usikkerhed omkring den markedssituation, der i dag forefindes, hvor de fire største aktører (Big-four) udfører revision hos ca. 90% af de børsnoterede virksomheder i de europæiske medlemsstater⁸⁴. Dette er med til at begrænse udvalget af revisorer for disse virksomheder, men det er ligeledes med til at skabe utryghed for uafhængigheden revisorerne og virksomhederne imellem. Ydermere er det med til at skabe utryghed og bekymringer om, hvad det vil betyde, hvis én af disse fire revisionsvirksomheder forsvandt, som det skete i 2001, med Arthur Andersen⁸⁵.

6.2 Delkonklusion

Grønbogen er udformet med en lang række spørgsmål, der skal være med til at skabe debat omkring de forhold der igennem de senere år har været med til at påvirke tilliden til dels revisorerne arbejde, men også tilliden til stabiliteten på de finansielle markeder. Det er med denne Grønbog hensigten, at skabe en offentlig debat over hele EU, for at samle de nødvendige informationer og erfaringer for at kunne tilrettelægge fremtidens lovmæssige og branchereguleringer så disse imødekommer og tilgodeser flest mulige interesseparter. Der søges med denne omfattende høring efter interessenternes holdninger til en række forhold indenfor blandt andet: revisorerne rolle og betydning, forholdene omkring tilrettelægning af revisioner, revisorerne interne organiseringer, og tilliden til disse, samt forhold omkring tillidsbåndet imellem de etablerede revisionsvirksomheder, og deres indflydelse, samt det konkurrencemæssige aspekt i denne situation. Det er målet med denne høring at skabe et

⁸⁴ Grønbogen 2010, afsnit 5 - http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/audit/green_paper_audit_da.pdf

⁸⁵ Arthur Andersen, verdensomspændende revisionsfirma, er lukkede efter Enron-sagen. Se afsnit 5.2.2

overblik over de modstridende interessentinteresser, der er i denne situation, så tiltag imødekommer disse i videst muligt omfang. Tiltagene skal ligeledes være med til at sikre og forebygge situationer, som er oplevet over de senere år, men manglende tillid til både virksomheders og finansielle markeders rapporteringer. Der fokuseres derfor fra EU-Kommissionen på den bagvedliggende agenda og sikkerhed revisorerne er med til at opretholde eller skabe, i langt større grad, end det forhold at beskytte revisorerne som enkeltstående part. Med andre ord er det meningen at man med Grønbogen sigter imod at formindske forventningskløften.

7 Regnskabsbrugernes syn på EU-Kommissionens Grønbog

Der er i forbindelse med de tidligere afsnit foretaget gennemgang af den offentlige debat som EU-Kommissionens anbefalinger fra 2008 medførte. Dette var i forbindelse med anbefalingen om at indføre loft over revisorerens erstatningsansvar. Dette blev modtaget med blandet følelse iblandt de involverede parter. I Danmark er denne anbefaling ikke implementeret, og der er ikke noget der tyder på, at denne er undervejs.

Med EU-Kommissionens Grønbog "Læren af krisen" fra oktober 2010, blev revisorerne og deres rolle og betydning, endnu en gang bragt op til offentlig debat. Med Grønbogen og den tilhørende høring søger EU-Kommissionen at få flest mulige interessenter involveret i debatten, således, at udfaldet og tankerne omkring emnet belyses i videst muligt omfang.

I forlængelse af gennemgangen af Grønbogens indhold følger her en gennemgang af udvalgte interessenters synspunkter til udvalgte dele af Grønbogen. Der er ud fra den danske høring foretaget af folketinget udpeget en række interessenter, der har givet deres meninger og holdninger til kende i høringen. Der er indhentet en række høringssvar mv.⁸⁶. Gennemgangen af disse, samt analysen af disse sammenholdt med de økonomiske teorier følger i de efterfølgende afsnit.

⁸⁶ Der er indhentet og brugt høringssvar fra følgende parter: FSR, DI, Dansk Erhverv, Danmarks Rederiforening, Dansk Aktionærforening, Forsikring og Pension. Herudover er der taget udgangspunkt i grundnotat og EogS' "Specialudvalgshøring om Grønbogen "Revisionspolitik: Læren af krisen"", af møde 25. november 2010.

7.1 Revisionsbranchens synspunkter

Revisionsbranchen i Danmark føres an af foreningen for statsautoriserede revisorer (FSR). Revisorforeningen er som tidligere i afhandlingen beskrevet de danske revisorers fællessammenslutning, der varetager medlemmernes og branchens interesser. I forbindelse med anbefalingen fra EU-Kommissionen i 2008 var FSR tidlige med til at give deres holdninger til debatten til kende. Der var allerede i 2008 en bred tilslutning og opbakning til forslaget fra EU om at begrænse revisorernes ansvarsomfang.

Umiddelbart efter at EU-Kommissionen frembragte Grønbogen: "Læren af krisen" var revisorforeningen hurtige til at bifalde EU-Kommissionens tiltag, og for at skabe debat omkring revisors rolle og samfundsmæssige betydning⁸⁷. FSR er enige i EU-Kommissionens udmelding omkring, at en stærk revision er med til at skabe den største grad af sikkerhed, og de mener at det er vigtigt at få en konkret debat om hvordan dette opnås. FSR fremhæver også, at i forbindelse med vurderingen af revisorernes ansvarsbestemmelser, er det vigtigt at have en klar definition af revisors rolle, for at kunne vurdere dette⁸⁸. I forlængelse heraf mener FSR, at netop de forskellige regnskabsbrugers behov bør fastlægges, da disse er forskellige, og at diskussionen bør tage sit udgangspunkt ud fra disse behov. Det fremhæves at enorme erstatningssager, vil kunne svække revisionsvirksomhedernes muligheder for at opnå tilstrækkelig risikoafdækning/forsikringer, samt begrænse mulighederne for at tiltrække de nødvendige kompetencer og medarbejdere. FSR henviser endvidere til EU-Kommissionens anbefalinger omkring netop dette⁸⁹.

Omkring revisorernes kommunikation er FSR enige i, at øget fokus på kommunikation, kan være med til at mindske forventningskløften, som beskrevet under afsnit 4. Det skal, jf. FSR, ligeledes være målet at minimere denne forventningskløft, for at kunne sikre langvarig stabilitet fremadrettet. FSR henviser dog til, at man i Danmark har "revisionsprotokollen" der i dag anvendes til dette formål.

⁸⁷ "FSR hilser Grønbog om revision velkommen" – Pressemeldelse – FSR 14. oktober 2010

⁸⁸ Uddrag af Høringssvar "Revisionspolitik: Læren af krisen", Foreningen for Statsautoriserede Revisorer - <http://fsr.dk/~media/files/nyheder%20og%20presse/aktuelle%20temaer/green%20paper%20response.ashx>

⁸⁹ Se omtale af dette forhold under afhandlingens punkt 5

Sikkerheden i årsregnskaberne kan jf. FSR godt øges. Der henvises til England, hvor virksomhedsledelsen i årsrapporten positivt skal bekræfte deres vurdering af Going Concern forholdene for virksomheden. Dette er jf. FSR med til at sætte fokus herpå for ledelsen, og kan udvide sikkerheden for regnskabsbrugere. Der er jf. FSR dog behov for fælles referencerammer for udbyttet af dette kan blive størst muligt.

FSR ser en fordel i, at samme referenceramme (IAS'erne) anvendes i hele Europa. Disse skal dog gøres juridisk bindende, og ikke blot anbefales, hvilket vil medføre en usikkerhed for at anvendelsen ikke er ens i alle europæiske lande. Det vil kunne smidiggøre anvendelsen af regnskabsoplysningerne på tværs af landegrænser.

Debatten omkring revisorernes organisering og konkurrencemæssige situation er FSR meget forstående og åbne overfor. Der må ikke opstå situationer, hvor et for lille udbud af revisorer kan være med til at skabe utryghed omkring revisorernes uafhængighed. Man fremhæver dog, at overvejelserne omkring revisorernes uafhængighed allerede er behandlet i forbindelse med indførelsen af det 8. direktiv⁹⁰, og at man bør afvente effekten af disse ændringer inden nye ændringer iværksættes. FSR henviser ligeledes til, at revisorerne ikke ansættes af ledelsen, men indstilles af ledelsen, og godkendes af generalforsamlingen, og at FSR derfor ikke ser dette som et problem i forhold til revisorernes uafhængighed. Der henvises til at der allerede i dag er en lang række regler og foranstaltninger der skal sikre, at revisorernes uafhængighed opretholdes i forhold til virksomhederne. Det er de samme argumenter, der fremhæves i forbindelse med debatten omkring revisorernes udbud af andre ydelser. FSR mener derfor, at hvis uafhængigheden opretholdes efter de gældende regler kommer de øvrige ydelser ikke i konflikt med uafhængigheden. Det er dog vigtigt, at der er ens regler over hele EU, og at alle revisionsvirksomheder lever op til det samme regelsæt.

Uafhængigheden er altafgørende for tilliden til revisors arbejde. Det er derfor vigtigt, at der med reglerne støttes op omkring dette. FSR henviser til, at en begrænsning af revisorernes erstatningsansvar, vil være den eneste løsning til at sikre, at revisorerne afgive deres erklæringer uden frygt for eventuelle konsekvenser overfor egen forretning. FSR henviser til undersøgelser der beviser, at revisionskvaliteten opretholdes med disse begrænsninger. Dette skyldes jf. FSR at loftet for erstatninger stadig tillader store erstatningssummer der afholdes af

⁹⁰ 8. selskabsdirektiv af 2008 – Lov nr. 468 af 17. juni 2008 – Revisor-direktivet – www.eogs.dk/sw61948.asp

den enkelte revisionsvirksomhed ved fejl og mangler, samt at revisorerne lever af deres gode omdømme, og derfor ikke kan tåle skandalesager. Dette sikre at arbejdet udføres med samme kvalitet som i dag. Et loft for ansvarshæftelsen vil jf. FSR ligeledes være med til at forebygge at én af de fire store revisionsfirmaer pludselig kolliderer.

Indførelsen af en obligatorisk rotation, og en tredjeparts involvering i forbindelse med virksomhedernes revisorvalg mener FSR er en meget dårlig udvikling. FSR påpeger, at det er vigtigt at det er aktionærene, der kontrollerer denne proces. Omkring rotationen mener FSR, at dette bryder med kontinuiteten, hvilket betyder at det kan blive dyrt for de enkelte virksomheder, samtidigt med at dette vil få negativ effekt på revisionskvaliteten. Man henviser til 8. direktiv, hvor obligatorisk partner rotation blev indført på særligt betydningsfulde virksomheder⁹¹.

Initiativet til at indføre en ny type revisionserklæring rettet imod små og mellemstore virksomheder bydes velkommen af FSR. Igen mener foreningen, at revisionserklæringerne bør følge de behov samfundet efterspørger, frem for overordnede regler, da dette vil være til gavn for alle sagens parter.

Hos FRR er det holdningen, at de nuværende danske erstatningsregler er tilstrækkelige, hvorfor der ikke er behov for ansvarsbegrænsninger for revisorer¹⁰⁰. Dette underbygges med at der i Danmark er ganske få virksomheder, der vil være omfattet af de omfattende finansielle niveauer, der ses hos nabolandenes implementering af loft over revisorerens ansvarshæftelser. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at FRR generelt ikke behandler denne størrelse kunder, hvorfor dette ikke vil have indflydelse på deres tilgang til revisionen, eller påvirke deres hverdag.

7.2 Investorenes synspunkter

En vigtig gruppe at inddrage i gennemgangen og analysen er dels selskabsejerne, og dels den finansielle branche, herunder blandt andet banker og pengeinstitutter. Selskabsejerne er de direkte ejer af virksomheder, og er derfor en direkte del af den bestemmende kreds i mange danske virksomheder. Der er denne gruppe, der som investorer har en række modsatrettede

⁹¹ Særligt betydningsfulde virksomheder er defineret i Revisorlovens § 21, stk.3 og 8. direktiv artikel 2, pkt. 13

interesser set i forhold til blandt andet virksomhedernes daglige ledelse⁹². Banker og pengeinstitutter er i dag også en række af de større investorer. Både i forbindelse med bankens almindelige indtjening, men også i forbindelse med afkastgivende aktiviteter på vegne af en bredere persongruppe, for eksempel i investeringsforeninger eller pensionsinvesteringer, er bankerne direkte eller indirekte ejere af en lang række både danske og internationale virksomheder. Det er derfor interessant, at høre, hvordan disse grupper agerer i forhold til investeringer, samt i hvilken grad denne gruppe interessenter tillægger revisorerens udarbejdede revisionserklæringer værdi. Der er som analyse af denne interessentgruppe taget udgangspunkt i deres offentlige udmeldinger, samt deres udmeldte holdninger til EU-Kommissionens tanker i Grønbogen.

Kreditinstitutter og banker har ligeledes en fremtrædende rolle i debatten omkring revisors rolle og betydning. Bankerne har, specielt under den finansielle krise, oplevet en lang række tabsgivende engagementer. Blandt andet har en lang række ejendomsinvestorer, der imens tiderne og konjunkturerne var i opadgående retning, haft store engagementer med både banker og realkreditinstitutter. Der er blevet lavet mange og store forretninger på dette erhvervsområde, der indtil finanskrisens voldsomme opbremsning satte en stopper for disse projekters udbredelse. Dette medførte en lang række krak, og at en lang række banker, i dag har mange tabsgivende engagementer bundet i kuldsejlede ejendomsprojekter⁹³.

FSR har fået lavet en undersøgelse iblandt 73 bank- og pengeinstitutter med både forskellig geografisk placering i Danmark, og forskellig størrelse. Undersøgelsen fremhæver at der stadig er et behov for at revisorer reviderer og validerer virksomheders regnskaber og andre økonomiske meddelelser. Omkring 80% af de adspurgte bekræfter, at revisionen er vigtig for at bankerne kan foretage de korrekte og nødvendige vurderinger i forbindelse med deres engagementer. Det fremhæves i undersøgelsen, at specielt i forbindelse med krisen er revisionen en vigtig faktor, da rigtig mange virksomheder i dag er, ligesom beskrevet herover, blevet meget afhængige af bankernes velvilje i forhold til at kunne fortsætte sin drift⁹⁴. Bankerne er derfor af den opfattelse, at revisionen er gavnlig for regnskabsbrugernes

⁹² Dette forhold beskrives yderligere under afhandlingens punkt 8.1

⁹³ Senest set ifm. Amagerbankens konkurs - www.jv.dk/artikel/898601:Business--Amagerbanken-i-hoejt-spil-om-ejendomme

⁹⁴ "Bankerne undsiger lempede revisionsregler" – FSR -

<http://fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/FSR%20i%20medierne/2010/Banker%20undsiger%20lempede%20revisionsregler.aspx>

behandling og brug af regnskabernes indhold. Dette går derfor imod en del af den offentlige debat imellem ”den brede offentlighed”, der som tidligere beskrevet, har forholdt sig kritisk overfor værdien af revision.

I forbindelse med Erhvervs- og selskabsstyrelsens indledende specialudvalgshøring om Grønbogen "Revisionspolitik: Læren af krisen" af 25. november 2010⁹⁵ ses ligeledes Finanstilsynets og Realkreditrådets tanker omkring den af EU fremlagte Grønbog. Det ses ud af referatet af dette møde, at begge foreninger generelt støtter op omkring debatten, og fokuseringen på revisionens rolle og betydning. Det meddeles, at foreningerne ikke er enige i, at en lukning i samme omfang som Arthur Andersen, vil få omfangsrige konsekvenser. De mener, at revisorerne i så fald hurtigt tilpasses den nye situation med passende organisering. Foreningerne ser forslaget omkring dobbelt-revisorer og obligatorisk rotation som noget der kan styrke revisorerens uafhængighed. Det er dog et dilemma, at ejerne fratages muligheden for aktivt at vælge den anvendte revisor. Omkring revisorerens kommunikation, mener foreningerne ikke at denne i dag er tilstrækkelig. De mener ikke at revisionspåtegningerne og at revisionsprotokollatet er dækkende. Derudover mener Finanstilsynet ”at der tages for få forbehold, og at der er behov for, at revisorer ”tør” tage forbehold, når dette er nødvendigt.”. Foreningerne er ikke enige i, at det 8. direktiv er bredt nok til at dæmme op for de risici og problemer, der kortlægges i Grønbogen, omkring blandt andet uafhængighed og revisionsudvalg.

Som herover nævnt har en række banker og finansielle institutter en lang række investeringsafdelinger med flere, der vedligeholder investeringsinteresser, og har til opgave at generere de nødvendige afkast overfor investorerne. En anden del af branchen, der ligeledes har stor grad af investeringer inde på livet, er pensionsinstitutterne. I brancheorganisationen Forsikring og Pension (F&P), der er det fælles talerør for branchen har man ligeledes ønsket at bidrage til debatten med branchens synspunkter, da disse i stor grad vurderer deres afkastinvesteringer på virksomhedernes finansielle og øvrige udmeldinger. F&P mener, at det er en nødvendighed, at der er et stærkt samarbejde og dialog imellem virksomheden, den eksterne revision og tilsynsmyndighederne, for at afdække de risici, der findes i den respektive virksomhed. F&P finder det vigtigt, at der er en helt klar rollefordeling imellem disse parter, for ikke at udefrakommende kan blive vildledt af dette. Man er generelt tilfreds med reglerne

⁹⁵ Møde afholdt af E&S, med deltagelse fra Dansk Erhverv, Finanstilsynet, Rederiforeningen, FSR, Forsikring og Pension, Realkreditrådet, DI, FRR og Økonomi & Erhvervsministeriet.

og den rapportering, der i dag er etableret. Specielt i forbindelse med de nye solvensregler (Solvens-II)⁹⁶ mener man at mange risici og usikkerheder afdækkes. Det er derfor udgangspunktet, at der ikke er behov for yderligere reguleringer på området.

Virksomhedsejerne er som beskrevet en væsentlig gruppe i denne debat. I forbindelse med denne gennemgang er der taget udgangspunkt i Danmarks Rederiforening's udmeldinger i forhold til Grønbogen. Danmarks Rederiforening tegner en lang række af Danmarks største og mest betydningsfulde virksomheder, som blandt andet A.P. Møller Mærsk, Torm A/S, D/S Norden A/S med flere⁹⁷. Foreningen er gammel med rødder helt tilbage til omkring 1880. Over tiden har formålet været at varetage redernes og dermed ejernes/arbejdsgivernes interesser, som den store organisation foreningen tegner⁹⁸. Også i dag er rederiforeningen én af de største interesseorganisationer, og har en stor og indflydelsesrig rolle i dansk økonomi.

I Rederiforeningens høringssvar til folketinget og EU-Kommissionen er de i Grønbogen opstillede spørgsmål besvaret ud fra foreningens synspunkter og holdninger. I Rederiforeningen er man generelt godt tilfreds med de regler, der er fastsat i dag.

*"Grundlæggende ikke behov for ændringer, men alene visse justeringer. Forslagene i rapporten alt for vidtløftige"*⁹⁹.

I høringssvaret fremhæves det endvidere, at de nuværende revisionserklæringer med afgivelse af "rimelig sikkerhed" bør fastholdes, og at princippet omkring "den blanke påtegning" ligeledes fastholdes. Det afvises dog ikke, at revisionsmetoden kan forklares bedre for regnskabsbrugerne, med henblik på at imødekomme forventningskløftens udfordringer, og for at præcisere revisionens rolle. Ud fra Rederiforeningen medvirker den danske revisionsprotokol til at forbedre kommunikationen imellem parterne, der ønskes ikke yderligere kommunikationsplatforme, men en generel større åbenhed omkring revisorernes virke og rolle i offentligheden. Det nævnes at der bør være fokus på at fortælle offentligheden omkring hvad revision er – og *ikke* er. Dette er en vigtig pointe i debatten.

⁹⁶ Solvens II er et nyt sæt fælles EU-standardregler for forsikringsvirksomheders m.fl. solvensbehov.

⁹⁷ Danmarks Rederiforening – medlemmer –<http://shipowners.dk/rederiforeningerne/danmarksrederiforening/medlemmer/>

⁹⁸ Danmarks Rederiforening – historie –<http://shipowners.dk/rederiforeningerne/danmarksrederiforening/historie/>

⁹⁹ Citat fra høringssvar "Revisionspolitik: Læren af krisen", Danmarks Rederiforening.

Til spørgsmålet om, hvorvidt revisorerne i højere grad udtaler sig om flere oplysninger i regnskaberne mv. også fremadrettede oplysninger mener Rederiforeningen, at det er direkte ”Uacceptabelt at inddrage revisor i krystalkuglekigge⁹⁹”. Denne direkte udmelding støtter revisionens nuværende omfangsområde.

Tankerne om at virksomhedernes revisorer udpeges af et nationalt organ falder ikke i Rederiforeningens smag. ”... vi må på det skarpeste vende os mod tankerne i papiret, så som udpegelse af revisor af offentlig myndighed.”⁹⁹. Det er vigtigt for samarbejdet og tilliden, at relationerne og kontinuiteten kan opretholdes.

Omkring den internationale globalisering og tankerne omkring et fælle regelsæt over hele Europa er Rederiforeningen positivt stemt overfor dette. Det vil være gavnligt for smidigheden i samarbejdet på tværs af landegrænser med fælles regler og referencer. Initiativet omkring en fælles tilsynsmyndighed, ligeledes på tværs af EU støttes, for at øge smidigheden, og samarbejdet. Det foreslås at der indføres ”EU-pas” for revisorerne, med eventuelle supplerende nationale prøver, så revisorerne kan operere på tværs af landegrænserne.

Med hensyn til revisorerne organisering, mener Rederiforeningen ikke, at dette er et problem. Det er holdningen, at ”Markedskræfterne skal klare eventuelle problemer”⁹⁹.

Et fokusområde for Rederiforeningen er dog diskussionen omkring erstatningerne. Det er foreningens holdning, at der ikke skal indføres særlige regler for revisorer, da det menes, at denne tendens dermed vil komme til at brede sig til andre brancher og områder¹⁰⁰.

En anden vigtig organisation i forbindelse med ejerkredsen iblandt børsnoterede virksomheder er Dansk Aktionærforening. Foreningen har til formål at varetage interesserne for ”småaktionærerne” og de private investorer i Danmark.

Aktionærforeningen har ligeledes bidraget med input til debatten. Det er generelt aktionærforeningens synspunkt, at der er mange gode observationer i EU-Kommissionens debatoplæg. Det er holdningen, at krisen har afsløret, at alt for mange bestyrelser og revisorer

¹⁰⁰ Økonomi- og Erhvervsministeriet – Grundnotat, høring –

[www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20101/kommissionsforslag/kom\(2010\)0561/bilag/4/936620/index.htm](http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20101/kommissionsforslag/kom(2010)0561/bilag/4/936620/index.htm)

ikke har udført deres pligter til fulde. Der tales om, at det er selve den ”kultur”, der i dag er i branchen, der har behov for en ændring og et loft. Foreningen stiller sig dog tvivlende overfor, at en forøgelse af revision, eller lignende foranstaltninger fremadrettet vil kunne eliminere finansielle kriser og give fuld sikkerhed. Det er ligeledes opfattelsen, at der er behov for yderligere fokus på at debattere og præcisere revisors rolle, og få denne kommunikeret bredt ud til alle interessenter.

En vigtig pointe fra Dansk Aktionærforening er, at de finansielle rapporteringer og udmeldinger i altoverskyggende grad er beslutningsgrundlaget forud for investeringer for de private og små investorer. Det påpeges, at større investeringsvirksomheder har evnen og kompetencerne til at analysere og opsamle informationer, der ikke direkte er offentligt tilgængelige, ligesom at storaktionærer vil kunne presse virksomhederne for at få de fornødne oplysninger inden investeringer foretages. Det påpeges derfor, at dette kan medføre alvorlige konsekvenser for de små investorer.

Forslaget omkring indførelsen af obligatorisk rotation af revisorerne og revisionsvirksomhederne bliver positivt modtaget. Foreningen mener, at dette vil kunne eliminere de konflikter, der ligger i ”ansættelses-forholdet” og aflønningen revisor og virksomhed imellem, og de uhensigtsmæssigheder dette medfører. Der er ligeledes tilslutning til, at samarbejdet revisorer og virksomheder imellem kan tidsbegrænses, for at opnå tilstrækkelig uafhængighed.

I forbindelse med debatten mener Dansk Aktionærforening, at det er vigtigt at fokusere på ejerforholdet i en given virksomhed, frem for dets finansielle størrelse. Der tales om ”insider-ejere”, der har sin daglige gang i virksomheden og blandt ledelsen og ”outsider-ejere”, hvor ejerkredsen udgøres af en lang række investorer, der ikke har samme informationsindsigt.

Med hensyn til revisorernes organisering mener Dansk Aktionærforening, at dette er en uvæsentlig diskussion. Det skal i stedet være kvaliteten af den udførte revision, der er i centrum frem for organisatoriske forhold. Det forslås ligeledes, at dobbeltrevisor modellen indføres, hvis dette kan være med til at forøge sikkerheden i revisionserklæringerne.

7.3 Virksomhedsledernes synspunkter

I forbindelse med debatten vurderes det væsentligt at inddrage synspunkterne fra virksomhedslederne. Dansk Erhverv er talerør for en lang række danske virksomheder, fordelt over en lang række brancher, og af forskellig størrelse. Ifølge Dansk Erhverv er der i dag op imod 20.000 medlemsvirksomheder af organisationen¹⁰¹. Foreningen har til formål at præge både de nationale men også de internationale reguleringer til fordel for medlemmerne. Medlemmerne er generelt virksomhedsledere, og organisationen har til formål at understøtte virksomhedslederne med rådgivning og som sparringspartner¹⁰².

Generelt hilser Dansk Erhverv debatten velkommen. Der er dog en del bekymring at spore for at dette vil udmunde i en forøgelse af omkostningerne og flere administrative byrder¹⁰³. Der udtrykkes en frygt for, at en indskrænkning af virksomhedernes frihed til at vælge revisionsvirksomhed kan være med til at skabe dårligere samarbejde og en mere overfladisk gennemgang af regnskaber mv.¹⁰⁰. Der er ligesom nævnt hos øvrige interessenter en fin tilfredshed med den allerede kendte kommunikationsform imellem revisionen og virksomhedens ledelse og ejerkreds, nemlig revisionsprotokollatet.

Med hensyn til EU-Kommissionens utryghed omkring revisorernes uafhængighed mener Dansk Erhverv, at de nuværende regler er dækkende, og at disse skaber en tilfredsstillende sikkerhedsforanstaltning. Igen nævner foreningen, at en ændring medførende tvunget revisionsskift eller lignende vil medføre alt for store omkostninger for den enkelte virksomhed. Dansk Erhverv ser det som afgørende, at der kan opretholdes gode relationer imellem revisorerne og virksomhederne, for på langt sigt at opretholde kvaliteten i den udførte revision. Det udtrykkes ligeledes, at tvungne rotationsregler vil indebære tab af den nødvendige viden og ekspertise. Der henvises i denne forbindelse til erfaringer i Italien, der ikke har medført den ønskede effekt.

Omkring valg af revisionsvirksomheder er der ligeledes en anden debat knyttet hertil. Dette omhandler revisionsvirksomhedernes udbud af andre ydelser end alene revision. Det overvejes,

¹⁰¹ Dansk Erhverv - www.danskerhverv.dk/OmDanskErhverv/Profil/Sider/default.aspx

¹⁰² Dansk Erhverv's profilbrochure - www.danskerhverv.dk/Materialer/Documents/Dansk%20Erhvervs%20profilbrochure.pdf

¹⁰³ Uddrag af høringsvar "Revisionspolitik: Læren af krisen", Dansk Erhverv.

hvorvidt der skal indføres forbud herimod. Det bekymre Danske Erhverv, at virksomhederne ikke kan søge assistance hos de nødvendige eksperter, men forstår meget vel bekymringerne dette kan få i forhold til uafhængighedsbestemmelserne. De påpeger dog, at dette i stort omfang vil ramme de små og mellemstore virksomheder, der i dag benytter sig af disse ydelser. Der appelleres til, at dette segment ikke omfattes af eventuelle stramninger i disse regler, da den samfundsmæssige risiko knyttet hertil vil være uvæsentlig set i forhold til den enkelte SMV-virksomhed.

I foreningen DI, der varetager mange af de samme interesser¹⁰⁴ som Dansk Erhverv, er der mange lighedspunkter og overensstemmelser med holdningerne udtrykt fra Dansk Erhverv. DI fremhæver, at revisorerne fortsat kun skal udtale sig om data på et historisk grundlag. DI mener dog, at kommunikationen omkring revision og rapportering kan forbedres i forhold til i dag. Derudover er DI enige i, at rotation af enten revisionspartnere eller af revisionsvirksomheder, vil være til skade for virksomhederne og erhvervslivet. DI er på den måde ikke enige i at ”en revision er en revision” således som EU-Kommissionen lægger op til med dette udspil. Ligesom Dansk Erhverv mener DI, at det vil kunne medføre meromkostninger for virksomhederne, og de mener at mindre virksomheder helt skal fritages for revisionspligten¹⁰⁵.

Andre i denne gruppe udtrykker usikkerhed for, hvorvidt rollen som ”offentlighedens tillidsrepræsentant” står øverst på revisorerne interne prioriteringsliste, i forhold til det at opnå egne økonomiske fordele¹⁰⁶. Det er her holdningen, at revisorerne virkeområder bør være mere båndlagte for ikke at der opstår usikkerhed omkring revisorerne uafhængighed og uvildighed overfor den enkelte virksomhed.

7.4 Myndighedernes synspunkter

Som svar på EU-Kommissionens Grønbog af oktober 2010, ”*Revisionspolitik: Læren af krisen*”, har de danske myndigheder givet en samlet reaktion på den af EU udsendte

¹⁰⁴ ”DI – Organisation for erhvervslivet” tæller ca. 10.000 medlemmer - <http://di.dk/DI/Pages/Om%20DI.aspx>

¹⁰⁵. Økonomi- og Erhvervsministeriet – Grundnotat, høring – [www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20101/kommissionsforslag/kom\(2010\)0561/bilag/4/936620/index.htm](http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20101/kommissionsforslag/kom(2010)0561/bilag/4/936620/index.htm)

¹⁰⁶ ”Tvivl om professionel skepsis hos revisorer” – Nyhedsbrev for bestyrelser, Nr. 18 – 22. oktober 2010 – Bestyrelsen.dk – <http://bestyrelsen.dk/files/pdf/2010-18-5dd664de4596a11c82b2f688376fd240.pdf>

betænkning. Udenrigsministeriet har sammen med Økonomi- og Erhvervsministeriet samlet de danske input til debatten, og har formet holdningen iblandt de danske lovgivere¹⁰⁷.

Ministrene og den danske regering har sammen udformet kommentarerne til EU-Kommissionens oplæg, og lagt deres tanker frem omkring emnet i den såkaldte ”*Danske holdning*”. EU-Kommissionens tanker og optagelsen af debatten støttes af den danske regering. Det ses, at det er vigtigt at få en konstruktiv debat i gang omkring blandt andet revisors rolle, som opfølgning på den økonomiske krise. Ud fra regeringens synspunkt er det vigtigt at debattere Grønbogens punkter, og få en samlet drøftelse af revisorerens rolle i forhold til deres uafhængighed. Det er vigtigt at der skabes debat omkring udtrykket og indholdet af ”offentlighedens tillidsrepræsentant”, og at dette tager udgangspunkt i at styrke revisorerens værktøjer, herunder den professionelle skepsis. Regeringen er enig i, at kommunikationen imellem revisorerne, revisionskunderne og den øvrige omverden ligeledes skal være et fokusområde, så forventningskløften formindskes, til gavn for stabiliteten på de finansielle markeder.

Omkring markedssituationen i den danske revisionsbranche ser regeringen, at det er vigtigt at denne skaber de bedste rammer for en generel vækst i det danske samfund fremadrettet, og altså ikke set som en understøttelse af det danske revisionsmarked isoleret set.

Det er ligeledes myndighederne magtpålgende at drøfte, hvorledes et samarbejde omkring implementering af eventuelle nye regler foretages på både europæisk, og internationalt plan, for at sikre at disse bliver både effektive og konstruktive. I den forbindelse nævner regeringen, at det er vigtigt at effekten af det 8. direktiv iagttages inden yderligere initiativer iværksættes, da der er risiko for, at de identificerede risici ikke afdækkes, og at dette vil kunne komme til at betyde meromkostninger, og yderligere administrative byrder for virksomhederne. Det fremhæves, at der allerede er gjort en del for at lette disse byrder for SVM-virksomhederne, og at man ikke ønsker en eskalering af disse byrder for dette segment.

¹⁰⁷ Grundnotat og hørings svar – Grønbog oktober 2010 –
www.eu-oplysningen.dk/upload/application/pdf/02410b16/2010Kom561Bilag4.pdf

7.5 Delkonklusion

Holdningerne hos en række vigtige organisationer i forbindelse med debatten omkring revisors rolle og betydning er analyseret. Organisationerne som er inddraget i undersøgelsen strækker sig fra myndighederne og revisorerne, over banker og kreditinstitutter, via virksomhedsledernes organisationer og til ejerkredsen omkring virksomhederne. Det findes derfor, at der er medtaget alle de parter, der har afgørende indflydelse og interesse i revisorernes rolle og ageren.

Rækken af danske regnskabsbrugeres og interessenters holdninger til EU-Kommissionens tanker og holdninger i den udsendte Grønbog er analyseret. Gennemgangen af de forskellige interessenters høringssvar, og andre udmeldte holdninger viser tydeligt, at der er en lang række forhold, der har indflydelse på holdningsdannelsen. Der er en række punkter i EU-Kommissionens debatoplæg, hvor der er bred enighed at spore. Dette gælder blandt andet forholdet omkring revisorernes kommunikation, og den brede offentligheds indsigt og forståelse for revisors arbejde. I forlængelse heraf belyses det også, at mange af de adspurgte parter er enige i, at der i dag er en forventningskløft, og at kommunikation og oplysning vil kunne være med til at mindske denne kløft.

Der er en række andre punkter, hvor der ikke er samme enighed at spore. Dette gælder blandt andet forholdet omkring indgreb overfor revisorernes ubegrænsede erstatningsansvar og obligatorisk rotation af revisorerne over en tidsmæssig periode. Både virksomhedsejerne og virksomhedslederne påpeger, at det er vigtigt for disse parter, selv at kunne udpege den revisionsvirksomhed, som de føler har de rette kompetencer og det bedste grundlag for konstruktivt samarbejde, frem for at dette pålægges den enkelte virksomhed fra en fælles national enhed. Revisorerne støtter dette, hvorimod bankerne fokuserer på at en udpegelse fra en fælles national enhed vil forbedre revisorernes uafhængighed for regnskabsbrugere.

8 Den teoretiske tilgang

Som beskrevet i den indledende del af kandidatafhandlingen vil observationerne og analysen omkring regnskabsbrugernes udmeldinger, i forhold til dels tankerne i EU-Kommissionens Grønbog og dels de forudgående tanker i forhold til EU's anbefaling af 2008, omkring begrænsning af revisorernes ansvar, blive sammenkoblet med en teoretisk tilgang. Denne

analyse vil synliggøre hvordan tilhørsforholdet er imellem de forskellige parter, og hvordan deres beføjelser og interesser er med til at præge deres udmeldinger og holdninger.

Af de forskellige organisationers høringssvar, og udmeldinger i forbindelse med debatten, gennemgået i afhandlingens afsnit 7, ses det at der er en række interessekonflikter imellem parterne. I det efterfølgende afsnit skitseres disse interessekonflikter, og sammenholde disse med den teoretiske viden omkring netop forholdet imellem interessegrupperne.

8.1 Principal-Agent teorien

Som beskrevet indledningsvist i kandidatafhandlingen ønsker jeg at analysere min undersøgelse under afsnit 7, ud fra en revisionsteoretisk tilgang. Denne tilgang baseres på teorien omkring principal-agent-teorien.

Inden gennemgangen af de modtagne høringssvar, og øvrige udtalelser gennemgås principal-agent-teorien, for at skabe overblik over de tanker teorien bygger på, og de forudsætninger der er lagt til grund for teoriens udspring. Det er vigtigt at have den tidsmæssige placering af teorien for øje, for at kunne vurdere sammenhængen til mine observationer.

Principal-agent-teorien har sine rødder tilbage fra omkring 1970'erne. Herudover er der dog dele af teorien, der kan spores tilbage til "the game theory" fra omkring 1950'erne¹⁰⁸. Teorien bygger på tankerne omkring at en virksomhed er opbygget af "kontakter", der er indgået med alle parter og ansatte i virksomheden. Indtjeningen opnået af virksomheden udnyttes til at opfylde disse kontrakter, og den overskydende indtjening tilfalder ejerne¹⁰⁹. Teorien påpeger, at kontraktbæverne/ansatte over tid vil forsøge at optimere egen nytte af kontakten, med mindst mulig indsats¹¹⁰. Det er netop denne risiko, agent teorien definerer og beskriver. I forbindelse med at ejer i virksomheder ansætter direktører for at varetage styringen af virksomheden er det vigtigt for ejerne, at direktøren adopterer de mål ejerne har. Det kan være en udfordring at skabe ens forståelse og følelse for disse mål, da de involverede parter for forskellige interesser og mål rent grundlæggende, som teorien påpeger.

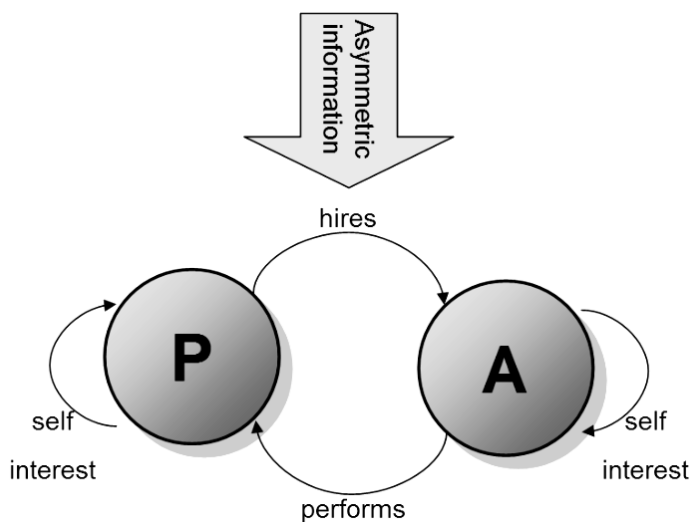
¹⁰⁸ The game theory – en beskrivelse af de behov de enkelte "spillere" agerer efter, at agenten i dette tilfælde sætte egen mål højere end principalens mål – http://en.wikipedia.org/wiki/Game_theory

¹⁰⁹ "Revision i agentteoretisk belysning" – Rolf E. Larsen – Revision 2009-1 Materialesamling, side 36.

¹¹⁰ "Kapitel 3 -Agentteori" – Peter Birk Laursen – Revision 2009-1 Materialesamling, side 113.

For principalen, det vil sige ejerne, er det ikke muligt at foretage kontrol af om agenten opretholder deres kontrakt, da det ikke er muligt at foretage fuldstændig kontrol af alle de handlinger og dispositioner agenten, det vil sige direktøren, foretager. Hvis dette er tilfældet, er der ingen økonomiske begrundelser for at have direktøren ansat, da ejerne i så fald udføre det samme arbejde som direktøren, og da en direktør over tid ikke vil affinde sig med denne overvågning¹¹¹. Dette dilemma er skitseret i figur 5. Dette dilemma har i agent teorien også navnet ”Moral hazard”.

En del af teorien beskriver endvidere de værktøjer, der er identificeret for at minimere denne usikkerhed. Dette omhandler blandt andet, at få direktionen ved at adoptere mål og planer, ved at lade direktørens aflønning afspejle de mål ejerne har opsat, eller ved at give lederen en mulighed for at kunne købe en del af virksomheden. Dette kan være med til at sikre at aktionærerne og direktionen har samme mål og interesser, og at udbyttet for begge parter derfor bliver maksimeret imod det ønskede (målkongruens). Dette værktøj kræver derfor en stor grad af tillid.

figur 5 - Principal-Agent-Model - http://en.wikipedia.org/wiki/File:Principal_agent.png

Teorien beskriver ligeledes, at der i forbindelse med ansættelsen af agenten/direktøren er en lang række informationer omkring blandt andet både faglige og ledelsesmæssige kvalifikationer, der ikke kan være fuldstændig kendt for principalen¹¹². Disse skjulte informationer skaber et behov for at principalen kontrollere agenten, da denne har næsten uanede beføjelser i forhold til at tegne virksomheden, og at fejl mv. kan få omfangsrige konsekvenser for virksomheden. Det at der ikke er fuld adgang til informationerne har i agent teorien formet udtrykket ”asymmetrisk information”. Det beskriver det forhold, at principalen

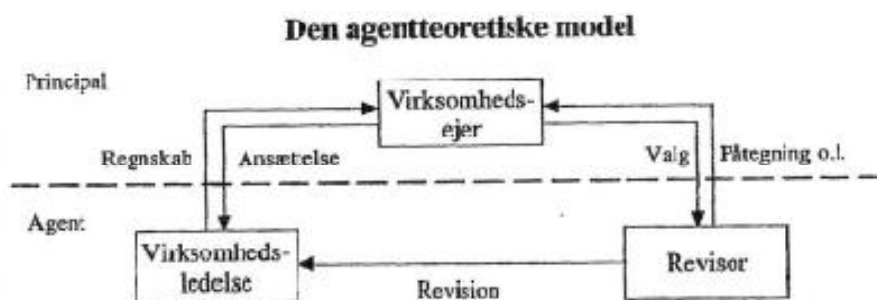
¹¹¹ ”Hidden action” – tolkning af agent-teorien, Kenneth J. Arrow - ”Revision i agentteoretisk belysning” – Rolf E. Larsen – Revision 2009-1 Materialesamling, side 37.

¹¹² ”Hidden information” – tolkning af agent-teorien, Kenneth J. Arrow - ”Revision i agentteoretisk belysning” – Rolf E. Larsen – Revision 2009-1 Materialesamling, side 37.

og agenten ikke har de samme informationer, eller den samme viden omkring virksomheden, og at disse informationer ikke haves på samme tid.

Det er netop behovet for det at kontrollere, der har skabt og er med til at skabe behovet for revision. I stedet for at ejerne selv skal bruge energi og tid på at kontrollere ledelsen opstod revisorerne til at afdække netop dette formål. Revisorerne varetog hermed ejernes og investorenes interesser ved at kontrollere ledelsens rapportering og dispositioner. Som det også ses af den historiske gennemgang i det indledende afsnit af afhandlingen (afsnit 3.1, ”Historisk tilbageblik”) har revisionens rolle og betydning udviklet sig over tiden.

I forbindelse med direktionens/agentens aflønning er denne ofte sammenholdt med finansielle mål baseret på virksomhedens finansielle rapportering. Revisorerne rolle er derfor som anført, at kontrollere ledelsens rapporteringer, for at sikre indholdet af disse overfor ejerne, i den egenskab at kontrollere ledelsens aflønning, og derved indirekte virksomhedsejernes afkast. Revisorerne ansættes til at kontrollere disse forhold, da de har den nødvendige faglige indsigt i de mange regnskabsmæssige forhold der er omkring et regnskab. Dette er ud fra en cost-benefit betragtning mere rentabelt end at ejerne selv foretager denne kontrol. Dilemmaet er dog at ligesom at direktøren er ansat via en kontrakt, således er revisoren. Der opstår derfor to agenter i denne situation. (illustreret ud fra figur 6.)

figur 6 - Den agent-teoretiske model - Model med to agenter - ”Revision i agentteoretisk belysning”
– Rolf E. Larsen – Revision 2009-1 Materialesamling, side 38.

Som det ses af figur 6 er det virksomhedsejerne, der ansætter både ledelsen og revisorerne, og det ovenfor nævnte dilemma opstår.

I den danske lovgivning omkring selskabers ledelsesstruktur mv. beskriver alene ledelsessammensætningen i anpartsselskaber, hvor direktøren agere direkte under ejeren¹¹³.

¹¹³ Selskabsloven § 111, stk. 1, punkt. 2

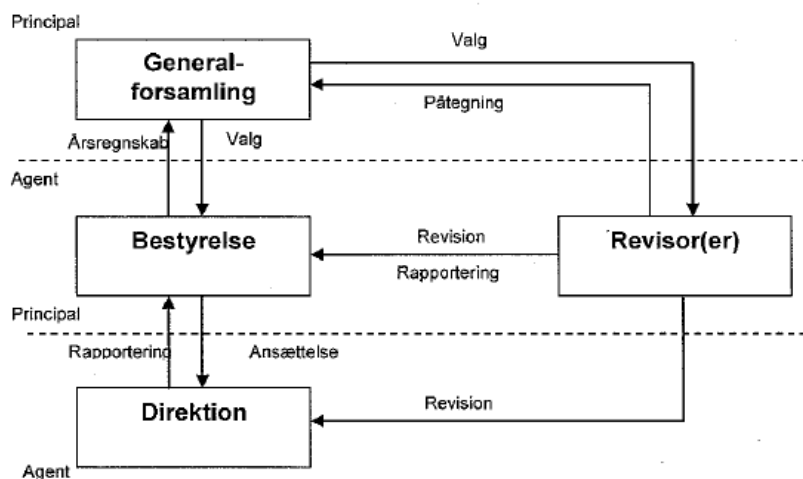
Ifølge selskabsloven § 111, stk. 1, pkt. 1 skal et aktieselskab have en bestyrelse, hvis formand ikke må være sammenfaldende med selskabets direktør. Der er derfor et mellemlid i form af "bestyrelsen" eller et "tilsynsråd". Denne ledelsesstruktur kan derfor skitseres som, hvor det er tydeligt, at bestyrelsen "ansættes" af generalforsamlingen, der består af den samlede ejerkreds.

I denne konstellation sker revisors berøringsflade på alle tre niveauer.

Det er generalforsamlingen, der vælger/ansætter revisor, til at varetage ejernes kontrol med den finansielle rapportering, der modtages fra både direktionen og bestyrelsen. Bestyrelsen og direktionen er begge genstand for revisors revision i forbindelse med denne gennemgang, og det er til bestyrelsen revisor fører sin revisionsprotokol. Dette er

understøttet af lovgivningen. Det ses at revisorerne og virksomhederne er sammenknyttet på en række områder. Det ses blandt andet ud af selskabslovens (SEL) kapital 9, omkring "revision og granskning", hvordan forholdet imellem revisor og virksomhed er. Det er jf. SEL § 144 generalforsamlingen, virksomhedens øverste organ, der udpeger og vælger revisor - det er altså selskabets ejere, der enes om dette. Set ud fra agenternes side, kan interessen og behovet for revision ligeledes være til stede. Når der er tale om store virksomheder med professionel ledelse, måles direktører og andre ledere på både virksomhedens økonomiske formåen i form af overskud, men også i form af virksomhedens fremtræden og salgsværdi, eksempelvis på et kontrolleret marked. Disse agents egen aflønning er direkte afhængig af disse forhold, og direktionen har derfor interesse i at iværksætte kontrolforanstaltninger, der sikre at hele organisationen bibringer til denne optimering. Revisionen fokuserer ligeledes på disse kontrolforanstaltninger, og på den generelle ledelsesovervågning.

Den danske model med to leddet ledelsesstruktur For aktieselskaber

figur 7 - Den agent-teoretiske model – Den danske model med to strengt ledelsesstruktur for aktieselskaber - "Revision i agentteoretisk belysning" – Rolf E. Larsen – Revision 2009-1 Materialesamling, side 39.

8.2 Analyse af de involverede parter synspunkter på baggrund af agent teorien

Når agent teorien anvendes i forbindelse med analyse af mine observationer omkring diskussionen i blandt regnskabsbrugerne i dag, er det vigtigt at have teoriens grundlag for øje. Teorien stammer jf. gennemgangen i afsnit 8.1 fra omkring 1970'erne. Teorien er dog blevet brugt til at beskrive dogmet op igennem både 80'erne og 90'erne og er blevet fortolket af en række eksperter. Teorien bruges endvidere stadig den dag i dag. Der er derfor ikke noget der antyder, at teoriens grundlag og forudsætninger ikke er til stede i dag.

8.2.1 Definition af parterne

I forbindelse med min undersøgelse iblandt en lang række interessenter, som er behandlet i afsnit 7. Disse interessenter er udvalgt på baggrund af deres tilknytning, interesse og betydning for betænkningen og problemstillingerne omkring debatten. Debatten er således både debatten omkring EU-Kommissionens Grønbog af oktober 2010, (jf. afsnit 7), men ligeledes debatten fra 2008, omkring EU-Kommissionens henstilling til EU-medlemslandene omkring indførelse af et loft over revisorernes erstatningsansvar (jf. afsnit 5). Interessenterne er i forbindelse med analysen inddelt i følgende grupperinger:

- Revisorerne
- Investorerne
- Virksomhedslederne
- Myndighederne

Gruppen ”Revisorerne” omfatter som navnet siger den danske revisorstand. I denne forbindelse er Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR) og Foreningen af Registrerede Revisorer (FRR) holdninger inddraget i debatten. Disse organisationer tegner en bred gruppe af de danske godkendte revisorer¹¹⁴. I forhold til agent teorien er revisorernes rolle defineret ud fra figur 7 som agent.

Grupperingen ”Investorerne” dækker over en bred række foreninger og organisationer. I forbindelse med gennemgangen af agent teorien ses det, at de direkte principaler er virksomhedsejerne. Disse er i forbindelse med min undersøgelse repræsenteret i form af Dansk Aktionærforening, og af Danmarks Rederiforening. Disse organisationer er begge kendetegnet

¹¹⁴ Begrebet ”godkendte revisorer” er revisorer underlagt revisorlovens bestemmelser jf. Revisorlovens § 2 - ”Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder”, Lov nr. 468 af 17 juni 2008.

ved at repræsentere ejere af store danske og børsnoterede virksomheder. Rederiforeningen varetager, som beskrevet under afsnit 7.2 de store danske rederiers ejerkreds' interesser. Dansk Aktionærforening er i større grad repræsentant for de mindre aktionærer, herunder de private investorer. Udover disse direkte principaler indeholder gruppen ligeledes en mere indirekte gruppe bestående af bankerne, realkreditverdenen og pensionsselskaberne. Der er i denne forbindelse tale om en lang række danske banker, Finanstilsynet, Realkreditrådet og Forsikring & Pension. Disse har alle den funktion, at en stor del af deres forretning omhandler samarbejdet med virksomhederne. Dette er både i forbindelse med at agere som finansieringskilde for virksomhederne, men også i forbindelse med aktieinvesteringer med det formål at generere afkast og avancer. Gruppen vurderes at være en meget stor og vigtig regnskabsbruger, set i forhold til de samlede interessenter, og kan sidestilles med ejerne/principalerne, når der ses på hvilke succeskriterier bankerne mv. fokuserer på ved en virksomhed.

Gruppen "Virksomhedslederne" er i undersøgelsen karakteriseret ved de danske virksomheds- og arbejdsgiverorganisationer. I denne forbindelse er synspunkterne fra to af Danmarks største organisationer, nemlig Dansk Erhverv og DI, inddraget i debatten¹¹⁵. I forhold til agent teorien udgør denne gruppe den centrale agent, nemlig "virksomhedsledelsen", som skitseret i figur 6.

Den sidste gruppe af interessenter, der er medtaget i problemløsningen, er "myndighederne". Denne gruppe indgår ikke direkte i agent teorien, men er en afgørende faktor for den lovgivning virksomhederne og deres omverden kommer til at stå overfor. Det er derfor fundet relevant at inddrage denne gruppe, i forbindelse med analysen. Det centrale organ i Danmark, der inddrages i debatten er Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, der er organiseret under Økonomi- og Erhvervsministeriet. I forbindelse med debatten omkring EU-Kommissionens input er Folketinget og Udenrigsministeriet ligeledes involveret i behandlingen, og formningen af de danske fortolkninger og holdninger til disse udefrakommende input.

¹¹⁵ Både Dansk Erhverv og DI er en del af Dansk Arbejdsgiverforening jf. www.da.dk

8.2.2 Parternes holdninger i forhold til agent teorien

I dette følgende afsnit vil gennemgangen af de i afsnit 8.2.1 udsagn fra de forskellige interessenter blive sat i sammenhæng med agent teorien for at vurdere udfaldet af disse udmeldinger, set i forhold til forventningerne i relation til agent teorien.

Grupperne har generelt en række punkter, hvor der er en klar enighed at spore. Dette gælder blandt andet omkring at revisorerne skal have lov at agere på tværs af landegrænser, samt at der oprettes en samlet instans, der har til opgave at forbedre grundigheden og dybden på en række specifikke problemstillinger, der identificeres. Det er enighed at spore til disse forhold, og det er umiddelbart også tiltag, der vil være med til at gavne informationerne fra virksomhederne, og til at øge værdien af en udført revision. Myndighederne, der har mulighed for at gøre sin indflydelse gældende i forbindelse med debatten og en eventuel behandling i EU, stiller sig meget åben overfor disse tiltag. Generelt er det de danske myndigheders holdning at tiltag, der kan være med til at gavne den danske økonomi, ud fra en total betragtning, hilses velkommen, og vil blive debatteret. Det er dog vigtigt, at eventuelle ændringer debatteres grundigt, således at alle følgevirkninger, er identificeret og vurderet. Ud fra disse forslag er der ikke umiddelbart nogen grupper, der vil komme til at stå dårligere end i dag. Det er derfor meget naturligt, at reaktionen er positiv. Set ud fra agent teorien, er der ingen interessekonflikter imellem disse parter, og teoriens reaktioner træder derfor ikke ind.

Omkring forslaget om at have en fælles europæisk referenceramme i forhold til regnskabernes indhold er der ligeledes enighed at spore. Revisorerne pointerer, at virksomhedernes og interessenternes behov skal være fokus for den revision der udføres, og at fælles regler på tværs af EU vil kunne øge gennemsigtigheden i forbindelse med analyser foretaget på tværs af landegrænser. De øvrige interessenter udtrykke at de er fint tilfreds med regnskabsreglerne som disse er sammensat i dag, men godt kan følge revisorerens argumenter. Dette forslag eller tiltag lægger sig, i samme tilfælde som ovenstående, et sted, hvor ingen af interessenterne mister noget, og der opstår derfor ikke interessekonflikter, der kan knyttes til agent teorien.

Der er en række andre punkter, der dog ikke er samme enighed omkring. Dette gælder blandt andet spørgsmålet omkring revisorerens kommunikation og åbenhed. Forholdet handler om, hvorvidt revisorerens arbejde er tilstrækkeligt belyst og kendt for omverdenen. Det er blandt andet af dette dilemma, hvoraf forventningskløften, som tidligere gennemgået, har sine rødder.

Revisorerne meddeler, at de er åbne overfor debat omkring kommunikationsformen, og at få skabt en debat omkring, hvad revision er, og hvad revision *ikke* er. Investorerne er enige i denne betragtning, da de vurderer, at en række nyttige informationer ikke kommer dem for øre, og at de dermed ikke har tilstrækkelig viden omkring virksomhedens forhold. Sammenholdt med agent teorien, beskriver dette forhold udtrykket ”Hidden information” som tidligere beskrevet. Ejerkredsen ser gerne, at rapporteringsformen tilpasses imod dette behov.

Som det ses af figur 7 er rapporteringen i dag rettet meget imod virksomhedsledelsen. Dette kan være i form af et ”management letter”¹¹⁶ eller via revisionsprotokollatet.

Managementletteret anvendes blandt andet til uddybning af eventuelle problemstillinger, eller som idé-katalog til forbedrings- eller optimeringsforslag lokaliseret i forbindelse med revisionen. Revisionsprotokollatet stilles til virksomhedens bestyrelse. Denne indeholder en beskrivelse af de handlinger, der er foretaget i forbindelse med revisionen, samt hvilke transaktionskæder, der er vurderet væsentlige at foretage kontrolrevision af. Herudover indeholder revisionsprotokollen meddelelser omkring alle de væsentlige forhold revisor finder det naturligt at meddele virksomhedens bestyrelse, for at denne kan varetage deres tilsyn med direktionen¹¹⁷.

Virksomhedslederne er ikke enige i denne kritik af den nuværende kommunikationsproces. Det udtrykkes, at der er god tilfredshed med den nuværende rapportering i form af revisionsprotokollatet. Det fremhæves, at hvis der indføres yderligere informationsplatforme, vil dette være med til at forøge omkostningerne for virksomhederne i forbindelse med revision. Set i sammenhæng med ovenstående synspunkter fra principalerne, er der en naturlig konflikt, som agent teorien fint påpeger. Virksomhedsledelsen har, som systemet er sammensat i dag, fuld rådighed over de interne informationer i virksomhederne. Herudover modtager de detaljeret rapportering fra selskabets revisorer, omkring de forhold revisorerne mener, bør modtage ekstra opmærksomhed. Argumentet der fremføres omkring bekymringerne for ekstra omkostninger for virksomhederne understreger agentens placering i agent teorien. Ekstra omkostninger vil gøre det sværere for agenten at opfylde de opsatte finansielle mål, der sikre agenten maksimal personlig benefit.

¹¹⁶ En mere uformel rapporteringsform direkte til selskabets direktion eller daglige ledelse.

¹¹⁷ Jf. SEL Kap. 7, § 115 – Kapitalselskabets ledelse m.v., Bestyrelsens pligter

Et andet punkt i EU-Kommissionens Grøn bog af oktober 2010, der skiller parterne er spørgsmålet omkring oprettelsen af et uafhængigt organ til at udpege virksomhedernes revisorer, i stedet for at dette sker direkte imellem parterne. Revisorerne vil i denne situation, blive sat i en situation, hvor de ikke har mulighed for at handle, men alene følge de anvisninger de bliver stillet overfor. Revisorerne er meget imod dette tiltag, da de mener de fremhæver, at et godt samarbejde imellem virksomheden og revisionen er altafgørende for at revisionens kvalitet opretholdes, til gavn for alle parter. De fremhæver, at det kræver både branchekendskab, og indsigt i den enkelte virksomheds forhold, at kunne foretage en effektiv revision med kvalitet i højsædet. En begrænsning af denne form, vil ligeledes gøre, at revisorerne ikke vil kunne øge deres egen forretning, og indtjeningsmuligheder. Når dette sammenholdes med agent teorien, er det en naturlig reaktion, set ud fra agentens (revisorens) synspunkt. Revisorerne vil i denne situation blive frataget muligheden for at nytteoptimere deres interesser.

Virksomhedslederne er også imod en obligatorisk tildeling af revisorer. Begrundelsen fremhævet herover understøtter virksomhedsledernes argument, netop at denne ordning med stor sandsynlighed vil komme til at koste virksomhederne i form af øgede omkostninger, og større tidsforbrug i forbindelse med revisorskift. Dette, set ud fra agent teorien, peger ligeledes imod optimeringen af denne gruppes egen nytte, som det var tilfældet med kommunikationsformen, beskrevet herover.

Investorerne er dog ikke ubetinget enige i denne argumentation. Dansk Rederiforening fremhæver, at virksomhedsejerne skal have den indflydelse at kunne udpege den kontrollant de vælger at stole på. Det påpeges, at revisorerens rolle er at foretage kontrol af virksomhedsledelsens dispositioner og rapportering, hvilket kan have store økonomiske konsekvenser for ejerne. Holdningen møder forståelse blandt de finansielle investorer, men holdningen iblandt disse er dog, at der på denne måde opnås fuld afhængighed og på den måde objektivitet i forbindelse med revisionen, til gavn for rapporteringen til ejerne. Det påpeges, at på denne måde vil investorerne få sikkerhed for, at virksomhederne og revisorerens tilknytning ikke vil have indflydelse på udfaldet af revisionspåtegningen, eller den øvrige rapportering. Det påpeges dog, at det kan være et dilemma, da der er forståelse for at de direkte aktionærer skal kunne have indflydelse. Set i forhold til agent teorien er udmeldingen, set ud fra principalernes side, med til at styrke teoriens udsagn omkring principalens interesse efter viden

fra og omkring virksomheden. Ved at sikre uafhængigheden imellem de to ansatte agenter (revisor og ledelse) sikres det ligeledes, at de endelige informationer og rapportering, der kommer fra ledelsen har højere grad af sikkerhed.

I tilknytning til denne diskussion følger debatten omkring revisors uafhængighed og den gennemsigtighed, der er omkring revisorernes ydelser og revisorernes egne virksomheder. Revisorerne finder på nogle punkter denne diskussion som overflødig. I blandt andet FSR's svar til EU-Kommissionen ses det, at der flere gange henstilles til, at man lade implementeringen af det 8. direktiv virke først, inden der iværksættes yderligere handlingsplaner. Der er dog jf. revisorernes svar ikke nogen tvivl om, at de anerkender at uafhængigheden er et must, for at revision skal kunne opretholde sin værdi for regnskabsbrugerne. Generelt er de øvrige interessenter i undersøgelsen dog ikke enige i denne betragtning, da de ikke ser det 8. direktiv som værende bredt nok, til at afdække de risici, der fremhæves i Grønbogen. Det er igen i denne situation tydeligt at se, at agenten, denne gang revisoren, beskytter egne interesser. Såfremt revisionsvirksomhederne er nødsaget til at øge åbenheden omkring deres egen forretning, og give omverdenen mere information, vil dette medføre meromkostninger for at udarbejde denne information, og det vil svække revisorernes forretningsmodel, og dermed få negative konsekvenser for egen nytte og indtjening. Investorerne og virksomhedslederne har dog i denne situation ikke noget at tabe, men vil kunne øge egen indsigt og viden omkring en lang række af de forhold og informationer revisorerne i dag holder tættere til kroppen.

En del af debatten omhandler ligeledes, hvorvidt revisorernes uafhængighed trues af de tillægsydelser revisorerne i dag leverer omkring assistanceydelser, skatterådgivning, assistance i forbindelse med omstruktureringer mv. Virksomhedslederne ser det som en stor svækkelse af virksomhedernes muligheder for at tilpasse sig, hvis tilkøb af disse muligheder frafalder. De understreger, at virksomhederne ikke vil være i stand til at have alle de ressourcer og kompetencer, der vil være nødvendige over tid, og at revisorernes udbud derfor er med til at styrke virksomhedernes muligheder. Dilemmaet ses dog af sagens involverede parter, set i forhold til at opretholde en stærk grænse i forhold til uafhængighedsbestemmelserne. Revisorerne mener dog ikke at de ydelser, der i dag leveres er i strid med disse uafhængighedsbestemmelser. Det ses ud fra agent teorien, at de to agenter endnu en gang nytteoptimerer ud fra deres position. Virksomhedslederne er opmærksomme på at eventuelle

særlige opgaver, og optimeringsmuligheder er noget, der kan have stor finansiel betydning for virksomhedens formåen, og de er derfor villige til at betale eksperter for at løse de issues, der måtte opstå. Revisorerne beskytter i debatten den del af deres forretningsområde, der er med til at skabe egen profit. Det er specialopgaverne, hvor specialisterne inddrages, og hvor mulighederne for større profit er større end ved standard revisionsopgaver.

Debatten omkring revisorerens ansvar, og de mulige erstatninger revisorerne kan komme til at stå overfor er over de senere år blusset op, i takt med at flere og flere sager prøves via retssager. Både Grønbogen af 2010 og EU-Kommissionens henstilling fra 2008 omhandler dette emne. Debatten er ligeledes et centralt omgangspunkt i denne undersøgelse, og i regnskabsbrugernes debat. Debatten er sammenkædet af tre sammenhængende elementer, nemlig indførelsen af et eventuelt loft over revisorerens erstatningsansvar, medførende en beskyttelse af konkurrencesituationen iblandt specielt Big-four selskaberne, og afledt heraf måden hvorpå revisorerne organiserer sig. Til dette emne er der meget blandede holdninger hos de forskellige interessenter.

Revisorerne er, som det også ses af afhandlingens afsnit 5.2 og afsnit 7.1, fortalere for, at der indføres grænser for de erstatningskrav, der kan rejses imod revisorstanden. Der argumenteres i denne forbindelse for at dette ikke er rimelige krav at rejse set ud fra en skyldsbetragtning i forhold til tab. Det fremhæves, at netop den nævnte konkurrencesituation vil blive forværret, og at revisorerne over tid, vil trække sig ud af revisionsmarkedet, for at undgå eventuelle tab. Dette argument udbygges endvidere med, at revisorerne i modsatte fald vil blive sat i en urimelig situation, da revision er en lovpligtig ydelse for mange virksomheder, og at revisorerne derfor ikke vil have mulighed for at reagere på disse udfordringer eller risici de kan komme til at stå overfor. Det påpeges, at revisorerens lovpligtige ansvarsforsikringer i disse tilfælde vil være med til at udelukke en række revisorer fra at tilbyde revisionsydelser, da prisudviklingen på disse vil kunne udvikle sig voldsomt som følge af store erstatningssager. Revisorerne henviser til erfaringer fra nabolande, hvor der allerede tilbage i 2008 var indført denne type begrænsninger, uden skade i forhold til revisionskvaliteten. I den forbindelse henvises ligeledes til, at den forventningskløft, der i dag opleves imellem revisorerne og regnskabsbrugerne, eller den brede befolkning er med til at udbygge denne risiko. Revisorerne er derfor tilhængere af denne EU anbefaling og den tilhørende debat. Herudover er der en

meget åben indstilling overfor de elementer debatten fører med sig omkring organisering og konkurrencesituation.

De elementer og argumenter revisorerne fremfører i argumentationen for at indføre loft over erstatningsansvaret møder ikke samme begejstring hos hverken investorerne, virksomhedslederne eller hos myndighederne. Der er en generel skepsis for, at indføre dette loft, da det frygtes, at dette i så fald hurtigt vil sprede sig til omkringliggende brancher til stor ulempe for virksomhederne og investorerne. Selv argumentet omkring, at revisorerne ikke gøres frie af erstatningsansvaret, men i mange sager vil kunne komme til at erstatte forholdsvist store beløb, imponerer ikke investorerne og virksomhedslederne. Det er holdningen, at revisorerens ansvar er tilpas, som det er i dag.

Debatten omkring den risiko, der påpeges i forbindelse med et eventuelt kollaps fra en af de fire store revisionsvirksomheder er ikke noget, der skaber frygt eller bekymring blandt investorerne. I forbindelse med Arthur Andersens kollaps i 2001, som tidligere berettet, er revisorerne i stand til at absorberer denne type hændelser, og reorganisere sig i passende form. Der henvises endvidere til, at hvis uafhængighedsbestemmelserne er tilpas sammensat, vil dette ikke udgøre en reel risiko. Det påpeges derfor, at der i større grad er tale om en teoretisk risiko, frem for en reel, og at man ikke skal tage skridt imod denne type risiko.

Som tidligere nævnt er de danske myndigheder interesserede i at opnå den løsning, der støtter det danske erhvervsliv som helhed bedst muligt. I forbindelse med EU's henstilling omkring indførelse af loft tilbage i 2008, var myndighederne meget tilbageholdene i forhold hertil. Det var ud fra samme argumentation, som investorerne herover påpeger, at dette vil sprede sig til andre brancher, og at dette vil underminere den tryghed, der i dag er i mange situationer.

Når argumentationen sammenholdes med agent teoriens tanker er dette endnu en gang et klassisk dilemma. Agenten i denne situation er revisor. Det er et dilemma, i forbindelse med den ydelse revisor leverer. Revisor leverer sikkerhed for rigtigheden af de påregnede informationer. Hvis et loft indsættes i forhold til denne sikkerhed, er regnskabsbrugernes reaktion, at denne sikkerhed udhules, og at nytteværdien af revision i stor grad minimeres. Det er umiddelbart, som investor svært at acceptere at den forringelse af sikkerhedsstilling, der i dag knytter sig til revisionspåtegningen. Det er tydeligt at parterne, som teorien påpeger det,

nytteoptimerer ud fra egne synspunkter og interesser. I debatten forsøger revisorerne at inddrage en samfundsmæssig vinkel. Indtil videre deles denne synsvinkel dog ikke med investorer eller myndigheder, og argumenterne falmer, set ud fra revisorerens egen nytte af disse.

Hvorledes udfaldet af en række af ovenstående debatter ender, er endnu ukendt. Det vurderes, at styrkeforholdet imellem organisationerne vil være med til at afgøre dette.

8.3 Revisionskulturen

I forbindelse med debatten iblandt revisorstanden og regnskabsbrugere ses det, at der i flere tilfælde stilles tvivl omkring revisorerens rolle, og den kultur revisorerne udviser. I denne forbindelse tænkes specielt på det tilhørsforhold revisorerne har til både den enkelte klient og til den brede offentlighed. Specielt ses dette i forbindelse med debatten omkring begrænsningen af revisorerens ansvar. Der sås tvivl omkring revisorerens egentlige fokus, hvorvidt dette er rettet imod at være offentlighedens tillidsrepræsentant, eller om dette rettes imod at skabe succes for egen forretning¹¹⁸.

Tankerne omkring dette dilemma er ligeledes beskrevet i Johnstones' teori "Public Duty Culture vs. Client Advocacy Culture". Bent Warming-Rasmussen¹¹⁹ har ligeledes beskrevet dette dilemma i sin artikel "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant"¹²⁰. Teorien beskriver netop den konflikt revisorerne står i, ved på den ene side at skulle fremstå som uvildig repræsentant for offentlighedens interesser, og som uafhængig part med holdninger til de forelagte informationer, sammenholdt med på den anden side, at være selvstændige forretningsfolk, med egne interesser for at vedligeholde kundekontrakter mv. Det er en balance imellem to kræfter, da det ikke er muligt at tjene to interessenter med modsatte interesser, så begge bliver fuldt tilfredse. Teorien fastlægger, at de to kræfter eller kulturer, nemlig rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant, og rollen som egen forretningsmand trække imod hinanden, som figur 8 viser det.

¹¹⁸ Dette ses ligeledes artiklen "Tvivl om professionel skepsis hos revisorer" i tidsskriftet "bestyrelsen.dk" - <http://bestyrelsen.dk/files/pdf/2010-18-5dd664de4596a11c82b2f688376fd240.pdf>, Oktober 2010

¹¹⁹ Bent Warming-Rasmussen, Professor Syddansk Universitet og autoriseret revisor - www.sdu.dk/ansat/bwr.aspx?&po=10

¹²⁰ "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant" – Bent Warming-Rasmussen, SDU - <http://rauli.cbs.dk/index.php/loge/article/viewFile/154/165>

figur 8 – Public Duty Culture vs. Client Advocacy Culture – Independence Risk - Bent Warming-Rasmussens artikel, Erhvervsøkonomisk Tidsskrift - www.tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=83514

I forbindelse med behandlingen af de modtagne svar fra de forskellige interessenter, er det tydeligt at se, at teoriens tanker overvejes hos blandt andet investorerne, og at disse er med til at præge debatten. Det fremhæves, specielt under debatten omkring indførelsen af loft over revisorerne erstatningsansvar, at revisorerne rolle og handlinger skal afspejle omverdenens interesser, og ikke være et økonomisk sikkerhedsnet for denne udvalgte erhvervsgruppe.

I forbindelse med revisorerne interne organisering ses det, at der hos Big-four selskaberne er tale om sammenslutninger af revisorer. De ledende revisorer er optaget som partnere eller indehavere, med ansvar og aflønning ud fra egne kundeporteføljer. Dette sammenholdt med agent teoriens betragtninger omkring individernes egen nytteoptimering kan være med til at fremhæve problematikken imellem at være offentlighedens tillidsrepræsentant, og egen forretningsmand.

8.4 Delkonklusion

Interessentanalysens sammenkobling med de udvalgte revisionsteorier viser en klar sammenhæng herimellem. Det er tydeligt at se ud, at interessenternes egen nytteoptimering skinner igennem, i debatten. Agent teoriens interessekonflikter er tydelige at genfinde hos blandt andet revisorerne holdninger, men også iblandt virksomhedsejerne og lederne. Når spørgsmålet omkring blandt andet ændringen i revisorerne ansvar bringes op, er det tydeligt at se, at interessenterne reagere og svarer ud fra de værdier og risici der knytter sig til netop deres rolle. Revisorerne er for indførelsen af et loft over at et loft revisorerne erstatningsansvar, da dette kan afværge eventuelle krav imod revisorerne, hvorimod virksomhedsejerne ser dette som en svækkelse af deres sikkerhed, og en forøgelse af de risiko de må bære. Ud fra debatten og interessenternes svar hertil, er der søgt yderligere forklaring på, hvorfor interessenterne er af denne opfattelse. Debatten tydeliggør ligeledes virksomhedsledernes fokus på egen nytte. Dette ses tydeligt i forbindelse med at denne gruppe udtrykker bekymring omkring en række af EU-Kommissionens forslag, da disse angiveligt vil medføre øgede omkostninger for

virksomhederne, og dermed vil være med til at påvirke virksomhedsledernes egne præstationer og belønning.

I den teoretiske behandling er der ligeledes fokuseret på den kultur der præger revisionsbranchen. Der er dele af interessentanalysen, der understøtter udsagnene omkring at revisorerne fokus kan være delt imellem at tjene offentlighedens interesser, og på at skabe egen nytte og succes.

9 Konklusion

Kandidatafhandlingen er opbygget omkring et centralt spørgsmål og dilemma. Dilemmaet omhandler, hvorledes regnskabsbrugerne er stillet overfor en eventuel ændring i reglerne omkring de danske revisorers erstatningsansvar.

Revision og revisorernes rolle blev første gang defineret for omkring 100 år siden tilbage i 1909. Et historisk tilbageblik viser at revisors rolle har været under konstant forandring igennem tiden. Når der ses tilbage er det tydeligt, at revisorernes rolle har været defineret ud fra de udfordringer og behov, regnskabsbrugerne og samfundet har været udsat for. Revisorernes tilgang til revisionsopgaverne er ændret i takt med disse ændringer. Tilpasningerne til disse ændringer reguleres af både branche eksterne og interne reguleringsinstanser. Der er ligeledes en lang række kontrolinstanser, der sikre at revisorernes udførte arbejde laver op til de fastsatte regler, for at sikre at der opretholdes tillid til revisorernes udtalelser.

Netop spørgsmålet omkring tilliden til revisorernes arbejde, og de forventninger der har været knyttet hertil har været med til at bidrage til diskussionen på blandt regnskabsbrugerne. Det ses, at der i forbindelse med interessenternes forskellige indgangsvikler og behov, at der over tid opstår en forskel imellem interessenternes forventninger. I revisionsteorien betegnes dette med udtrykket ”*forventningskløften*”. En analyse imellem interessenterne viser, at netop denne kløft er med til at påvirke parternes udmeldinger, og holdninger i forhold til den aktuelle problemstilling. Tankerne bagom forventningskløften, og den usikkerhed denne medfører imellem parterne har været en af de afgørende faktorer for at bringe revisorernes rolle og ansvar på den europæiske dagsorden. I 2008 blev det meget tydeligt at der var et ønske fra EU-Kommissionen omkring at begrænse det professionelle ansvar for de europæiske revisorer. I en henstilling fremførte EU-Kommissionen en række forhold der underbyggede dette, heriblandt netop uhensigtsmæssighederne omkring den manglende kongruens imellem parternes opfattelse af revision. Hensigten med dette tiltag var at styrke tilliden til de finansielle markeder, og til udmeldingerne fra virksomhederne. De danske interessenter lod ikke denne henstilling påvirke deres holdninger, og bragte debatten omkring revisorernes yderligere ansvarsfraskrivelse, på banen trods en række bagvedliggende national- og EU-økonomiske overvejelser og argumentationer. Revisionsbranchen har stilt sig undrende over for dette, men i Danmark blev ikke taget skridt imod implementering af denne europæiske henstilling.

Som opfølgning på dels henstillingen af 2008, samt opsamling af erfaringerne draget af den voldsomme finansielle krise Europa og den vestlige verden har været underlagt over de seneste år, udgav EU-Kommissionen en Grønbog med titlen ”*Revisionspolitik: Læren af krisen*”.

Diskussionsoplægget er i afhandlingen anvendt som grundlag for interessentanalysen, for at finde ud af interessenternes opfattelse af disse ændringer omkring revisors rolle. Der er i analysen inddraget en række danske organisationer, der er fundet væsentlige i denne debat. Parternes holdninger er på en række punkter ikke enslydende, hvilket til dels kan skyldes forventningskløftens påvirkning, samt parternes egne interesser. I afhandlingens afsluttende afsnit fortsættes interessentanalysen, men i forhold til en revisionsteoretisk tilgang. De i interessentanalysen inddragede organisationer og parter, er opdelt i grupperinger, svarende til rollerne defineret i den valgte teori, for at analysere sammenhængen imellem holdningerne og de bagvedliggende reaktionsmønstre. Set ud fra denne sammenhæng er det tydeligt at se, at mekanismerne beskrevet i Principal-Agent teorien påvirker aktørernes synspunkter og værdier.

Ud fra gennemgangen, analysen og afhandlingens strukturelle forløb er kandidatafhandlingens overordnede problemstilling belyst under en række forskellige dilemmaer. Det er tydeligt at debatten omkring indførelse af loft over revisorerne erstatningsansvar på kort sigt vil være med til at påvirke regnskabsbrugernes opfattelse af revisorer. Det ses af analysen, at der imellem revisionsbranchen og regnskabsbrugerne er en forventningskløft imellem opfattelsen af hvordan revision er defineret, og omfanget af den sikkerhed revisorerne udtrykker. Det ses, at årsagen til denne kløft blandt andet bygger på manglende eller dårlig kommunikation imellem parterne. Årsagen til denne uenighed skal ligeledes findes i den fundamentale forskel der er imellem de forskellige parters egne interesser. I forbindelse med interessentanalysen ses det, at værdierne, set i forhold til en teoretisk tilgang, er stærkt påvirket af den egen succes parterne individuelt søger. Årsagen hertil er ligeledes, at revisors rolle, fastlagt ud fra Principal-Agent teorien, er defineret som agent på baggrund af ansættelses- og aflønningsformen. Der sås tvivl omkring, hvor vidt denne form er den mest optimale, set ud fra et samfundsmæssigt perspektiv, blandt andet i de fremadrettede EU-initiativer, samt i debatten omkring selve revisionskulturen.

10 Perspektivering

Igennem afhandlingen ses det, at der er en lang række forhold der er med til at påvirke regnskabsbrugernes holdninger og synspunkter. En stor del af denne påvirkning kommer fra de forhold der direkte er med til at påvirke den enkelte interessent. Debatten hviler grundlæggende på en afvejning af interessenternes holdninger. I forbindelse med debatten omkring revisionens og revisorernes rolle er der en forskellig opfattelse parterne imellem. Der tales om *forventningskløften* som et udtryk for denne uenighed, og om manglen på ensartet opfattelse imellem parterne, omkring hvordan revision udføres og behandles. Diskussionen er blusser op med jævne mellemrum, ofte i forbindelse med større erhvervsskandaler o.l. Skandaler der *over-night*, til trods virksomhedernes blanke revisionspåtegninger, er endt i konkurser. Ekspertterne stiller sig tvivlende overfor, hvad revisorerne bibringer med i revisionens nuværende form, hvis den brede befolknings tillid til det udførte arbejde smuldre og forsvinder over tid. Revisionseksperterne, investorerne og øvrige parter er dog enige om, at det er vigtigt, at eksterne parter kontrollerer virksomhedernes regnskabsoplysninger mv. inden disse udsendes til den brede offentlighed. Det udtrykkes, at det er af største vigtighed, at der er tillid til de informationer der offentliggøres, for at det er muligt at have et velfungerende kapitalmarked. I disse finanskrise-tider, hvor mange virksomheder har været voldsomt presse både i form af at kunne opnå deres omsætningsmål, men også på at kunne tiltrække den nødvendige finansiering/kapital har revisorerne været garant for mulige kunder eller investorer. Det udtrykkes også, at specielt i forbindelse med denne finansielle nedgangsperiode har behovet for denne sikkerhed været større end tidligere.

Myndighederne og de lovgivende udtrykker urolighed omkring revisors uafhængighed og evne til at udføre sine handlinger uagtet de økonomiske konsekvenser dette i værste fald måtte opføre revisoren selv. Der lægges (med Grønbogen) op til, at dette forhold, og rammerne omkring revisors arbejde justeres fremadrettet for at imødekomme de udfordringer som de nuværende regler, vurderes ikke at afdække.

Revisorbranchens tilgang er, at de mange erklæringer der afgives, udarbejdes på veldokumenteret grundlag, og efter de gældende regler. Det er opfattelsen i revisionsbranchen¹²¹, at det arbejde der udføres, er godt og gennemarbejdet og af høj kvalitet.

¹²¹ Konkluderet på baggrund af FSR's medlemsundersøgelse 2009

Den konflikt der forekommer på dette område, er i høj grad styret af den indgangsvinkel de respektive parter kommer med. Ekspertene og myndighedernes kritik vurderes at være den generelt delte opfattelse iblandt de almindelige borgere og regnskabsbrugere. Der er generelt en utilfredshed med, at revisorerne kan give deres erklæringer baseret på going concern, hvorefter virksomhederne kort tid efter må lukke og slukke.

Revisorerne peger naturligvis i disse situationer imod de regler og standarder deres arbejde udføres på baggrund af. I flere tilfælde har revisorerne ikke kunne bebrejdes trods konkurser, da de har udført deres pligter efter forskrifterne. Dette til trods, har det vist sig utroligt svært for revisorerne at overbevise regnskabsbrugere omkring den kompleksitet og nuance er i det at revidere et regnskab, og det at et regnskab er fejlfrit.

Dette tegner et billede af, at der er behov for en modificering af de nuværende regler og revisionsstandarder. Både eksperterne, branchen og myndighederne hilser debatten og disse tiltag velkomne¹²². Fokus rettes i debatten imod at få skabt den størst mulige tryghed og tillid til virksomhedernes udmeldinger og den validering revisorerne foretager, for at sikre fremadrettet stabilitet. Analysen i afhandlingen viser ligeledes, at der er behov for en bedre kommunikation, og derved et større kendskab til revisionens rolle, og af de redskaber revisorerne anvender og de metodikker og teorier der ligge bag.

I forlængelse af gennemgangen kan det spørges: Er forventningskløften blevet større end tidligere? Det er ikke til at give et direkte svar på, men fokus er over de senere år blevet rettet herimod. Der har ikke været fokus her på, da konjunkturerne og vækstraterne var høje. I tiden præget af finanskrisen og nedgang søges efter forklaringer, for også fremadrettet at være bedre rustet til kommende situationer. Det er med debatten tydeligt at alle berørte parter er interesseret i at få minimeret forventningskløften, til gavn for alle.

¹²² ”FSR hilser Grønbog om revision velkommen” – FSR -

<http://fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder%20og%20pressemeldelser/Aktuelle/FSR%20hilser%20Gronbog%20om%20revision%20velkommen.aspx>

11 Litteraturliste

Bøger

- ”Revisor – Regulering og rapportering” – 4. oplag
Kim Fücksel, Peter Gath, Lars Bo Langsted, Jens Skovby
ISBN: 9788761912701
Forlag: Thomson Reuters
- ”Revision 2009-1” Cand.merc.aud.-Studiet
Materialesamling
ISBN: 9788763413466
Forlag: Handelshøjskolen i København
- ”Revisoransvar” – 6. udgave
Lars Bo Langsted, Paul Krüger Andersen, Mogens Christensen
ISBN: 9788761912350
Forlag: Thomson Reuters
- ”Revisors Erstatnings- & disciplinæransvar” – 3. udgave
Søren Halling-Overgaard
ISBN: 9788757418521
Forlag: Jurisk- og Økonomforbundets forlag
- ”Erstatning - en antologi”
Lars Bo Langsted, Karsten Naundrup Olesen, Trine Schultz, Erik Werlauff, Nikolaj Vinther, Sten Bønsing, Nina Von Hielmcrone,
ISBN: 9788761915023
Forlag: Thomson Reuters
- ”Indsigt i revisorloven”, 2010
KPMG Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
ISBN: 9788791262410
Forlag: KPMG
- ”Professionsetik for revisorer”
Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner
ISBN: 9788761918420
Forlag: FSR – Foreningen af Statsautoriserede Revisorer
- ”The Theory of Incentives – the principal-agent model”
Jean-Jacques Laffont , David Martimort
ISBN: 9780691091846
Forlag: The University Press Group Ltd
- ”Den skinbarlige virkelighed”
Ib Andersen
ISBN: 9788759311400
Forlag: Forlaget Samfundslitteratur

- ”Den gode opgave”, 3. udgave
Lotte Rienecker, Peter Stray Jørgensen m.fl.
ISBN: 9788759311646
Forlag: Forlaget Samfundslitteratur

Notater

- ”Kvalitetskontrol og revisorers arbejde” – FSR – Juli 2010
<http://fsr.dk/~media/files/nyheder%20og%20presse/nyheder%20og%20pressemeddelelser/2010/kvalitetkontrol/notat%20om%20kvalitetskontrollen%200710.ashx>
- ”Rådgiveransvar” – Kapitel 3. - Gældende retsregler og praksis –Erhvervsministeriet
<http://www.oem.dk/publikationer/html/raadgiver/default.htm>

Direktiver og redegørelser

- ”8. direktiv” – E&S
www.eogs.dk/graphics/publikationer/Revisorerlovgivningen_internationalt/html/toc.htm
- E&S – ”Det offentlige tilsyn med revisorer og revisionsvirksomheder” – Redegørelse 2008-2009
- ”Redegørelse 2005 til 2008”, – Revisortilsynet - www.revisortilsynet.dk/sw4266.asp
- ”Retningslinjer for gennemførelse af kvalitetskontrol og rapportering herom”
www.eogs.dk/graphics/Revisortilsynet/Retningslinier%2030062010.pdf
- Grønbog 2010 - Revisionspolitik: Læren af krisen – EU-Kommissionen
http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/audit/green_paper_audit_da.pdf
- Grønbog 1996– Den lovpligtige revisors rolle, stilling og ansvar - i den Europæiske Union - EU - http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_338_da.pdf
- “Consultation on auditors’ liability” - Directorate General for Internal Market and Service – EU - http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/summary_report_en.pdf
-

Websites

- www.retsinformation.dk – Gældende love
- www.FSR.dk – Foreningen af Statsautoriserede Revisorer
- www.FRR.dk – Foreningen af Registrerede Revisorer
- www.FDR.dk – Foreningen af Danske Revisorer
- www.EogS.dk – Erhvervs- og selskabsstyrelsen
- www.OEM.dk – Økonomi- og Erhvervsministeriet
- http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/index_en.htm - EU-Kommissionen
- www.eu-oplysningen.dk – Folketingets EU-oplysning
- http://europa.eu/index_da.htm - Den Europæiske Unions officielle internetportal
- www.wikipedia.com – Online leksikon

Medier

- www.business.dk - Berlingske Business Magasin
- www.borsen.dk - Børsen
- www.evb.dk - Erhvervsbladet
- www.ugebrev.dk - Økonomisk ugebrev
- www.bestyrelsen.dk - Søster-udgivelse til Økonomisk ugebrev

12 Bilag

12.1 Ordforklaring og forkortelser

Ordforklaringer:

Den brede offentlighed Når begrebet ”den brede offentlighed” anvendes i kandidatafhandlingen bruges dette omkring danskere der ikke er fagligt uddannet og involveret i regnskabs- og revisionstekniske områder.

Grøn bog En Grøn bog har til formål at rejse debat om et givent emne eller sag

Forkortelser:

SEL Selskabsloven – L 2009-06-12 nr. 470

ÅRL Årsregnskabsloven – LBKG 2009-05-25 nr. 395

12.2 Den uafhængige revisors påtegning (RS700)

DEN UAFHÆNGIGE REVISORS PÅTEGNING

Til aktionærerne i ABC A/S

Påtegning på årsrapport

Vi har revideret årsrapporten for ABC A/S for regnskabsåret 1. januar – 31. december 20xx, omfattende ledelsespåtegning, ledelsesberetning, anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse, pengestrømsopgørelse, og noter. *Årsrapporten aflægges efter årsregnskabsloven.*

Ledelsens ansvar for årsrapporten

Ledelsen har ansvaret for at udarbejde og aflægge en årsrapport, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Dette ansvar omfatter udformning, implementering og opretholdelse af interne kontroller, der er relevante for at udarbejde og aflægge en årsrapport, der giver et retvisende billede uden væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl samt valg og anvendelse af en hensigtsmæssig regnskabspraksis og udøvelse af regnskabsmæssige skøn, som er rimelige efter omstændighederne.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vort ansvar er at udtrykke en konklusion om årsrapporten på grundlag af vor revision. Vi har udført vor revision i overensstemmelse med danske revisionsstandarder. Disse standarder kræver, at vi lever op til etiske krav samt planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsrapporten ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter handlinger for at opnå revisionsbevis for de beløb og oplysninger, der er anført i årsrapporten. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurderingen af risikoen for væsentlig fejlinformation i årsrapporten, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor interne kontroller, der er relevante for virksomhedens udarbejdelse og aflæggelse af en årsrapport, der giver et retvisende billede, med henblik på at udforme revisionshandling, der er passende efter omstændighederne, men ikke med det formål at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol. En revision omfatter endvidere stillingtagen til, om den af ledelsen anvendte regnskabspraksis er passende, om de af ledelsen udøvede regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af årsrapporten.

Det er vor opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vor opfattelse, at årsrapporten giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 20xx samt af resultatet af selskabets aktiviteter og pengestrømme for regnskabsåret 1. januar – 31. december 20xx i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Erklæring om andre krav i henhold til love eller øvrig regulering

[Form og indhold af dette afsnit i revisionspåtegningen vil variere i forhold til arten af revisors andre rapporteringsforpligtelser.]

Revisors adresse, dato for revisionspåtegningen, revisors underskrift

Revisionsfirmaet XYZ, Statsautoriseret eller registreret revisionsvirksomhed

STATSAUTORISERET ELLER REGISTRERET REVISOR

12.3 Modtagne høringsvar

12.3.1 Høringsvar – Dansk Erhverv

DANSK ERHVERV
BØRSEN
DK-1217 KØBENHAVN K
WWW.DANSKERHVERV.DK

T. +45 3374 6000
F. +45 3374 6080
-
INFO@DANSKERHVERV.DK

EWE@DANSKERHVERV.DK

Side 1/5

Dato: 8. december 2010

Public Consultation on the Green Paper - Audit Policy: Lessons learned from the crisis

From:

Registered organization: **Danish Chamber of Commerce**

Address: **Børsen, 1217 Copenhagen K, Denmark**

Identification number in the register: **0330934426-12**

The Danish Chamber of Commerce welcomes the European Commission launching a public debate on audit policy. The Green Paper raises many relevant issues and questions such as the role of the auditor, the governance and the independence of audit firms, the supervision of auditors, the configuration of the audit market, the creation of a single market for the provision of audit services, the simplification of rules for Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) and Practitioners (SMPs) and the international co-operation for the supervision of global audit networks. One of the objectives of the Commission's Green Paper is to cover different aspects of auditing in a comprehensive way, which the Danish Chamber of Commerce would like to contribute to.

The Green Paper has been launched in light of the financial crises. One of the reasons are that audit, alongside supervision and corporate governance, should be a key contributor to financial stability as it provides assurance on the veracity of the financial health of all companies. This assurance should reduce the risks of misstatement, and in doing so, reduce the costs of failure that would otherwise be suffered by the company's stakeholders as well as by the broader society. The European Commission states that robust audit is key to re-establishing trust and market confidence; it contributes to investor protection and reduces the cost of capital for companies.

The European Commission addresses a number of important and relevant topics. The Danish Chamber of Commerce welcomes the debate as we know from experience the crucial role of auditing for business. This consultation provides an appropriate platform for having a comprehensive and constructive debate on the role of auditors. All lessons that can be learned from the crisis must be learned. However, many European companies still struggle to maintain business afoot

as a consequence of the crisis. This aspect makes the principles of proportionality ever more acute when it comes to balancing new administrative or financial burdens with regulatory requirements. Thus, The Danish Chamber of Commerce would like to stress some crucial points experienced and foreseen by our members.

Striking the right balance

There are many positive aspects in the European Commission's Green Paper on audit policy. The strong focus on creating simpler rules and a better business climate for SME's must be acknowledged, therein the Commission exploring as mentioned in the Green Paper the possibilities of introducing a new type of statutory service adapted to the needs of SMEs based on international standards in those member states where the SME-audits are not required by law.

Other matters mentioned in the Green Paper which indeed can be welcomed by business as well, is the increased focus on better communication regarding all aspects of the audit market, high quality in the services rendered to businesses and generally securing transparency and trust in the audit market.

However, there are also matters in the Green Paper which need to be taken into careful consideration and scrutinized, as these might have an adverse effect on quality, efficiency and costs of auditing. The different aspects of the Green paper should be explored and questioned taking into account, on the one hand, the risk of increased bureaucracy and, on the other hand, the possible societal benefits. In order not to strain business further, we must strike the right balance with regards to future auditing policies, as this is decisive for growth in Europe.

Furthermore it should be noted that the Directive on Statutory Audit entered into effect at the end of June 2008. A number of the questions touch on initiatives already addressed in the Directive. For instance, the directive introduced more formal audit inspections and audit regulators as well as a rotation requirement. Danish Chamber of Commerce would like to encourage the Commission to await the full effect of the 8th directive before embarking on new legislative initiatives. It appears that quite a few of the concerns stated in the Green Paper could be resolved by allowing the 8th directive to fulfill its potential.

1) Augmenting the expenses and limiting the freedom of choice of businesses in relation to audits

For business a main concern with relation to the Green Paper on Audit Policy is that quite a few of the matters addressed might lead to augmenting the expenses of auditing which will further lead to less efficiency and higher costs. It is important to tackle the possible problems during and after the crises. However, this must not endanger the freedom of choice for business, as freedom of choice secures competition and reinsures deliverance of quality by service providers in general, and in this case auditors.

1.1) Third party appointment of audit

The European Commission considers having a third party appoint a company's auditor to correct a possible distortion within the system. The Commission is concerned with the fact that auditors are appointed and paid by the entity that needs to be audited. The model envisioned could be one

wherein the appointment, remuneration and duration of the engagement would be the responsibility of a third party, perhaps a regulator, rather than the company itself.

One of the reasons for raising this matter is that the independence of auditors should be unquestionable. However the Directive on Statutory Audit and member state legislation require that auditors are subject to high principles of professional ethics and a number of principles for independence are laid down as well, ranging from behavioural aspects to considerations around ownership, fees etc. Furthermore in some member states such as Denmark, the auditor has a pre-determined role as being a “representative of the public”. This includes among other things an increased obligation in the audit report to include certain breaches of company law, for instance the book-keeping act and shareholder loans, even if the breaches are immaterial.

The described scenario where a third party appoints audit is not feasible as the consequences of such a proposal when it comes to law-abiding companies will certainly be significantly higher costs and a lower degree of freedom and independence when deciding which person or what company should perform a specific business’ audit. The scenario also raises a number of potential conflicts with the appointed auditor, e.g. regarding skills and abilities, fee, responsibility, mutual trust and cooperation, and the overlying questions on whether it is possible to completely remove potential conflicts of interests etc., Hence, The Danish Chamber of Commerce suggests that this idea should not be explored further.

1.2) Mandatory rotation of auditor

The Commission is concerned that situations where a company has appointed the same audit firm for many years might seem incompatible with desirable standards of independence. The Commission further states that even when “key audit partners” are regularly rotated as currently mandated by the Directive, the threat of familiarity persists. The Commission therefore suggests that the mandatory rotation of audit firms – not just of audit partners – should be considered with the amendment that rotation rules should ensure that not only firms, but partners are also rotated, in case partners changing firms “took along” clients with them – in other words the auditor rotating company but not client.

Trustful relations with auditors can be just as vital for businesses, as good relations to other partners. Maintaining a good relationship through deliverance of quality must be any service provider’s goal. Hence, a long-term relationship can be the best facilitator of quality in the long run. Furthermore mandatory rotation can imply a loss of knowledge and expertise which is not in the best interest of the client. Also this could lead to significantly higher costs for business, as uncertainty on market share might increase the price of auditing. A fairly foreseeable customer base, in a highly competitive environment, allows for more stable and lower prices for business.

Furthermore Italian experience show that mandatory rotation does not have the desired effect, quite the contrary as studies shows that it makes audit more expensive and of lesser quality. For further information please see the Italian study from 2003 (revised in 2005) “Economic Consequences of mandatory Audit Rotation and on Pricing: the Case of Italy” (From Bocconi University, Italy).

The Danish Chamber of Commerce considers the existing rules regarding rotation to be sufficient.

1.3) Joint audits / audit consortia

With regard to exploring the possibilities of joint audits which today only is practiced in France, The Danish Chamber of Commerce would like to draw the Commission's attention to the fact that this practice where the mandatory appointment of two different audit firms, who share the audit work and jointly sign the audit report has earlier been practiced in Denmark. However as it was not a well-functioning model for audit it was abolished with effect from 2005. The main arguments for abolishing the system of joint audits were that it was outdated and a burden for both the businesses and the audit companies. The Danish Chamber of Commerce does therefore not perceive mandatory joint audit as a feasible manner in which the audit market could be "dynamised", as described in the Green Paper.

The Commission also states that the concept of "joint audit" could be a way of mitigating disruption in the audit market if one of the large audit networks fails. The Danish Chamber of Commerce would like to warn against non-flexible measures and regulations which may have extensive non-intended externalities and also and point to the important aspect that auditors must be able to "match" the competencies of the client.

2) Weakening companies' opportunities to seek the best advice and consultancy

The European Commission wishes to ensure that there is no conflict of interests when the same firm audits and offers consultancy service to businesses. So far there is no EU-wide ban preventing auditors from offering non audit services to audit clients. However according to the Directive on Statutory Audit, audit services should not be provided in cases where "an objective, reasonable and informed third party would conclude that the statutory auditor's or audit firm's independence is compromised". This rule applies also to the provision of non audit services.

Nonetheless the Commission wants to examine reinforcing the prohibition or ban of non-audit services by audit firms. Obviously conflict of interest is an important and relevant issue. However, many European companies demand and appreciate the skills and insights that auditors have beyond auditing. These are for example utilized when it comes to developing a company's business potential. Often auditors can provide the best advice and consultancy for business.

Therefore The Danish Chamber of Commerce cannot support a further exploration of a possible prohibition of the provision of non-audit services for audit clients.

2.1) SME's call for confidence and certainty

For all businesses, especially SME's, it is not the right time to limit or rearrange access to consultancy and advice in a manner which will lead to less confidence and certainty, while again possibly increasing prices. SME's might not always have the means or resources to seek advice from new partners. In these cases, obtaining advice from an already known and valued partner, the auditor, can be of crucial importance.

We must not take unnecessary moves against the interests of all SME's in order to alleviate the conflict of interest possibly witnessed in PIEs during the crises. Moreover businesses and SME's generally do not experience such conflict of interests. The "think small first" principle of the Small Business Act, must not be forgotten in this crucial matter.

3) Conclusion

The Danish Chamber of Commerce welcomes the debate on the future of audit policy. It is a crucial aspect for many businesses.

With the above mentioned remarks in mind we encourage the European Commission to move forward in a proportionate and differentiated manner which takes into consideration all relevant aspects regarding the size and characteristics of both the audited company and its auditor.

Likewise the Commission should maintain an acceptable balance between increased bureaucracy and possible societal benefits.

The Danish Chamber of Commerce also wishes to stress the importance of future measures being based on well-documented facts and studies.

12.3.2 Høringsvar – Dansk Aktionærforening

European Commission
DG Internal Market and Services Unit
F4 - Auditing
B-1049 Brussels
Belgium

Sent [to: markt-greenpaper-audit@ec.europa.eu](mailto:markt-greenpaper-audit@ec.europa.eu)

Copenhagen, 7 December 2010

Green Paper - Audit Policy: Lessons from the Crisis

Danish Shareholders Association is the organisation representing private investors in Denmark.

The Associations interest in audit is focussed on audit of companies having securities - shares, bonds or other instruments - sold to (many) persons not participating in the leadership or management of the company. That means especially companies with securities traded in regulated markets.

Our comments to the green paper are restricted to questions of importance in this relation.

1. INTRODUCTION

(1) Do you have general remarks on the approach and purposes of this Green Paper?

(2) Do you believe that there is a need to better set out the societal role of the audit with regard to the veracity of financial statements?

(3) Do you believe that the general level of "audit quality" could be further enhanced?

During the financial crisis we have seen - and still see - too many financial institutions and other companies coming into difficulties that could have been avoided if the responsible leaders had been more aware of internal and external facts relevant to the company.

The auditors could in many cases have been more helpful, making the lessons from the economic facts of the company more clear.

To the investors it seems as if too many board members and too many auditors have been too relaxed.

Boards should be more aware of what they can expect from the auditors and auditors should be clear about what they are doing and what the purpose of auditing is today.

2. ROLE OF THE AUDITOR

2.1. Communication by auditors to stakeholders

(4) Do you believe that audits should provide comfort on the financial health of companies? Are audits fit for such a purpose?

It would be nice with comfort on economic health, but it is impossible. Audits cannot provide that.

But critical questions about the value of the assets and "going concern" should be posed more often.

(5) To bridge the expectation gap and in order to clarify the role of audits, should the audit methodology employed be better explained to users?

Yes, definitely.

(6) Should "professional scepticism" be reinforced? How could this be achieved?

(7) Should the negative perception attached to qualifications in audit reports be reconsidered? If so, how?

(8) What additional information should be provided to external stakeholders and how?

(9) Is there adequate and regular dialogue between the external auditors, internal auditors and the Audit Committee? If not, how can this communication be improved?

We see a need for a change of culture. The boards and the auditors must show that they understand that the economic information they disclose is used as basis for important decisions by private investors.

Big investors are in a different position. They have the power to demand and get information from the companies and they have their own staff able to make analysis. But the consumer as investor depends on the disclosed information he or she neither has the power to demand and get information nor the competence to analyse it.

The boards and the auditors should bear in mind the importance of the information they disclose.

(10) Do you think auditors should play a role in ensuring the reliability of the information companies are reporting in the field of CSR?

The important point is that the consumer must be able to understand at a glance if the reports on CSR are solely the product of the company or if the information has been "audited".

(11) Should there be more regular communication by the auditor to stakeholders? Also, should the time gap between the year end and the date of the audit opinion be reduced?

It is as a principle the board who is responsible for the information. More information from the auditor is only needed if the board is not informing or not informing correctly about the situation of the company or changes in the situation.

If the situation changes fast between the year end and the planned disclosure of accounts and audits report, then the disclosure date must be changed.

(12) What other measures could be envisaged to enhance the value of audits? No comments.

2.2. International Standards on Auditing (ISAs)

(13) What are your views on the introduction of ISAs in the EU?

(14) Should ISAs be made legally binding throughout the EU? If so, should a similar endorsement approach be chosen to the one existing for the endorsement of International Financial reporting Standards (IFRS)? Alternatively, and given the current widespread use of ISAs in the EU, should the use of ISAs be further encouraged through non-binding legal instruments (Recommendation, Code of Conduct)?

We prefer that the same rules are used in all member states and we would like to see the same rules applied at a global level.

That makes the use of financial reports easier and safer.

(15) Should ISAs be further adapted to meet the needs of SMEs and SMPs? We have no special points of view on SMEs and SMPs.

The distinction should not be between SMEs and “big” companies. The distinction should be between companies with securities held by “outsiders” and other companies (owned by people engaged in the management of the company).

3. GOVERNANCE AND INDEPENDENCE OF AUDIT FIRMS

(16) Is there a conflict in the auditor being appointed and remunerated by the audited entity? What alternative arrangements would you recommend in this context?

Yes, there are several conflicts. One is that the auditor is hired by the owners at the General Meeting in order to help the owners and other outsiders to trustworthy financial reports, but the auditor is working closely with the people he is auditing (board and management). Another is the principal-agent conflict. The auditor is “a hired hand”, will he deliver what the GM expects?

(17) Would the appointment by a third party be justified in certain cases?

If the GM, a group of shareowners or the supervisory authorities find the report of the auditor (and the financial report) misleading can it be necessary for a third party (the supervisors) to appoint a new auditor.

(18) Should the continuous engagement of audit firms be limited in time? If so, what should be the maximum length of an audit firm engagement?

5 years could be the limit.

(19) Should the provision of non-audit services by audit firms be prohibited? Should any such prohibition be applied to all firms and their clients or should this be the case for certain types of institutions, such as systemic financial institutions?

Non-audit services should not be provided by the same group of auditing companies responsible for the audit of the company accounts.

(20) Should the maximum level of fees an audit firm can receive from a single client be regulated?

It could be good if a single client was not allowed to count for more than X % of the total fees invoiced by the audit firm.

(21) Should new rules be introduced regarding the transparency of the financial statements of audit firms?

No comments

(22) What further measures could be envisaged in the governance of audit firms to enhance the independence of auditors?

Independent (external) board members are often a part of corporate governance recommendations.

(23) Should alternative structures be explored to allow audit firms to raise capital from external sources?

Alternative structures and the consequences for the independence of the audit firms should be explored.

(24) Do you support the suggestions regarding Group Auditors? Do you have any further ideas on the matter?

We support the suggestion that group auditors should be involved in and have a clear overview of the complete audit process in the group.

4. SUPERVISION

(25) Which measures should be envisaged to improve further the integration and cooperation on audit firm supervision at EU level?

No comments.

(26) How could increased consultation and communication between the auditor of large listed companies and the regulator be achieved?

No comments.

5. CONCENTRATION AND MARKET STRUCTURE

(27) Could the current configuration of the audit market present a systemic risk?
Perhaps.

(28) Do you believe that the mandatory formation of an audit firm consortium with the inclusion of at least one smaller, non systemic audit firm could act as a catalyst for dynamising the audit market and allowing small and medium-sized firms to participate more substantially in the segment of larger audits?

For years we have had in Denmark a system with two auditing firms auditing the accounts of listed companies. The system was given up in order to align to the system used in other countries.

A system with two auditors should be introduced if it will improve the quality of the auditing, not in order to give income to small audit firms.

(29) From the viewpoint of enhancing the structure of audit markets, do you agree to mandatory rotation and tendering after a fixed period? What should be the length of such a period?

A change every five year could be an approach.

(30) How should the "Big Four bias" be addressed? No comments.

(31) Do you agree that contingency plans, including living wills, could be key in addressing systemic risks and the risks of firm failure?

No comments.

(32) Is the broader rationale for consolidation of large audit firms over the past two decades (i.e. global offer, synergies) still valid? In which circumstances, could a reversal be envisaged?

No comments.

6. CREATION OF A EUROPEAN MARKET

(33) What in your view is the best manner to enhance cross border mobility of audit professionals?

No comments.

(34) Do you agree with "maximum harmonisation" combined with a single European passport for auditors and audit firms? Do you believe this should also apply for smaller firms?

Maximum harmonization and single European passport for auditors and audit firms could be a way forward.

7. SIMPLIFICATION: SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES AND PRACTITIONERS

7.1. Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) 7.2. Small and Medium Sized Practitioners (SMPs)

(35) Would you favour a lower level of service than an audit, a so called "limited audit" or "statutory review" for the financial statements of SMEs instead of a statutory audit? Should such a service be conditional depending on whether a suitably qualified (internal or external) accountant prepared the accounts?

(36) Should there be a "safe harbour" regarding any potential future prohibition of nonaudit services when servicing SME clients?

(37) Should a "limited audit" or "statutory review" be accompanied by less burdensome internal quality control rules and oversight by supervisors? Could you suggest examples of how this could be done in practice?

We have no comments to a special treatment of companies based on the size.

Once again we stress that the distinction should be between companies owned by "insiders" and companies owned by "outsiders" (i.e. with securities traded in a market).

8. INTERNATIONAL CO-OPERATION

(38) What measures could in your view enhance the quality of the oversight of global audit players through international co-operation?

No comments.

Kind regards

Charlotte Lindholm
CEO

Dansk Aktionærforening
Danish Shareholders Association [E-mail: charlotte@shareholders.dk](mailto:charlotte@shareholders.dk)

Danish Shareholders Association
Dansk Aktionærforening, Amagertorv 9, 3. Sal. Postboks 1140, DK-1010 København K.
tlf. 45 82 15 91 www.shareholders.dk

12.3.3 Høringssvar – Danmarks Rederiforening

markt-greenpaper-audit@ec.europa.eu

22. november 2010

EU - Grønbog Revisionspolitik: Læren af krisen

Bemærkninger til de i grønbogen stillede spørgsmål:

- Spørgsmål 1:** Grundlæggende ikke behov for ændringer, men alene visse justeringer. Forslagene i rapporten alt for vidtløftige.
- Spørgsmål 2:** Nej.
- Spørgsmål 3:** Der må bedre dokumentation til for at godtgøre behov.
- Spørgsmål 4:** Nej - fastholde "rimelig sikkerhed".
- Spørgsmål 5:** Måske.
- Spørgsmål 6:** Nej.
- Spørgsmål 7:** Nej. Afgørende betydning at fastholde princippet om den blanke påtegning.
- Spørgsmål 8:** Uacceptabelt at inddrage revisor i krystalkuglekiggeri.
- Spørgsmål 9:** I Danmark har vi revisionsprotokollen, og denne er fuldt tilstrækkelig.
- Spørgsmål 10:** Nej.
- Spørgsmål 11:** Nej. Nej.
- Spørgsmål 12:** Næppe noget - men mere offentlig information om hvad revision er - og ikke er.
- Spørgsmål 13:** Det kan vi støtte.
- Spørgsmål 14:** En bindende retsakt må nok foretrækkes. IFRS-modellen kan anvendes.
- Spørgsmål 15:** [Det har vi ikke forudsætning for at besvare.]
- Spørgsmål 16:** Nej. Ingen.
- Spørgsmål 17:** Det kan naturligvis ikke udelukkes, men vi må på det skarpeste vende os mod tankerne i papiret, så som udpegelse af revisor af offentlig myndighed.

- Spørgsmål 18:** Nej.
- Spørgsmål 19:** Nej.
- Spørgsmål 20:** Nej.
- Spørgsmål 21:** N.a.
- Spørgsmål 22:** N.a.
- Spørgsmål 23:** N.a.
- Spørgsmål 24:** [Hvad skal vi mene her?]
- Spørgsmål 25:** Det mest hensigtsmæssige vil være at sikre et tættere samarbejde mellem de nationale tilsyn, evt. via en af de nye (omdannede) finansielle tilsynsmyndigheder.
- Spørgsmål 26:** Vi finder ikke behov herfor.
- Spørgsmål 27:** Teoretisk, ja.
- Spørgsmål 28:** Nej.
- Spørgsmål 29:** Meget uenig.
- Spørgsmål 30:** Markedskræfterne skal klare eventuelle problemer.
- Spørgsmål 31:** Nej.
- Spørgsmål 32:** Formentlig ja.
- Spørgsmål 33:** Ved europæisk pas, evt. kombineret med supplerende national prøve.
- Spørgsmål 34:** Se svar til spørgsmål 33.
- Spørgsmål 35:** N.a.
- Spørgsmål 36:** N.a.
- Spørgsmål 37:** N.a.
- Spørgsmål 38:** Se svar ad spørgsmål 25: tættere samarbejde mellem nationale tilsyn og i EU evt. koordinering gennem et af de nye (omdannede) EU-tilsynsmyndigheder.

12.3.4 Høringssvar – FSR – Foreningen af Statsautoriserede Revisorer

Følg brev til FSR's høringssvar:

Institute of State Authorized Public Accountants • FSR

8, Kronprinsessegade — DK-1306 Copenhagen K

Tel.: 0045 3393 9191 Fax: 0045 3311 0913 [E-mail: fsr@fsr.dk](mailto:fsr@fsr.dk) Internet: www.fsr.dk

European Commission
DG Internal Market and Services
B-1049 Brussels
Belgium

8 December 2010

Dear Sir or Madam

European Commission Green Paper on Audit Policy

Please find attached FSR's response on the Green Paper. FSR welcomes the Green Paper and the debate on the audit profession. FSR finds it positive to have a constructive discussion about how auditors contribute to the functioning of business and are open to suggestions that can increase the value of the auditor's work.

Robust audit to ensure trust, credibility and transparency

In the Green Paper the auditors are assigned to play an important societal role through the provision of audit and submission of reports on corporate financial statements. FSR shares the Commission's view that there still is a need for a robust audit.

It is the view of FSR that the debate and initiatives related to the Green Paper shall contribute to enhancing confidence, credibility and transparency in the market (robust audit) — rather than result in excessive control adding unnecessary administrative burdens on the entities.

Holistic approach to the auditor's responsibilities

New initiatives adding to the responsibilities of the auditor should be assessed by means of demands to the societal role and importance of the auditor and the audit report to the society at large. A holistic approach facilitates relevant change based on careful consideration of the following factors:

1. The framework of the reporting, first of all the international standards on accounting and auditing. Furthermore, corporate law, corporate governance rules, financial regulation and the role of the supervisory authorities in the crisis should be outlined.
2. Management reporting, including responsibility for the financial reporting and reporting of risks to the market.
3. A survey of the various stakeholders' (management, investors, authorities, etc.) requirements in relation to the audit and the auditor's work, since different users have very different needs.
4. A survey of the auditor's work and role in times of economic recession, also in relation to major corporate financial collapse.

New initiatives must be considered in a global context promoting the comparability of auditors reports across continents. Europe should generally not take a unilateral route, but reach out to other jurisdictions, including the US, in the dialogue to ensure robust financial reports. Therefore, FSR encourages the EU Commission to initiate a dialogue with relevant parties at the global level in order to develop globally sustainable responses to the global issues put forward.

Accordingly, FSR recommends that the International Standards on Auditing (ISAs) are adopted by the EU for statutory audits as soon as possible - to ensure consistency and quality of auditors' work.

Users' needs in focus .expectation gap must be minimized

FSR believes that users' needs must be at the center of the debate. Also, it is important that there be proportionality between the value of new requirements and the cost of introducing new rules.

Auditor's communication should be clear and perceivable. This might be achieved by disseminating an understanding of how to perceive the auditor's reports, and continue updating and adapting the design of the audit report. A clear description of the audit and audit process, which is available for users of the auditor's reports, may also contribute to increased understanding. The aim should be to minimize the expectation gap.

FSR agrees that the auditors' understanding and knowledge can be applied more widely than it is today - for the benefit of clients, users and the public. This could be viable through the auditor assuming new tasks, such as audit, review or other forms of verification, for example relating to information provided in the management's review in the annual report, information on corporate social responsibility (CSR), risk management, etc.

Effective Audit Market

An effective market for the auditor's services is crucial for companies as well as audit firms. FSR is open to debate so-called contingency plans (for the large audit firms) to ensure that no entities are left without the opportunity to have continued audits of their financial statements.

The risk of excessive claims for damages demonstrating great disproportion between the auditor's involvement and the financial liability, may restrict the audit firms' ability to obtain sufficient insurance. FSR believes that developments in the size of claims has led to reinforced focus on the compliance by member states with the Commission's recommendation on "liability cap".

Independence

Independence is a fundamental prerequisite for the auditor's work, and the profession is very conscious of safeguarding the independence to ensure the maintenance of the auditor's professional scepticism. Independence is the auditor's unique characteristic in the market and a vital condition in the role of verifying financial data and other information.

The auditor's independence is today supported by a number of statutory as well as ethical rules. IFAC's Code of Ethics provides comprehensive guidelines on how the auditor's independence can be ensured in a number of specific situations and prescribes rotation and inclusion of an external auditor as safeguards which the auditor may apply if his independence is assessed to be unacceptably threatened.

The implementation of the 8th Directive (Audit Directive) also introduces legal requirements for partner rotation for public interest entities (PIEs), self-review is prohibited and so is auditor's provision of a range of services other than assurance services to the entity being audited, if this provision could raise doubts about the auditor's independence. Furthermore, the 8th

Directive introduced increased public oversight with the task to ensure that auditor's independence is observed in audit firms' policies for quality control and for individual engagements, and through the introduction of requirements that audit committees are also taking a position on auditor independence. The effects of these provisions should be further assessed before considering imposing additional requirements for the mandatory rotation, joint-audit regime or reforming the appointment of auditors. Furthermore the administrative burdens associated with such interventions should be identified as part of any proposed changes.

Small and medium sized enterprises (SMEs)

FSR agrees with the Commission that simplification for small and medium sized enterprises and audit firms should be pursued. Throughout Europe there is a growing demand for alternative assurance standards for SMEs. Therefore it may be sensible to adjust the framework for small businesses. In situations where entities are not subject to statutory audit FSR supports the idea of an alternative assurance standard for SMEs.

FSR's proposal for a simplified standard would be available for the Commission to consider. The standard is based on the international standards and balances the consideration for simpler rules and the need to preserve the quality and credibility of the entity's financial statements.

What should be analyzed in more detail?

The financial crisis seems to form the basis for the Commission's launch of the Green Paper in order to conduct a debate about the profession's role. However, a coherent analysis of the crisis factors would considerably improve the basis for new initiatives and ensure that change is adopted on the basis of a sound and valid analysis only.

Also, FSR would like to re-emphasize that it would be appropriate as part of such analysis to assess the impact of the EU Commission's 8th Directive that has only recently been implemented in a number of EU countries. As mentioned, the 8th Directive introduces a series of regulations aimed at the same issues addressed by the Commission in its Green Paper. Accordingly, it should be noted that there are already rules on auditors' qualifications, professional ethics, independence and objectivity, quality control and public oversight and regulations for PIEs. These provisions help to harmonize and ensure the quality of auditors' work in the EU.

Karsten Kristensen
Copenhagen Business School
Cand.merc.aud-studiet

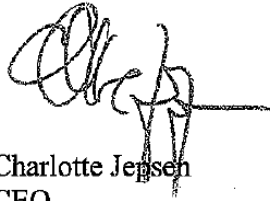
Revisors rolle
Analyse af regnskabsbrugernes holdninger til revisors
rolle og ubegrænsede erstatningsansvar

We look forward to a continuing and constructive debate on the future audit policy.

Yours sincerely,

Kurt Gimsing
President

Charlotte Jepsen
CEO

Høringsvar fra FSR:

Institute of State Authorized Public Accountants • FSR

8, Kronprinsessegade — DK-1306 Copenhagen K

Tel.: 0045 3393 9191 Fax: 0045 3311 0913 [E-mail: fsr@fsr.dk](mailto:fsr@fsr.dk) Internet: www.fsr.dk

**European Commission
DG Internal Market and Services
B-1049 Brussels
Belgium**

8 December 2010

Dear Sir or Madam

RE — European Commission Green Paper on Audit Policy

Below please find FSR's overall views and comments on the Green Paper, followed by specific comments on individual questions in the Green Paper.

Overall comments

FSR welcomes the Green Paper and the debate on the audit profession. FSR finds it positive to have a constructive discussion about how auditors contribute to the functioning of business and are open to suggestions that can increase the value of the auditor's work.

Robust audit to ensure trust, credibility and transparency

In the Green Paper the auditors are assigned to play an important societal role through the provision of audit and submission of reports on corporate financial statements. FSR shares the Commission's view that there still is a need for a robust audit.

It is the view of FSR that the debate and initiatives related to the Green Paper shall contribute to enhancing confidence, credibility and transparency in the market (robust audit) — rather than result in excessive control adding unnecessary administrative burdens on the entities.

The auditor's independence is vital and a comprehensive framework that regulates the auditor's independence already exists.

Holistic approach to the auditor's responsibilities

New initiatives adding to the responsibilities of the auditor should be assessed by means of demands to the societal role and importance of the auditor and the audit report to the society at large. A holistic approach facilitates relevant change based on careful consideration of the following factors:

1. The framework of the reporting, first of all the international standards on accounting and auditing. Furthermore, corporate law, corporate governance rules, financial regulation and the role of the supervisory authorities in the crisis should be outlined.
2. Management reporting, including responsibility for the financial reporting and reporting of risks to the market.
3. A survey of the various stakeholders' (management, investors, authorities, etc.) requirements in relation to the audit and the auditor's work, since different users have very different needs.
4. A survey of the auditor's work and role in times of economic recession, also in relation to major corporate financial collapse.

New initiatives must be considered in a global context promoting the comparability of auditors reports across continents Europe should generally not take a unilateral route, but reach out to other jurisdictions, including the US in the dialogue to ensure robust financial reports. Therefore, FSR encourages the EU Commission to initiate a dialogue with relevant parties at the global level in order to develop globally sustainable responses to the global issues put forward.

Accordingly, FSR recommends that the International Standards on Auditing (ISAs) are adopted by the EU for statutory audits as soon as possible - to ensure consistency and quality of auditors' work.

Users' needs in focus expectation gap must be minimized

FSR believes that users' needs must be at the center of the debate. Also, it is important that there be proportionality between the value of new requirements and the cost of introducing new rules.

FSR shares the opinion that the auditor's communication should be clear and perceivable. This can mainly be achieved by disseminating an understanding of how to perceive the auditor's reports, and continue updating and adapting the design of the audit report. The language of the auditor's report should be readable. Other assurance reports that address non-

financial data should preferably be placed in separate sections. A clear description of the audit and audit process, which is available for users of the auditor's reports, may also contribute to increased understanding. The aim should be to minimize the expectation gap.

FSR agrees that the auditors' understanding and knowledge can be applied more widely than it is today - for the benefit of clients, users and the public. This could be viable through the auditor assuming new tasks, such as audit, review or other forms of verification, for example relating to information provided in the management's review in the annual report, information on corporate social responsibility (CSR), risk management, etc.

Effective Audit Market

An effective market for the auditor's services is crucial for companies as well as audit firms. The Green Paper expresses the concern that it may have negative consequences for clients if one of the 4 big accounting firms in the market gets into trouble. In connection with the collapse of Andersen in 2001, the market forces facilitated a process through which skilled resources from Andersen were flowing into other firms allowing them to quickly expand their client serving capabilities.

FSR is however, open to debate so-called contingency plans (for the large audit firms) to ensure that no entities are left without the opportunity to have continued audits of their financial statements.

The risk of excessive claims for damages demonstrating great disproportion between the auditor's involvement and the financial liability, may restrict the audit firms' ability to obtain sufficient insurance. FSR believes that developments in the size of claims has lead to reinforced focus on the compliance by member states with the Commission's recommendation on "liability cap".

Independence

Independence is a fundamental prerequisite for the auditor's work, and the profession is very conscious of safeguarding the independence to ensure the maintenance of the auditor's professional scepticism. Independence is the auditor's unique characteristic in the market and a vital condition in the role of verifying financial data and other information.

The auditor's independence is today supported by a number of statutory as well as ethical rules. IFAC's Code of Ethics provides comprehensive guidelines on how the auditor's independence can be ensured in a number of specific situations and prescribes rotation and inclusion of an external auditor as safeguards which the auditor may apply if his independence is assessed to be unacceptably threatened. The implementation of the 8th Directive (Audit Directive) also introduces legal requirements for partner rotation for public interest entities (PIEs), self-review is prohibited and so is auditor's provision of a range of services other than assurance services to the entity being audited, if this provision could raise doubts about the auditor's independence. Furthermore, the 8th Directive introduced increased public oversight with the task to ensure that auditor's independence is observed in audit firms' policies for quality control and for individual engagements, and through the introduction of requirements that audit committees are also taking a position on auditor

independence. The effects of these provisions should be further assessed before considering imposing additional requirements for the mandatory rotation, joint-audit regime or reforming the appointment of auditors. Furthermore the administrative burdens associated with such interventions should be identified as part of any proposed changes.

Small and medium sized enterprises (SMEs)

FSR agrees with the Commission that simplification for small and medium sized enterprises and audit firms should be pursued.

Throughout Europe there is a growing demand for alternative assurance standards for SMEs. Therefore it may be sensible to adjust the framework for small businesses. In situations where entities are not subject to statutory audit FSR supports the idea of an alternative assurance standard for SMEs. FSR's proposal for a simplified standard would be available for the Commission to consider. The standard is based on the international standards and balances the consideration for simpler rules and the need to preserve the quality and credibility of the entity's financial statements.

If "only-audit-firms" were required, it would prevent many SMEs from providing professional business economic advice - typically the only accessible source of advice from an external party. It must also be considered of value for society that especially the smaller enterprises obtain financial advice from authorized persons who must observe ethical rules that are subject to public scrutiny and insurance.

What should be analyzed in more detail?

The financial crisis seems to form the basis for the Commission's launch of the Green Paper in order to conduct a debate about the profession's role. However, a coherent analysis of the crisis factors would considerably improve the basis for new initiatives and ensure that change is adopted on the basis of a sound and valid analysis only.

Also, FSR would like to re-emphasize that it would be appropriate as part of such analysis to assess the impact of the EU Commission's 8th Directive that has only recently been implemented in a number of EU countries. As mentioned, the 8th Directive introduces a series of regulations aimed at the same issues addressed by the Commission in its Green Paper. Accordingly, it should be noted that there are already rules on auditors' qualifications, professional ethics, independence and objectivity, quality control and public oversight and regulations for PIEs. These provisions help to harmonize and ensure the quality of auditors' work in the EU.

Comments on the Green Paper's specific questions

1) Do you have general remarks on the approach and Purpose of this Green Paper:

Please see FSR's overall comments above.

(2) Do you believe that there is a need to better set out the societal role of the audit with regard to the veracity of financial statements?

The on-going debate is a good opportunity to create greater transparency of the auditor's services, and in this context minimize any expectation gap in relation to other actors' approach to auditing.

FSR agrees that the auditors' understanding and knowledge can be applied more widely than it is today - to the benefit of clients, users and authorities. On the one hand, it could be considered how it can further contribute to improved communication about content, value and assumptions of auditor's traditional services. On the other hand, the auditor may assume new tasks that are requested to be subject to audit, review or other forms of assurance by the independent auditor, for example in relation to the management's review in the annual report, information on corporate social responsibility (CSR) or internal control and risk management.

It is also important to bear in mind that it is the auditor's role to review management's reports. FSR considers that a sharper focus on managerial responsibility for financial reporting and reporting of risks to the market is an essential prerequisite to make certain that financial statement users and the community get their information needs covered.

(3) Do you believe that the general level of "audit quality" could be further enhanced?

The audit is based on a common methodology which is used internationally. To ensure uniformity, it is recommended that the ISAs are to be implemented throughout the EU as soon as possible.

The audit is balanced between providing financial statement users with a reasonable degree of assurance on financial statement information, and the time and resources required to reach this level. Should the auditor examine every transaction, far more resources and time would be needed — and with no certainty that every significant misstatements would be revealed.

To the extent that there is a shift of focus on the information value of the entity's financial statements that all - even in this case immaterial - formalities are complied with - then auditors' focus is also forced towards checklist-based controls and more formality than substance. It must be ensured that there are not too many unnecessarily detailed requirements to the financial statements. If the true and fair view gets precedence, it will also add value to the auditor's report.

In such cases where the auditors' report on significant areas is wrong and where the auditor does not qualify his/her conclusion in the auditor's report, the existing rules and procedures relating to the auditor's financial and disciplinary responsibility are sufficient.

The auditor must be secured the necessary resources and skills to perform the role as representative of the general public, including continuing high training requirements, ethics, quality/quality control and professional standards.

(4) Do you believe that audits should provide comfort on the financial health of companies? Are audits fit for such purpose?

An assessment of a company's financial health also involves an element of subjectivity. Different stakeholders have different ratings. Therefore, the auditor's job is to ensure that the essential information about the company's financial situation is stated fairly in the financial statements, to ensure valid information for investors and others. Accounting rules must ensure that the information needed by the investors is included in the financial statements.

The survival of the business (going concern) is a prerequisite for presentation of financial statements and the auditor has to assess the assumption made by management as part of the audit procedures. In the UK, management must specifically comment on whether the going concern assumption is met, which is assumed to increase management's focus on this fundamental condition. FSR recommends that the European Commission works on a similar requirement in international accounting standards.

It must be noted that the assessment of going concern will take place at the time when the financial statements are presented. Therefore, the assessment may be justified and reasonable on that date. However, unforeseen events may cause the going concern assumption to burst before the expiry of the year.

In relation to going concern situations, FSR finds that the auditor's report is appropriately regulated so that the auditor, when including an emphasis of matter paragraph about the going concern situation, is able to provide the public with the information that a going concern assessment is a relevant consideration in relation to the business - a kind of warning - and in case of a modification of the going concern situation it is a "red card" as far as the company's survival is concerned.

The Commission notes in the Green Paper that over the years the statutory audit has evolved from a thorough verification of income, expenses, assets and liabilities to a risk based approach. In this context, FSR would like to draw attention to the fact that financial firms in particular are characterized by very high transaction volumes. Systems audit and a risk-based approach in these cases are both appropriate and necessary. That does not mean, however, that the auditor fails to make audit procedures in relation to the existence and measurement of assets or in relation to obligations and other liabilities. Those factors remain - and should be - central to the auditor.

As already mentioned, FSR is open to the suggestion that auditor also assumes new engagements e.g. in relation to the management's review in the annual report or risk management. Such engagements, however, must be solved on the basis of precise rules and frames of reference, so that the auditor assurance reports meet the expectations of customers and the general public. Also, such expansion of assurance services should be accompanied by a balanced approach to the auditors' liability in order not to expand the exposure beyond the auditors' ability to apply effective assurance procedures.

FSR recommends that the Commission initiates a work which identifies the kind of information requested by users as well as the demand for assurance to be provided on such information.

(5) To bridge the expectation gap and in order to clarify the role of audits, should the audit methodology employed, be explained to the user?

FSR agrees that increased information and transparency about the audit and the audit process can help to reduce the expectation gap.

The content and wording of the auditor's report should be reassessed. It may also be considered whether to prepare a special section on auditor's methodology (similar to "generally accepted accounting practice") in the accounting records or on the websites of the companies, audit institutes, and stock exchanges, thus creating more clarity about what an audit involves and comprises as well as the limits for an auditor's report.

If such a section should be company-specific it may be unclear if the auditor is also to balance the wording of the report against the risk of a subsequent claim. A limited liability (liability cap) will generally support the auditors in expressing themselves more clearly.

With the implementation of ISA 706 additional information on specific focus areas may alleviate some of the problems raised.

FSR points out that an enlarged European audit report must be comparable with audit reports in other continents. Additional explanations of audit methodology can create confusion and could imply additional burdens for the entities which could be supposed to prepare several different reports for the various continents. A slight difference in the wording of the auditor's report could also lead to confusion, since the readers may attach importance to the use of the different wording. Europe should therefore not make a solitary approach and introduce an expanded auditor's report describing the auditor's work. But Europe can usefully take the lead in a dialogue to develop a part of the report.

In general, focus should not be taken from the financial statements themselves, thus removing the users' focus from getting acquainted with the company's financial statements. In FSR's opinion, the auditor's report should be confined to the financial statements and should not contain statements or opinions on non-financial information.

The auditor may provide assistance and add greater credibility to non-financial information, but for the sake of clarity it should be contemplated doing so by the use of separate reports outside of the audit report. This applies, for example by providing assurance reports on the companies reporting on CSR information, risks and risk management, internal controls, corporate governance etc.

(6) Should "professional scepticism" be reinforced? How could this be achieved?

The auditor should always perform the work with professional judgement and scepticism. It is already a prerequisite for the auditor's work. It is emphasized during training and in both legislation and ethical rules, in auditing standards, etc. Auditor training in professional judgement and scepticism is also provided as "on the job training" and as part of continuing professional education. It is therefore crucial that the auditor's level of education remains high, and that training is not impaired. This goes for professionalism/ theory, as well as for the experience which auditors build up through his/her practice work.

It should be added that the ISAs are already focusing a lot on "professional scepticism" — for instance ISA 240.

It is, however, important that the relationship based on trust is maintained between auditor and management, audit committee and board and that it is understood and accepted that an audit is not a police investigation. Such investigations have a different aim and a different form as well as another level of cost.

(7) Should the negative perception attached to qualifications in audit reports be reconsidered? If so, how?

It is important to carefully distinguish between modifications (qualifications) and emphasis of matter paragraphs in the auditor's report.

A modification expresses that the auditor disagrees with the financial statements as prepared by management or that the auditor is unable to obtain sufficient audit evidence as a basis for his/her conclusion. Consequently, a modification is and must always be perceived as something negative.

Modifications in the auditor's report should be used only in rare and exceptional cases, so that the modification remains the auditor's ultimate means of drawing attention to a disagreement with management or limitations in the audit.

In situations where auditors may have provided an improper auditor's report, there are currently sufficient possibilities to hold auditor responsible.

FSR is open to a discussion of whether it is possible to a greater extent than today to make use of an emphasis of matters paragraph in the auditor's report. If there are special risks, uncertainties or criticisable conditions, it is crucial that this is communicated clearly to the users of financial statements. FSR is open to a discussion of how this can be done most appropriately - based on user needs.

(8) What additional information should be provided to external stakeholders and how?

It is important to distinguish between what can be further disclosed in the financial statement and what the auditor can provide information about — no matter what, auditors' reporting must

be linked to the financial statements being reported on. The auditor's report on financial statements will not, in FSR's opinion, be the proper place for the auditor to provide information on additional issues in the financial statements. See also the answer to question 5.

The needs for auditors' work may be very different from player to player. FSR recommends that there be an analysis of the various stakeholders' real needs in relation to the auditor's work.

(9) Is there adequate and regular dialogue between the external auditors, internal auditors and the Audit Committee? If not, how can this communication be improved?

Only a very small proportion of companies in Europe have internal audit. Internal auditors typically exist in the financial sector. The provisions relating to Audit Committee/Audit Committees have recently been implemented, and experience is limited. However, FSR's estimates that audit committees could ultimately be a good tool to ensure dialogue and keep the Board's focus on the audit.

It is also FSR's estimate that ISA 610 allows for a well-regulated and efficient cooperation between the internal audit and external auditors.

It should be noted that in Denmark we use a special means of communication: a long-form audit report, which is comparable to the German audit report. In the long-form audit report the auditor communicates to the board of directors and audit committee information on both external and any internal auditor's work, including information on specific risk areas and other financial analyses. There are also rules on auditor communications to those charged with governance in ISA 260.

It is, however, important to stay focused on what the purpose of the auditor's reporting should be. For example, the auditor's report to management has a special purpose which is different from reporting to public authorities, i.e. If public authorities are seeking reports or reporting from the auditor, it should be in a form that suits the applicant's needs.

(10) Do you think that auditors should play a role in ensuring the reliability of the information companies are reporting in the field of CSR?

It is natural that the auditor is able to assist in this field - as the company's auditor already possesses considerable knowledge of the business and its systems, etc. Such assurance standards are being worked on in the IAASB. It should be emphasized, as noted in question 5, that a possible CSR assurance report should be contemplated not being part of the auditor's report. Assurance reports about CSR may be given in a separate section of the company's annual reporting.

FSR has already worked for a long time with CSR reporting and would welcome the opportunity to provide assurance based on demand for more credibility on CSR reporting. There is undoubtedly a great need to ensure credible reporting to the public on CSR. The auditor would be a well placed person to provide such assurance on CSR-reporting. International standards for auditors' reports already exist, and CSR typically has cross-border implications, as for instance territorial boundaries are not respected as far as

the discharge of environmentally harmful substances is concerned. It must be stressed that it is essential in order to provide an assurance report that it is clear what must be declared and how the data is quantified. There must therefore be a defined conceptual framework for the preparation of the CSR report (CSR accounting practices).

In Denmark there is a strong focus on CSR and government encourages focus on the area. On a voluntary basis, rules have been provided for corporate CSR reporting to be found in the management's review and a recent report from the Danish Commerce and Companies Agency and the FSR shows that companies have welcomed the invitation to work diligently with community responsibility. FSR proposes that the EU involves the Danish experience into the consideration.

(11) Should there be more regular communication by the auditor to stakeholders? Also, should the time gap between the year end and the date of the audit opinion be reduced?

In several European countries, accounting information is often several months old when stakeholders get auditor's report on the financial statements. This is primarily due to the preparation of financial statement and not the performance of the audit. In connection with the preparation of the financial statements, information from subsidiaries must be incorporated, intra-group transactions must be eliminated etc. which is why there is a natural production period. If accounting must have the same termination date and a very short time-limit, it might cause a shortage of auditors in this limited period.

There are already tighter deadlines for listed companies and financial institutions. Most countries have relatively long periods of accounting submission compared to Denmark, where deadlines are respectively 4 and 5 months after year-end. Here we would like to propose a harmonization.

If more frequent communication from the auditor to stakeholders is wanted, one must realize that it may be associated with additional costs for businesses. And before taking such steps it should be assessed whether it will result in the desired value.

(12) What other measures could be envisaged to enhance the value of audits?

The value of auditing depends on the clarity of reporting standards and auditing standards, as it must be absolutely clear what guidelines apply to corporate reporting, and also what criteria the auditor should use to evaluate whether the reporting follows the guidelines. Therefore, both types of standards should be correlated.

We refer to the general remarks and the answers to questions 3, 4, 5 and 9.

(13) What are your views on the introduction of ISAs in the EU?

FSR generally supports that the European business and the audit profession use the international standards on auditing and accounting from IFAC (International Federation of Accountants) respectively IASB (International Accounting Standards Board). It will thus be unnecessary and inadequate to develop specific European standards, which might be an alternative to the introduction of ISAs in the EU. It would mean that European

companies that want their audited financial statements accepted outside the EU would suffer extra costs. It is an advantage for the users that auditor's services have the same high quality, whether it is an auditor in the EU or in Japan who performed the work. The International Federation of

Accountants IFAC's members are required to apply the ISAs as the basis for their work and reporting. It provides the users with an assurance that the auditor's report is based on uniform actions when they use a professional accountant who is a member of an IFAC member association.

By introducing the ISAs as a requirement for statutory audit in the EU, all the professional accountants who are approved to provide assurance reports in Europe would be "met with" the claim.

In FSR's opinion, "an endorsement procedure", as known from the IFRS area, is not a solution for this. On the other hand it might be recommended that the EU is sufficiently involved in the process of drafting the standards.

The Institute and the audit organizations have previously conformed to criticism from the EU regarding standards, and have therefore launched a Clarity process as you already know.

(14) Should ISAs be made legally binding throughout the EU? If so, should a similar endorsement approach be chosen to the one existing for the endorsement of International Financial Reporting Standards (IFRS)? Alternatively, and given the current widespread use of ISAs in the EU, should the use of ISAs be further encouraged through non-binding legal instruments (Recommendation, Code of Conduct)?

The ISAs should be legally binding for the statutory audit throughout the EU (see also the answer to question 3). A recommendation for application of the standards is not legally binding and provides a risk that there will be an uneven application of them in Europe which is furthermore inappropriate if the financial statements are to be used across borders.

Also, please see to the answer to question 13.

(15) Should ISAs be further adapted to meet the needs of SMEs and SMPS?

In principle, FSR finds that the ISAs can be used for audits of smaller companies' financial statements, and some guidance has been established in this relation. However, the Institute thinks that such guidance could be better and clearer.

If - on the other hand - it is estimated that the cost of audits of very small companies' financial statements is too high relative to the perceived benefits, the Institute would like to point out that alternatives to an audit could be explored in the form of actions and reporting tailored to small business relationship and user needs.

In Denmark, the Institute has assessed that a special standard of review of financial statements for SMEs could be developed so the financial statements for these entities

could be provided a report from the auditor for the benefit of users of SMEs financial statements, without necessarily performing an audit.

FSR has drafted a proposal for such a standard for an extended review, based on the IFAC review standard and thus a recognized conceptual framework. It must be stressed that the Danish declaration is not a "limited audit" as it is named in the Green Paper.

By requiring such a specific standard used for SMEs, an extended review of financial statements for SMEs and a report about the outcome from the auditor is guaranteed. Furthermore, such a standard includes better regulation and administrative relief for small businesses.

(16) Is there a conflict in the auditor-being appointed and remunerated by the client I audited entity? What alternative arrangement would you recommend in this context?

The auditor is elected at the general meeting of shareholders - in the larger listed companies after being nominated for election by the Audit Committee and the entire board of directors. The board and/or the Audit Committee are typically deciding on the auditor's fee, and the board has a natural interest in the auditor to perform a thorough job.

FSR therefore does not find that there is a real conflict. There are several requirements for auditor's independence both in legislation and in the ethical rules from IFAC and in the standards on auditing to ensure auditor independence. However, it could be recommended that the EC implements the IFAC Code of Ethics in EU legislation to ensure that all auditors in the EU keep the same rules.

The public quality control supports that the auditor is not forced to perform an audit which does not meet the applicable standards on auditing, as the fee to be disclosed in corporate financial statements, is considered in that context.

(17) Would the appointment by a third party be justified in certain cases?

It is essential that it is up to the shareholders' to choose who should audit the company. It must be ensured that the choice is real. Here, the audit committees and the board play a central role, which became clearly evident with the introduction of the provisions in the 8th Directive. If the auditor is appointed by the authorities, there is a risk that the auditor becomes part of public oversight.

In exceptional cases, the authorities in Denmark can require the company to choose a new auditor. Thus in Denmark the provisions of the Financial Institutions Act, gives the Danish Financial Supervisory Authority (FSA) the opportunity in specific cases to appoint an additional auditor and in exceptional cases to dismiss an auditor and appoint another, until a new election can be made by the general assembly. Such cases should be absolute exceptions, since the customer's freedom of choice as a starting point should not be restricted.

(18) Should the continuous engagement of audit firms be limited in time? If so, what

should be the maximum length of an audit firm commitment?

There may be advantages as well as disadvantages as far as a firm rotation is concerned. However, FSR holds the view that mandatory rotation breaks the continuity and would be costly and time consuming for both the auditor and the client. Requirement for frequent replacements of the auditor will be perceived as an administrative burden for entities, and may at the same time have a negative effect on the quality of auditor's work. Studies from Bocconi University, Italy, substantiate these concerns. Forced firm rotation would also not necessarily increase the presence of independent audit in the market.

The starting point for discussing firm rotation is a desire for increased independence. As mentioned initially auditor's independence is regulated by a number of statutory and ethical rules and auditing standards. Therefore, FSR is in favour of the existing and more specific independence rules which oblige the auditor to take appropriate safeguards if independence is specifically assessed to be threatened, rather than rules of coercion that does not presuppose that there actually has been assessed and exists an independence threat. In addition, it supports the client's choice if the companies put their audit in public contract on a regular basis.

The ethical guidelines issued by IFAC include requirements for partner rotation, and in the implementation of the 8th Directive in 2008 additional requirements for partner rotation have also been introduced. In FSR's opinion, these provisions will have to be evaluated closely before it is considered to impose additional rotation requirements.

At the introduction of the 8th Directive and in the international ethical guidelines there are also a number of other provisions to ensure auditor independence, which reduces the need for further action.

Many companies regularly review various audit firms' competence and efficiency and in some cases the same firm continue, but in other cases the general assembly is recommended to elect a new auditing firm. As corporate relationships are different and change over time, it should be left to the companies' audit committees, boards and shareholders when it is appropriate to choose a new auditing firm.

(19) Should the provision of non-audit services by audit firms be prohibited? Should any such prohibition be applied to all firms and their clients or should this be the case for certain types of institutions, such as systemic financial institutions?

The debate on forbidding audit firms to offer services other than auditing is based on a focus on ensuring independence.

FSR cannot support a ban on audit firms to provide non-audit services. There is already a comprehensive legal framework that ensures independence. However, the rules vary from country to country. To ensure greater harmonization in this field, FSR finds it advantageous to implement IESBA Code of Ethics throughout the EU.

Seen from a societal point of view, it must also be considered to have great value that companies e.g. receives tax or other advice from authorized persons who are bound to

comply with ethical rules subject to public supervision and in addition hereto are insured. Auditors have a deep knowledge of business accounting and risk issues, and they have a

fundamental understanding of customer transactions and the rules they operate under. Against this background and by virtue of the education an auditor has a special competence, which it seems inappropriate to prevent the companies from applying. There are clear benefits to customers - and society — in that the auditor can assist with advice within the framework set by the 8th Directive.

It is also essential for the maintenance of audit firms' skills and abilities to assess business relationships that auditors perform other tasks than audit alone.

In relation to the auditor's independence, there is already regulation in both the ethical rules and legislation, arising out of the 8th Directive. The Danish auditors act prohibits self-review and that auditors provide services that are not assurance services to the company where they perform audit if the provision could raise doubts about the auditor's independence. In the Danish auditors act and in the Danish notice on independence there is a specific prohibition against the auditor being involved in accounting or similar records in public interest entities.

Furthermore, after the implementation of 8th Directive it is required that public interest entities establish audit committees, whose task it is also to assess the auditor's independence and ensure that auditors do not perform work which is contrary to the requirements for maintaining the auditor's independence.

The introduction of the 8th Directive also implemented substantially increased public oversight to make certain, among other things, that audit firms have procedures to ensure compliance with independence rules, and oversight of these guidelines being applied in the individual audit engagements.

In compliance with existing independence rules, FSR does not find that there is a need for further restrictions in relation to the auditor's services, just as FSR does not see any evidence that the current independence rules are not successful.

(20) Should the maximum level of fees an audit firm can receive from a single client be regulated?

The Danish auditors act already contains provisions to the effect that an audit firm cannot have more than 20 pct. of its revenue from the same audit client. The provision must be viewed over five consecutive financial years. There has been a cap on auditors' fees for many years in Denmark, and it seems to FSR to be a convenient manageable provision. The IFAC Code of Ethics also contains rules on audit fee from a single company and it is FSR's opinion that there is no immediate need for further regulation. In comparison to the discussion on independence, please see the answer to question 19.

(21) Should new rules be introduced regarding the transparency of the financial statements of audit firms?

Transparency is essential. There are already very extensive rules on transparency reporting for audit firms, and the quality control looks at audit firms' fees, etc.

It appears from the transparency reports, which were introduced by the implementation of the 8th Directive, that the structure of audit firms is different and that some firms are organized in national split-ups, while others are not. The introduction of requirements for additional disclosures must therefore be adapted to fit the structure which the individual audit firms has or can have.

FSR is open to new opportunities to increase transparency on ownership and governance matters in the audit firms, including procedures for quality control and the like, just as audit firms shall be audited and should be available to the general public.

(22) What further measures could be envisaged in the governance of audit firms to enhance the independence of auditors?

It is only a few years ago that regulation on enhanced transparency and independence was introduced in Denmark, including independence regulation and guidance. FSR does not immediately see any need for additional rules for Danish auditors at this time. Please refer to the answers to questions 6, 7, 9, 16 and 19).

(23) Should alternative structures be explored to allow audit firms to raise capital from external sources?

When there is capital from external sources (professional investors), it is always associated with a claim for return. This might lead to a risk that the auditor may be pressured by such investors and in worst case lead to a risk that the auditor's independence is threatened. When ownership is made up of auditors, the owners are automatically subject to extensive rules on independence, ethics and more.

Capital from external sources, intended to ensure sufficient resources to meet possible claims will be expensive - if it can be obtained at all — and it is not a solution to the risk and the consequences that a huge claim against an audit firm can bring to the market.

FSR finds that this risk can only be solved by a cap on the current unlimited liability, which the audit profession still has in many countries - despite the EU Commission's recommendation from 2008 to Member States to introduce a "liability cap".

FSR must encourage continuation of the work on a model of a "liability cap". Studies show that it will not reduce audit quality. First, there is still a risk of claim for damages, even if a ceiling is put on them, and secondly, bad publicity in case of claim for damages in itself will harm the auditor's reputation and also the auditor's future work. A system of "liability cap" does not imply that the auditor may be relieved of his/her professional responsibilities, and a breach thereof must of course be punished. But a "liability cap" may help to increase capacity and client choice in the market.

(24) Do you support the suggestion regarding Group Auditors? Do you have any further ideas on the matter?

According to the standards on auditing it is the group auditor who is responsible for the audit of the consolidated financial statements, and based on a professional evaluation, he/she must obtain sufficient audit evidence that the other auditor's work is sufficient. The cooperation is regulated under ISA 600. As far as we know there is no real problem in the EU, but it is

recommended that efforts are made to ensure the use of ISAs in all countries.

FSR is also aware that in some countries there are challenges in ensuring adequate access to obtain documentation from subsidiary auditors as a result of legal and liability matters. The Institute urges the EU Commission to work to ensure that such obstacles and challenges are reduced.

(25) Which measures should be envisaged to improve further the integration and cooperation on audit firm supervised the EU level?

It's FSR's view that an independent oversight and quality control generally strengthens audit credibility and quality. FSR is also in favour of increased dialogue and cooperation between authorities and supervision across EU borders. The purpose could include the harmonization of approaches to monitoring and surveillance in EU countries' national surveillance. There is already a comprehensive network for experience exchange between the national surveillance.

There should be substantial focus on the balance between the effect versus new administrative burdens of any new controls or an outright creation of a pan-European oversight. A cross-border oversight and quality control should not impose additional burdens, but it requires a strong coordination between the cooperating surveillance authorities and the harmonization of the methodology of overseeing. There is a risk that a truly European supervision would lead

to increased administrative burdens that are not commensurate with the foreseeable advantage. It should be noted that a large number of audit firms in the EU does not work across national borders, and there is no immediate need for an international oversight of these companies.

Any new initiatives in connection with oversight and quality control, either at EU level or in the form of a more EU-coordinated, joint approach to supervision and monitoring should focus on the audit of global corporations in particular.

(26) How could increased consultation and communication between the auditor and the regulator be achieved?

There is generally a direct and good communication between the Danish auditors and their institutes and authorities, but it could be desired, that corporate managers and accountants were approached promptly by the authorities when there was particular cause for concern.

It could be considered to adopt uniform rules for these areas in Europe. Also, it would be appropriate to start with a common dialogue on what the supervisory authorities expect from the auditor.

Further improvement of the dialogue between authorities, corporate managers and auditors could be supported by the fact that employees with the authority have the necessary training. It should be contemplated to require that authorities' staff - in line with the auditors - should be retrained.

(27) Could the current configuration of the audit market present a systemic risk?

There are still many players in the market, and in Denmark there is hardly a company that is so important that it is "a systemic risk". In some countries there may possibly be a risk. This risk will increase if they are not allowed to provide other work than auditing for audit clients. See also the answer to question 30.

(28) Do you believe that mandatory formation of an audit firm consortium with the inclusion of at least one smaller, non systemic audit firm could act as a catalyst for dynamising the audit market and allowing small and medium-sized firms to participate more substantially in-the segment of larger audits?

FSR acknowledges the need to discuss the implications in the event that one of the Big 4 "collapses". The solution with an audit firm consortium with a large and a smaller firm is unlikely to solve this issue. The EU Commission should instead consider whether imposing a restriction on auditor liability (liability cap) can reduce the risk of a sudden collapse of audit firms. FSR estimates that such a solution would reduce the risk of such collapses, and promote a more dynamic market.

FSR is not convinced that mandatory joint audits will serve to act as a catalyst for dynamising the audit market. Until 2005, Denmark had a demand for joint audits of listed companies, which was a requirement from 1935, where the then relatively small audit firms were not considered to have sufficient capacity to perform audits of the then relatively large groups. The claim was, however, considered less and less relevant after the audit firms grew larger, and was thus eliminated because the requirement was considered irrelevant and an unnecessary burden for the Danish companies.

In Denmark, 10 pct. of the shareholders can choose a second auditor if they consider it necessary.

(29) From the view point of enhancing the structure of audit markets, do you agree to mandatory rotation and tendering after a fixed period? What should be the length of such a period?

It is FSR's opinion that mandatory rotation will not strengthen the supply or structure of the auditor market. Also see the answer to question 18.

(30) How should the "Big Four bias" be addressed?

The picture of concentration shown in the Green Paper does not fit on the Danish market and is quite generally not considered too problematic.

The development that has taken place in the audit profession over the past 50 years has happened in all industries. Customers demand efficiency and competence. The rules are becoming more and more complicated. Businesses operate with cross-border activities and that results in a pressure for larger and transnational audit firms. The development has been market-driven.

However, in some situations we experience advisers such as banks and lawyers who determine that an agreement is contingent on that a Big 4 firm audits the client. The Institute does not find that such conditions are in accordance with the wish of a self-regulating market.

In general, it is not advisable to work against market forces in the audit market with rigid regulation. The auditor must be able to match the client — and if the client is cross-border and listed, the auditor must also work cross-border and be able to match the terms of competence.

(31) Do you agree that the contingency plans including living wills, could be key in addressing systemic risks and the risks of firm failure

Naturally, FSR is willing to discuss the so-called contingency plans with the purpose of ensuring that no entity is left without an auditor. It should, however, be noted that in relation to the "Andersen case" the market moved quickly and the Andersen offices were swiftly integrated into other auditor firms — and not only into one of the Big 4. Therefore, there is no obvious need to establish proper contingency plans, but FSR is ready to discuss this subject. However, we would find it more relevant to discuss how the risk of a collapse of an audit firm could be reduced by the introduction of a "liability cap".

(32) Is the broader rationale for consolidation of large audit firms over the past two decades (i.e. global offer, synergies) still valid? In which circumstances could a reversal be envisaged?

Basically, the market ought to be driven by costumers and the free demand. The increased professional requirements, the quality control systems, the documentation, etc. have most likely contributed to a market-related need to consolidate and improve efficiency. It can be discussed whether there is any reason to reverse such a consolidation tendency which is a result of the market forces. It should also be contemplated whether to take into account that the cross-border entities benefit from being audited by one particular audit firm auditing them world-wide.

(33) What in your view is the best manner to enhance cross border mobility of audit professionals?

Several matters are relevant in relation to supporting an enhanced cross-border mobility of auditors. This includes that the auditors are met with uniform rules and requirements

including the same high-level education all over the EU, recognition of practical training performed in other EU countries (before the final exam), use of the same auditing standards, approval of the individual authorizations of auditors, as well as the possibility of achieving supplementary training hours abroad in a country where the auditor is practising and not according to the rules of his "home country".

This issue has been considered in relation to ISA 250, but local legislation seems to make it difficult. The rules and practice in connection with the preparation of annual financial statements, tax returns, corporation law, financing matters, etc. are obviously rather different from one country to another. Increased harmonization in these areas will undoubtedly improve cross-border mobility.

As already mentioned, there are significant variations in educating auditors from one EU country to another. Even in Denmark there are significant differences in education between "registered" and "state authorized" auditors. With the massive demand for professional skepticism, high quality and robust audit, a "European passport" for audit will obviously require a boost in auditor training in many places.

(34) Do you agree with "maximum harmonisation" combined with a single European passport for auditors. Do you think this should also apply for smaller firms?

There is still considerable variation between individual Member States with regard to auditor training and national rules on business. Against this background FSR doubts as to whether there is support and interest in a set of common rules in all countries at present. Importation of a "European audit passport" will require the harmonization of legislation, as listed under question 33.

In FSR's opinion, the rules, which have recently been introduced by the implementation of the 8th Directive and the implementation of the service directive, have sufficient and appropriate procedures for the mutual recognition of qualifications across the EU borders, and support the ability to exercise the audit and other assurance services across the EU countries' borders properly.

(35) Would you favour a lower level of service than an audit, as so called "limited audit" or "statutory review" for the financial statements of SMEs instead of a statutory audit? Should such a service be conditional depending whether suitable qualified (internal or external) accountant prepare the accounts?

It would be appropriate to work for a customized service for the SME segment, see the answer to question 15. That is a special standard for review of accounts for SME's, so these will have a positive declaration from the auditor for the benefit of the users of SME financial

statements, without necessarily requiring a revision.

FSR has established a standard for an extended review, based on the IFAC review standard, and thus in a recognized "framework". It should be emphasized that this is not a separate auditor performance and not a "limited audit", as mentioned in the Green Paper.

By requiring such a specific standard used by SMEs, a review of the accounts of SMEs and a statement about the outcome of that review by auditors is ensured.

In Denmark there are no "qualified accountants" and there seems to be no need for such a system, when the auditor in the tailored SME service gives his approval to the accounts.

(36) Should there be a "safe harbour" regarding any potential future prohibition of non-audit services when servicing SME clients?

It is relevant to consider rules that are tailored depending on whether they are intended for SMEs or large companies. The distinction already exists in Denmark today. Thus there are bans which apply in large companies (especially listed companies), but not to small companies where safeguards can be applied to address threats to the independence. Under certain conditions, accounting assistance can be given to a minor (not listed) company, which is also cost effective for smaller companies.

(37) Should a "limited audit" or "statutory review" be accompanied by less burdensome internal quality control rules and oversight by supervisors? Could you suggest examples of how this could be done in practice?

It would be natural to consider modifying the requirements for internal quality control and quality control, so this is more consistent with a customized SME performance (extended review, i.e. not a "limited revision"). It can be done through the incorporation of deliberations in ISQC1.

(38) What measures could in your view enhance the quality of the oversight of global audit players through international co-operation?

Please see the answer to question 25.

12.3.5 Grundnotat og høringsvar– Folketinget

Europaudvalget 2010
KOM (2010) 0561 Bilag 4
Offentligt

OPDATERET GRUNDNOTAT TILFOLKETINGETS EUROPAUDVALG

Kommissionens grøn bog om ”Revisionspolitik: Læren af krisen” -KOM(2010) 561 af 13. oktober 2010

Resumé

Kommissionen ønsker på baggrund af grønbogen om ”Revisionspolitik:Læren af krisen” at indlede drøftelser om revisorerens rolle, revisionsvirksomheders ledelse og uafhængighed, tilsynet med revisorerne, sammensætningen af revisionsmarkedet, etableringen af et indre marked for revisionsvirksomhed, forenkling af reglerne for små og mellemstore virksomheder og revisionsvirksomheder samt det internationale samarbejde om tilsynet med virksomhedsomspændende revisionsnetværk. På baggrund heraf har Kommissionen formuleret 38 spørgsmål vedrørende den fremtidige revisionspolitik. Interesserede parter kan tilkendegive deres holdning til disse spørgsmål over for Kommissionen inden den 8. december 2010.

1. Baggrund og indhold

Grønbogen om ”Revisionspolitik: Læren af krisen” lanceres som led i Kommissionens helhedsstrategi, der omfatter andre initiativer inden for rammerne af finansiel og økonomisk stabilitet. Grønbogen bygger på resultater af tidligere undersøgelser og høringer gennemført af Kommissionen i forbindelse med disse spørgsmål. Spørgsmålet om, hvordan revisionsfunktionen kan styrkes for at skabe øget finansiel stabilitet efter finanskrisen, har ikke fået den samme opmærksomhed som spørgsmålet om, hvilke foranstaltninger der skal tages for, at bl.a. banker, hedgefonde og tilsynsmyndigheder kan være med til at stabilisere finanssystemet. Revision bør i høj grad bidrage til finansiel og økonomisk stabilitet, da revision øger tilliden til rigtigheden af samtlige virksomheders økonomiske situation. Grundig revision er derfor nøglen til at genoprette tilliden. Kommissionen finder det nødvendigt at skabe en omfattende debat om, hvad der skal gøres for at sikre, at både revision af regnskaber og revisionspåtegninger er ”egnede til formålet”.

Kommissionen afholder den 10. februar 2011 en konference på højt plan, hvor grønbogen og de vigtigste resultater af høringen drøftes for at finde frem til eventuelle løsninger. Kommissionen har overordnet fokus på følgende fire emner: I. Revisors rolle, herunder revisors uafhængighed og kommunikation II. Markedsstrukturen for revisionsvirksomheder, herunder et europæisk marked III. Tilsyn, herunder samarbejde på europæisk og internationalt niveau IV. Revision af SMV`ere

I. Revisors rolle

Revisors rolle Kommissionen giver udtryk for, at nuværende revisionspraksis fokuserer mere på, at regnskaberne opstilles i overensstemmelse med gældende regler for regnskabsaflæggelse, snarere end at sikre at regnskaberne giver et retvisende billede. Bankkrisen har imidlertid vist, at revisors erklæringer bør følge princippet om indhold frem for formalia. Kommissionen finder det derfor vigtigt at definere, hvilken type oplysninger revisorer skal formidle til de berørte parter i revisionserklæringer. I den forbindelse ønsker Kommissionen en drøftelse af, hvorledes revisorskommunikation kan styrkes både med hensyn til den reviderede virksomhed og i forhold til eksterne parter. Herunder ønsker Kommissionen drøftelser af, om revisionsmetoden bør forklares bedre for brugerne for afhjælpe forventningsforskelle. Et af de største problemer i revisionsbranchen er det negative syn på revisionspåtegninger med forbehold. Kommissionen ønsker i den forbindelse overvejelser af, hvorvidt det negative syn på forbehold i revisionspåtegninger bør tages op til fornyet overvejelse. Derudover påpeger Kommissionen, at de internationale revisionsstandarder (ISA) har været genstand for en gennemgribende revision og præcisering. I forlængelse af høringen af ISA konstaterede Kommissionen, at de berørte EU-parter gik ind for en vedtagelse af de internationale revisionsstandarder på EU-niveau. Kommissionen lægger op til en drøftelse af, hvorvidt de internationale revisionsstandarder bør gøres retligt bindende i hele EU. Desuden lægges der op til drøftelser af, om de internationale revisionsstandarder bør tilpasses yderligere for at opfylde SMV'ernes og de små og mellemstore revisionsvirksomheders behov. Revisionsfirmaernes styring og uafhængighed Kommissionen ønsker at styrke revisorerens uafhængighed og tage fat på de interessekonflikter, der opstår ved at revisorerne udnævnes og aflønnes af den reviderede virksomhed, eller som følge af den begrænsede rotation af revisionsfirmaer samt, i forbindelse med at den valgte revisor leverer andre tjenester end revision.² For at styrke revisors uafhængighed ønsker Kommissionen at skabe debat om, hvilke forholdsregler der bør tages i forbindelse med den konflikt, der opstår, når revisorer udpeges og aflønnes af den reviderede virksomhed. I den forbindelse ønsker Kommissionen stillingtagen til, om en udnævnelse foretaget af tredjepart vil kunne begrundes i visse tilfælde. Kommissionen mener endvidere, at det forekommer uforeneligt med de ønskede standarder for uafhængighed, når en virksomhed udnævner dens samme revisionsvirksomhed i en årrække. Kommissionen lægger op til overvejelser af, om der bør indføres obligatoriske rotationsordninger for revisionsvirksomheder og ikke kun for revisionspartnere. Kommissionen vil desuden undersøge muligheden for at skærpe forbuddet mod, at revisionsvirksomheder leverer tjenester uden for revisionsområdet. Der ønskes derfor en drøftelse af, hvorvidt der bør være forbud mod levering af tjenester uden for revisionsområdet, og om forbuddet skal være begrænset til udvalgte institutionstyper. Herudover er det Kommissionens opfattelse, at revisionsvirksomheder bør styrke deres virksomhedsledelse og organisatoriske krav for yderligere at mindske interessekonflikter og øge deres uafhængighed. Kommissionen lægger op til drøftelser af, hvilke yderligere foranstaltninger der kan træffes med henblik på at øge revisorerens uafhængighed, når det gælder styringen af revisionsvirksomheder. Når det gælder verdensomspændende revisionsnetværk, mener Kommissionen at gennemsigtigheden bør omfatte hele netværket. I den forbindelse ønsker Kommissionen overvejelser om, hvorvidt der bør indføres nye regler vedrørende gennemsigtigheden af revisionsvirksomhedernes regnskaber. Det er uklart, om revisionsvirksomhederne er i stand til at tiltrække tilstrækkelige ressourcer til at opfylde eventuelle erstatningskrav. På denne baggrund mener Kommissionen, at det kunne være ønskeligt at skabe alternative strukturer, så revisionsvirksomhederne får mulighed for at skaffe kapital fra eksterne kilder. Hvad angår koncernrevision, mener

Kommissionen, at koncernrevisorer bør have adgang til beretninger og anden dokumentation fra samtlige revisorer, der gennemgår koncernens underenheder. Koncernrevisorer bør deltage i og have et klart overblik over den samlede revisionsproces for at kunne støtte og forsvare revisionspåtegningen for koncernen. Kommissionen ønsker tilkendegivelser af, om denne holdning kan støttes.

II. Markedsstrukturen

Koncentration og markedsstruktur Markedet for revision af noterede selskaber domineres hovedsageligt af fire verdensomspændende revisionsvirksomheder¹. Hvis en af disse fire revisionsvirksomheder lukker vil det potentielt kunne forstyrre hele markedet.

I den forbindelse ønsker Kommissionen overvejelser af, hvorledes denneskævhed i markedskoncentrationen for revisionsvirksomheder kan tackles. For at styrke revisionsmarkedet påpeger Kommissionen, at etsamspil/samarbejde mellem store og små revisionsvirksomheder kan øge væksten i små og mellemstore revisionsvirksomheder. Med henblik på dette ønsker Kommissionen stillingstagen til, om oprettelsen af revisionskonsortier med inddragelse af mindst én lille eller mellemstor revisionsvirksomhed kan fungere som en katalysator for at gøre revisionsmarkedet mere dynamisk. Kommissionen mener endvidere, at obligatoriske rotationsordninger kan øge revisorerens uafhængighed og kan fungere som en katalysator, når det gælder om at tilføre revisionsmarkedet større dynamik og kapacitet. Kommissionen ønsker drøftelser af obligatoriske rotationsordninger og udbud efter en fastsat periode med henblik på forbedring af revisionsmarkedernes struktur. I tilfælde af lukning af en af de fire store revisionsvirksomheder mener Kommissionen, at tilvejebringelse af beredskabsplaner vil gøre det muligt at finde hurtigere løsninger, undgå afbrydelser i leveringen af revisionstjenester og forebygge yderligere risikoakkumulering på markedet. Kommissionen ønsker stillingstagen til, om beredskabsplaner kan være nøglen til at håndtere problemerne med systemiske risici og risikoen for virksomhedskonkurs. Oprettelse af europæisk marked Utilstrækkelig harmonisering af reglerne vedrørende revision skaber barrierer for revisionsvirksomhedernes grænseoverskridende virksomhed, navnlig for små og mellemstore revisionsvirksomheder. Den manglende koordinering af offentligt tilsyn på europæisk og international plan kan tillige forhindre udviklingen af mindre netværk af revisionsvirksomheder. Kommissionen lægger op til drøftelser af, hvordan den grænseoverskridende mobilitet bedst kan øges for revisorer. På nuværende tidspunkt skal revisorerne bestå en egnethedsprøve i hver medlemsstat for at kunne levere tjenesteydelser. Kommissionen ønsker stillingstagen til oprettelsen af et europæisk enhedsmarked for levering af revisionsydelser, som er baseret på en ”maksimal” harmonisering af reglerne samt et ”europæisk pas for revisorer”.

III. Tilsyn og samarbejde

Tilsyn På nuværende tidspunkt føres der kun tilsyn med den nationale del af et revisionsnetværk. Der føres derimod ikke tilsyn med grænseoverskridende forvaltningsenheder, der afdækker revisionsnetværkenes aktiviteter i forskellige medlemsstater. Det er Kommissionens holdning, at tilsynet med revisionsfirmaer i Europa skal gennemføres på et mere integreret grundlag, og at der skal være et tættere samarbejde mellem de nationale revisortilsynssystemer. Kommissionen finder, at en omdannelse af EGAOB til et såkaldt ”Lamfalussy niveau 3-udvalg” er en mulig løsning.⁴ Kommissionen ønsker drøftelser af, hvilke skridt der skal tages for yderligere at fremme integrationen og samarbejdet vedrørende tilsynet med revisionsvirksomheder på EU-plan. Derudover ønskes drøftet, hvorledes der kan sikres øget samråd og kommunikation mellem

revisorer for storebørsnoterede selskaber og tilsynsmyndighederne. Internationalt samarbejde Endelig påpeger Kommissionen, at medlemsstaternes myndigheder kan indgå bilaterale aftaler om udveksling af revisionspapirer med deres modparter itredjelende, hvor tilsynssystemerne er erklæret for "tilstrækkelige". Næste skridt består i gensidig tillid mellem medlemsstaterne og detredjelende, der har tilsvarende bestemmelser om kontrol af revisionsvirksomheder. Ved hjælp af gensidig tillid kan tilsynet med verdensomspændende revisionsvirksomheder gøres mere effektivt. Kommissionen ønsker i den forbindelse stillingtagen til, hvilke forholdsregler der kan forbedre kvaliteten af tilsynet med de globalere revisionsaktører gennem internationalt samarbejde.

IV. Revision af SMV'ere

Forenkling: Små og mellemstore virksomheder og revisionsfirmaer Små og mellemstore revisionsvirksomheder føler, at de opererer i et stadig mere reguleret miljø, som ikke nødvendigvis er tilpasset deres virksomheder eller deres SMV-klienters umiddelbare behov. I forbindelse med små og mellemstore virksomheder ønsker Kommissionen drøftelser af, om der bør indføres begrænset revision af SMV'ernes regnskaber. Ligeledes om en begrænset revision skal være ledsaget af proportionelle regler for kvalitetskontrol og revisionstilsyn for små og mellemstore revisionsvirksomheder. Kommissionen bemærker, at metoden hvorefter der kan foretages begrænset revision af mindre virksomheder allerede anvendes i enkelte lande, samt er under overvejelse i Danmark.

2. Europa-Parlamentets holdning

Da der er tale om en grøn bog, er det op til Europa-Parlamentet at beslutte, om det ønsker at afgive en udtalelse. Europa-Parlamentets holdning foreligger endnu ikke.

3. Nærhedsprincippet

Grøn bogen er et led i Kommissionens overvejelser om en fremtidig revisionspolitik inden for Europa.

Da meddelelsen ikke indeholder forslag til konkrete retsakter, er det ikke relevant at drøfte nærhedsprincippet her.

4. Gældende dansk ret

En analyse af virkningerne af eventuelle initiativer vil først være mulig, når Kommissionen tager skridt til at udsende forslag til en fremtidig revisionspolitik.

5. Høring

Der er den 25. november 2010 holdt møde om grøn bogen i EU-specialudvalget vedrørende etablering og tjenesteydelser. *Modtagne bemærkninger* Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR) er positive i forhold til debatten. Dog efterspørges en nærmere evaluering af effekterne af 8. selskabsdirektiv (herefter 8. direktiv), og FSR savner desuden en dybere analyse af baggrunden for grøn bogen. FSR fremhævede forbedring af brugervenlighed og revisionspåtegningens som fokusområder. Derudover er det FSRs holdning, at de internationale revisionsstandarder (ISA) bør være lovfæstet. FSR påpeger endvidere, at afhængigheden allerede blev strammet op med 8. direktiv. FSR kan ikke støtte et system, der forudsætter, at revisor udpeges af tredjemand, f.eks. af en offentlig tilsynsmyndighed. FSR mener heller ikke, at det er hensigtsmæssigt med en rotationsordning for revisionsvirksomheder, ligesom det ikke vil være hensigtsmæssigt at indføre et system med tvungen brug af to revisorer. Et sådant system har været afprøvet i Danmark og blev ophævet

igen for flere år siden. FSR mener, at beredskabsplaner er en god idé, men er ikke enig i, at der ikke skal være en begrænsning af ansvaret for revisorer, da det kræver meget dyreforsikringer, hvilket kan hæmme udviklingen af markedet og give kunderne færre valgmuligheder. Med hensyn til små og mellemstore virksomheders brug af revisor kan FSR tilslutte sig, at man positivt bør se på, om revisors ydelser kan tilrettelægges på en måde, som i højere grad tilgodeser disse virksomheders behov i forhold til deres mindre komplekse struktur. FSR er åben for en diskussion af et europæisk pas, men mener, at det vil være svært at indføre umiddelbart. I forhold til internationalt samarbejde og tilsyn er FSR positive over for en international koordinering af tilsyn, men mener, at man skal have fokus på ikke at øge de administrative byrder.⁶

Generelt savner FSR omtale af 8. direktiv og de deraf følgende initiativer i grønbogen. FSR mener, at det er for tidligt med nye regler, inden 8. direktiver vurderes. Rederiforeningen mener, at det er helt afgørende at fastholde den blanke påtegning. Rederiforeningen pointerer, at en blank påtegning ikke er en garanti for, at alt er i orden. Muligvis er der behov for i højere grad at forklare over for omverden, at en blank påtegning ikke er en garanti. I forbindelse med intern kommunikation er det Rederiforeningens holdning, at den danske revisionsprotokol er et godt middel til at skabe bedrekommunikation. Et andet fokusområde for Rederiforeningen er erstatning. Her er det holdningen, at der ikke skal være særregler for revisorer, da det vil brede sig til andre områder, hvis man åbner for diskussionen om ansvarsbegrænsning for revisorer. Derudover er det holdningen hos Rederiforeningen, at der ikke er behov for kunstige tiltag for at gøre mindre revisionsvirksomheder større. Markedskræfterne bør regulere det selv. Afslutningsvis fremhæver Rederiforeningen, at det virker dobbelt moralsk, at grønbogen kommer med yderlig regulering og yderligere administrative byrder trods kamp for deregulering. Foreningen Registrerede Revisorer (FRR) mener, at grønbogen behandler en række vigtige emner, da revision er en vigtig funktion. Der er behov for at lade 8. direktiv virke, før der iværksættes yderligere tiltag. FRR støtter ikke et skærpet forbud mod, at revisionsvirksomheder leverer tjenester uden for revisionsområdet. FRR kan heller ikke støtte indførelsen af et system med tvungen brug af to revisorer. Det er holdningen hos FRR, at de nuværende danske erstatningsregler er tilstrækkelige, hvorfor der ikke er behov for ansvarsbegrænsninger for revisorer. Hvad angår overvejelserne i grønbogen om en særlig begrænset revision for små virksomheder, fremhæver FRR, at det er vigtigt at tænke dette sammen med uddannelsen af revisorer. FRR er for en implementering af ISA'erne, og er desuden enig i, at der ikke skal være 3. mandsudpegning af revisor. DI fremhæver, at man skal lade 8. direktiv virke, før der indføres nye tiltag. Der stilles spørgsmålstegn til, hvilke problemer der er med uafhængigheden, siden den skal styrkes. DI fremhæver, at revisor kun skal udtale sig om historiske data, og at kommunikationen kan forbedres. Derudover er DI enig i at der ikke skal være rotation af revisionspartnere. Revisionsvirksomheder, men kun rotation af Dogmet "en revision er en revision" er DI ikke enig i, og mener, at der kansas på andre ydelser til disse virksomheder. Generelt mener DI, at mindre virksomheder helt skal fritages for revisionspligten. Slutteligt savner DI opbakning til ISA'erne. Forsikring & Pension er grundlæggende enig med DI, og de mener ikke, der er et akut behov for nye tiltag inden for deres sektor. Dertil føjes det, at konkurrencen på revisionsmarkedet fungerer fint. Forsikring & Pension mener derfor ikke, at der er behov for nye regler og dermed flere omkostninger lige nu. Hos Forsikring & Pension er det holdningen, at ISA'erne næppe tilføjer noget væsentligt eller bidrager til øget klarhed om forsikringsregnskaber. Dansk Erhverv hilser debatten velkommen, men man er bekymret for ekstraomkostninger og administrative byrder, samt for en indskrænkning af virksomhedernes frihed. Realkreditrådet støtter oplægget til dansk holdning. Finansrådet har skriftligt tilkendegivet, at de støtter oplægget til

danskholdning. Finanstilsynet redegjorde for en række af de holdninger, der foreløbig er kommet til udtryk i CESR (Committee of European Securities Regulators).

6. Andre landes holdninger

Der er ikke kendskab til andre landes holdninger til forslaget.

7. Dansk holdning

Regeringen støtter Kommissionens igangsættelse af en debat vedrørende revisorernes og revisionsvirksomhedernes rolle og funktion, idet en sådant drøftelse ligger i naturlig forlængelse af Kommissionens øvrige initiativer som opfølgning på den økonomiske krise. Regeringen er enig i, at man bør drøfte de fire overordnede emner, som afspejler sig i grønbogen. Det er således for det første vigtigt at drøfte revisorernes rolle i forhold til uafhængighed. En sådan drøftelse kan tage udgangspunkt i revisorernes rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant og bør omfatte, hvordan revisorernes professionelle skepsis styrkes. Drøftelsen bør endvidere fokusere på revisorernes kommunikation med kunderne og omverdenen. Regeringen finder det for andet vigtigt at drøfte, hvorledes markedsstrukturen inden for revisionsbranchen skal tackles, så den medvirker til at øge væksten.⁸

For det tredje er regeringen enig i, at det er vigtigt at drøfte, hvorledes samarbejdet på europæisk og internationalt plan bedst kan struktureres, så det bliver effektivt og konstruktivt. Regeringen er i øvrigt enig i, at det er vigtigt at drøfte, hvordan SMV'ernes behov for revisionsydelser kan tilgodeses. Det er regeringens holdning, at der i den forbindelse bør være et særligt fokus på, at dansk og europæisk erhvervsliv ikke pålægges yderligere administrative byrder. Afslutningsvis er det regeringens holdning, at det er vigtigt at vurdere virkningerne af 8. direktiv i forbindelse med opfølgning på grønbogen.

8. Lovgivningsmæssige og statsfinansielle konsekvenser

Grønbogen har ikke i sig selv lovgivningsmæssige eller statsfinansielle konsekvenser.

9. Samfundsøkonomiske konsekvenser

Kommissionen vil offentliggøre konsekvensanalyser og vurderinger af omkostningseffektivitet i det omfang, der bliver tale om konkrete initiativer.

10. Administrative konsekvenser for erhvervslivet

Kommissionen vil offentliggøre konsekvensanalyser og vurderinger af omkostningseffektivitet i det omfang, der bliver tale om konkrete initiativer.

11. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Grønbogen har tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

12.3.5.1 Høringssvar – Folketinget

Høringssvaret er at finde på følgende URL-adresse:

<http://www.eu-oplysningen.dk/upload/application/pdf/02410b16/2010Kom561Bilag4.pdf>